

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 24.

Onsdagen den 16 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen yttrade: Jag vill erinra kammarens ledamöter om att, enligt förut lämnat meddelande, riksdagens första arbetsplenium efter påsk kommer att hållas torsdagen den 31 innevarande mars kl. 2 e. m., därvid gemensamma voteringar komma att företagas. Under riksdagens påskferier, från avslutande av dagens sammanträde, komma sammanträden att hållas endast för avlämnande av propositioner, bordläggning av utskottsutlåtanden och dylikt, såvida icke omständigheterna påkalla annan ordning.

§ 2.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 9 innevarande mars förda protokollen.

§ 3.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Gyllenswärd* propositionerna:

nr 199, angående anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna;

nr 200, angående vissa ändringar av bestämmelserna rörande jordbrukets kreditkassor, m. m.; och

nr 201, angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk samt inrättande av en kalkbrukslänefond; samt

av herr statsrådet *Larsson* propositionerna:

nr 178, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

nr 179, med förslag till lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov;

nr 180, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.;

nr 181, angående anslag till polisväsendet i riket m. m.;

nr 182, angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdragande av olovlig införsel av spritdrycker, lönnbränning m. m.;

nr 183, angående förslag till kungörelse angående tillämpning för riket i dess helhet av vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.;

nr 184, med förslag till förordning angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.;

nr 185, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker m. m.; och

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 24.

nr 186, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 i förordningen den 22 juni 1911 (nr 71 s. 1) angående biografföreställningar.

Ovannämnda propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Schötts m. fl.* på kammarens bord liggande motion nr 481.

§ 5.

Bevillningsutskottets härpå föredragna betänkande nr 25 bordlades åter.

§ 6.

I fråga om rätt till procentavdrag för utarrenderad fastighet.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning av väckt motion angående ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande rätt till procentavdrag för utarrenderad fastighet. Därvid anförde:

Herr **Lundqvist** i Baggarbo: Herr talman! Då den här av mig till riksdagens andra kammare framförda motionen icke funnit nåd inför bevillningsutskottet utan blivit avstyrkt, så är det icke så mycket att göra åt saken vidare. Men då frågan synes mig vara av ganska stor betydelse och den stora allmänheten har ganska litet beaktat frågan, skall jag be att få säga några ord, innan kammaren går att klubbfästa utskottets betänkande.

Utskottet börjar sitt betänkande med en återblick på frågan. Man får veta, att i propositionen nr 102 till 1927 års riksdag framlades förslag till kommunalskattelag. Vid utformandet av denna proposition finner man ett uttalande av det dåvarande statsrådet, att i enlighet med garantiskattesystemets principer tillfälle borde beredas till procentavdragets utnyttjande i så stor utsträckning som möjligt. För att åstadkomma detta föreslog statsrådet, att procentavdraget skulle uppdelas lika mellan jordägaren och arrendatorn. För övrigt hade propositionen den innebörden, att i stället för att det enligt den gamla kommunalskattelagen var, såsom det där uttrycktes, brukaren av jorden i fråga, så blev det nu ägaren till jorden, som fick ikläda sig skyldigheterna och rättigheterna i avseende å fastighetsskattens betalande.

Det särskilda utskott, som under riksdagen 1927 behandlade ärendet, fann statsrådets uttalande om delning av procentavdraget icke tilltalande, varför det lät den saken bortfalla. Men däremot ansåg utskottet förslaget, att jordägaren skulle bli skyldig att betala fastighetsskatten, lämpligt, och likaledes att han skulle komma i åtnjutande av avdraget. Vid denna riksdag gick icke förslaget igenom. Vid 1928 års riksdag återkom ärendet, nu byggt på just de principer, som uttalats av 1927 års riksdagsutskott. Detta förslag antogs av riksdagen. Då glömde man att tänka just på dessa ord, som voro framhållna i 1927 års proposition, att i enlighet med garantiskattesystemets principer tillfälle borde beredas till procentavdragets utnyttjande i så stor utsträckning som möjligt. Det glömde man. Man frantog alla jordbrukare, som gå under namnet arrendatorer, i detta land möjligheten att få göra detta avdrag, och på samma gång bortföll arrendatorernas skyldighet att betala fastighetsskatten. Att uppdelningen av procentavdraget förföll anser jag vara riktigt, ty därigenom skulle nog en hel massa svårigheter hava uppstått. Men någon annan väg borde väl dock utskottet därvidlag kunnat fastställa, så att det blivit mera rättvisa i saken. Varför icke låta den gamla ordalydelsen i kommunalskattelagen stå kvar, att den, som brukar jorden, skall hava de skyldig-

heter och rättigheter, som komma på det hemman, han brukar? Det hade varit rättvist och förenat med god ordning.

Hur verkar nu detta? Jag skall be att få med ett par exempel framhålla, hur det verkar inom kommunerna. I den kommun, jag tillhör, finnas 40—50 arrendatorer, brukande en jordareal av cirka 1,600 tunnland, och dessutom finnes en gård på 375 tunnland, som brukas av jordägaren, samt vidare prästgården, bestående av cirka 80 tunnland, med särskild arrendator. Genom den nya kommunalskattelagens ikraftträdande fräntogs arrendatorerna rätten att göra detta procentavdrag på taxeringsvärdena. Därigenom blir hela deras inkomst på den brukade brukningsdelen beskattningsbar även i kommunalt avseende; den blir överförd till dem. Detta gör, att skattekonorna i kommunen i väsentlig grad ökas, och därigenom nedbringas skattesiffran per skattekon. Detta förhållande blir till förmån för övriga skattedragare inom kommunen, ävenså för jordägarna, som hava rätt att göra detta avdrag. Men däremot blir det en tunga för arrendatorerna, som fått sig påfört ett visst antal skattekonor utöver vad de i annat fall skulle haft. Det verkar alltså orättvist i detta fall.

Ett annat exempel! Uppsala akademi har sina hemman utarrenderade till 400 bönder, som hava bildat en förening »Uppsala akademis arrendatorers förening». Denna förening har genom en av sina talesmän, sedan den fick kännedom om min motion, stått i livlig beröring med mig under den tid, riksdagen varit samlad, för att få höra, vilka utsikter förefunnits för denna motion. Denne talesman talade om för mig, att förra året betalade akademien fastighetsskatten på alla sina hemman. I år har den icke gjort detta, utan den har återförvisat skattsedlarna till arrendatorerna med åläggande för dem att betala skatten. Nå, nu kan man ju säga: Det är väl ingen fara uti det; lagen har föreskrivit, att jordägaren skall betala fastighetsskatten. Ja, det är ju så, att det finnes föreskrivet i arrendelagen ävensom i nu gällande kommunalskattelag, att jordägaren skall betala fastighetsskatten. Men man har därvid glömt införa ett förbud i respektive författningar för jordägaren att överflytta denna skyldighet på sina arrendatorer. Med den kutym, som nu har blivit vanlig, införes i de flesta fall i arrendekontrakten en paragraf, så lydande: »Arrendatorn vare skyldig att svara för alla onera och utskylder på hemmanet av vad namn och beskaffenhet de vara eller bliva må.» Då kan jag icke se någon utväg, hur arrendatorn skall komma ifrån denna nya pålaga. Som man vet, upphäva ju kontrakt i vissa fall lagbestämmelser.

Då kanske man kan säga, att under sådana förhållanden skall väl hänsyn tagas till detta vid uppgörandet av arrendekontrakten, när det gäller arrendesummans storlek. Den vägen är — det vet jag säkert — på många håll prövat. Men den har visat sig oframkomlig. Man svarar, att man vet icke, hur denna lag kommer att verka, och att följderna komma nog icke att bliva så särskilt allvarliga för arrendatorerna. Och då får det vara tills vidare. Här föreligger ovillkorligen ett rättsförhållande, som förr eller senare måste på ett eller annat sätt ändras.

Jag skall nu icke vidare ingå på någon kritik av utskottets utlåtande. Om man läser det, kan man ju se, att det är en mycket välvillig motivering, varmed utskottet gått till sitt beslut. Ja, man kan nästan säga, att den sista punkten är motiverad så välvilligt, att man skulle kunna sluta till, att det varit på vippen, att denna motion bifallits. Det heter nämligen i sista stycket: »Slutligen har utskottet velat framhålla, att, därest 1930 års kommunalskatteberedning skulle finna att gällande bestämmelser föranlett missförhållanden i det av motionären berörda avseendet, beredningen säkerligen icke torde underlåta att föreslå åtgärder till avhjälpan av dessa olägenheter.»

I fråga om rätt till procentavdrag för utarrenderad fastighet.
(Forts.)

I fråga om
rätt till
procent-
avdrag för
utarrenderad
fastighet.
(Forts.)

Min uppriktiga tanke är den, att denna passus i utskottets utlåtande skulle hava blivit mycket effektivare, om min motion hade bifallits.

Som saken nu ligger till, har jag, herr talman, intet yrkande. Men jag skall be att till protokollet få uttala den förhoppningen, att skatteberedningen upptar frågan till behandling och söker framkomma med ett förslag, som undanröjde påtagliga orättvisor, som härvidlag påvila den del av Sveriges jordbrukare, som går under benämningen arrendatorer.

I detta yttrande instämde herrarna *Olsson* i Ramsta och *Olsson* i Golvvasta.

Herr **Heiding**: Herr talman! Inom bevillningsutskottet hava vi varit fullt eniga om att avstyrka herr Lundqvists motion. Visserligen kunna orättvisor hava uppkommit; det skola vi icke förneka. Men detta beror i allmänhet därpå, att vederbörande vid upprättandet av nytt kontrakt icke tagit med i beräkningen, att det numera är fastighetsägaren, som har att svara för skatterna. I propositionen nr 102 till 1927 års riksdag med förslag till kommunalskattelag m. m., enligt vilket förslag skattskyldigheten för utarrenderad fastighet skulle överflyttas på jordägaren, föreslogs — med utgångspunkt från att i enlighet med garantiskattesystemets principer tillfälle borde beredas till procentavdragets utnyttjande i så stor utsträckning som möjligt — att avdraget i detta syfte borde delas mellan jordägaren och arrendatorn med hälften å vardera.

Emellertid fann sig första särskilda utskottet vid 1927 års riksdag icke kunna förorda den föreslagna uppdelningen av procentavdraget, ehuru utskottet medgav, att en dylik uppdelning i många fall syntes tillåta ett bättre utnyttjande av avdraget än dittills gällande bestämmelser. Det syntes utskottet i stället vara en enklare och naturligare väg att tillerkänna avdraget åt den, som vore skattskyldig för fastigheten. Med propositionens bestämmelser skulle det i många fall inträffa, att arrendatorn överhuvud taget icke erlade några utskylder till kommunen, när den honom tillerkända andelen i procentavdraget jämte hans ortsavdrag skulle konsumera hela hans inkomst.

Den ståndpunkt, som det särskilda utskottet sålunda intagit, blev bestämmande för 1928 års riksdags beslut angående ny kommunalskattelag. Enligt 13 § kommunalskattelagen åligger det ägare av fastighet att erlagga fastighets-skatt och jämlikt 45 § samma lag tillkommer rätten till ifrågavarande avdrag ägare av jordbruksfastighet men icke arrendator.

I övergångsbestämmelserna till den nya lagen infördes i 2 mom. ett stadgande, att, där vid lagens ikraftträdande fastighet genom avtal vore upplåten till annan eller lägenhet avsevärd på viss tid eller på livstid, skyldighet att utgöra skatt för fastigheten eller lägenheten för den tid, avtalet vore gällande eller avsevärdingen avsåge, skulle åligga den, som enligt förut gällande bestämmelser skulle varit skattskyldig till kommunen för fastigheten eller lägenheten, samt rätt att åtnjuta avdrag enligt 45 § i lagen för samma tid tillkomma den, som enligt förut gällande bestämmelser skulle ägt rätt till sådant avdrag.

Vid upprättandet av nytt kontrakt får det sålunda tagas med i beräkningen, att jordägaren har skyldighet att betala skatten. Om det likväl av bekvämlighetsskäl eller andra orsaker kan anses fördelaktigt, att arrendatorn får erlagga denna skatt, har han att i sin deklaration avdraga beloppet som ett slags arrendeavgift. Om en arrendator t. ex. haft en arrendeavgift på 1,000 kronor och kanske under samma år betalat ungefär 400 kronor i skatter, får han upptaga detta sammanlagda belopp som en utgift. Det blir alltså 1,400 kronor, som han får avdraga vid deklarationens upprättande. Fastighetsägaren får givetvis då i sin deklaration upptaga 1,400 kronor och icke 1,000 kronor på inkomstsidan för den utarrenderade fastigheten.

Motionären har framhållit, att jordägaren ofta icke själv kan utnyttja detta procentavdrag och därför icke har motsvarande förmån av att avdrag är medgivet honom i stället för arrendatorn. Efter vad jag erfarit, uppkom det många gånger olägenheter, då det äldre systemet var rådande. Om en jordägare arrenderade bort en egendom, som t. ex. hade en större skogsareal, erhöll han många gånger ett obetydligt arrende, men däremot hade arrendatorn att erlægga ett rätt stort skattebelopp. På grund av den lilla inkomst, som han erhöll från jordbruket, kunde han icke tillgodogöra sig det avdrag, som belöpte sig på egendomens skogsvärde. Jordägaren kan bättre tillgodogöra sig detta avdrag, och detta i all synnerhet om på en sådan skogsegendom årliga avverknningar ske.

I fråga om rätt till procentavdrag för utarrenderad fastighet.
(Forts.)

Bevillningsutskottet har beaktat de synpunkter som framförts i denna motion och därest 1930 års kommunalskatteberedning skulle finna att gällande bestämmelser föranlett missförhållanden torde säkerligen denna fråga tagas under förnyad omprövning. Är det så, att det skulle förefinnas någonting, som kan leda till orättvisor, då är det tydligt och klart, att en ändring kan och bör vidtagas. Men som frågan nu ligger till, är det ingen anledning att göra något.

Den ärade motionären anser, att utskottet yttrat sig så fördelaktigt om hans motion, att vi gott kunde ha tillstyrkt densamma. Motionären syftar då på detta sista yttrande av utskottet, som han här läst upp, och det är ju klart, att vi hava icke velat säga någonting annat, än att om det finns några missförhållanden, så vilja vi vara med om att rätta till desamma.

Jag ber för den skull, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av i väckt motion angående påförandet av fastighetsskatt för vissa begravningsplatser yttrade:

I fråga om fastighets-skatt för vissa begravningsplatser.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Med ett enhälligt utskott bakom avslagsyrkandet är det väl ofrånkomligt, att motionens öde är beseglat. Jag måste emellertid ändå be att få säga ett par ord i anledning av vad utskottet anför.

Utskottet säger bland annat följande: »Enligt vad utskottet inhämtat, hava dock i åsyftade fall de verkliga överskotten betydligt understigit de av motionärerna uppgivna.» I motionen har beträffande det speciella fall, som där anförts som exempel, uppgivits, att Stockholms stads norra begravningsplats, som ligger i Solna kommun, lämnat staden ett ganska stort nettoöverskott. I staten för år 1928 beräknades sålunda behållningen till 176,020 kronor, för år 1929 var motsvarande belopp 158,020 kronor och för år 1930 130,470 kronor. Dessa uppgifter äro hämtade ur stadens officiella tryck, ur dess kostnadsstater för olika år. Utskottets uttalande förefaller därför något svårförståeligt, och jag vore därför mycket tacksam, om man från utskottets sida ville lämna närmare besked om vad utskottet på den punkten menar. Jag vill nämligen göra gällande, att de uppgifter, som lämnats i motionen, äro riktiga.

Vidare konstaterar jag, att i utskottsutlåtandet finnes ingenting nämnt om i vilken omfattning det för närvarande förekommer, att begravningsplatser på detta sätt äro belägna utanför den egna kommunen. Jag har litet svårt att tänka mig, att utskottet avvisat utredningskravet, utan att hava på något sätt

I fråga om fastighets-skatt för vissa begravningsplatser.
(Forts.)

förvissat sig om, huruvida det i någon större utsträckning förekommer sådana fall, som i motionen åsyftas. Då det icke heller på denna punkt lämnats någon upplysning i utskottets betänkande, vore jag tacksam, att även i detta fall få ett klarläggande uttalande från utskottets sida.

Sedan skulle jag beträffande utskottsutlåtandet vilja säga, att det synes mig vittna om en mycket stor, ja, jag vill säga, en ganska ovanlig omtanke om Stockholms stad. Personligen har jag ingenting alls emot det, men jag är ledsen över och beklagar, att utskottet icke velat visa samma goda omtanke även om de berörda landskommunerna. Jag måste säga, att jag knappast väntat att bakom detta ställningstagande finna ett enhälligt utskott. Enligt mitt förmenande är denna skattefråga för de olika landskommuner, som därav närmare beröras, av mycket stor betydelse, och enligt min mening är denna fråga därför väl värd att utredas.

Beträffande det speciella fall, som i motionen anförts som ett exempel, är det påtagligt, att den nuvarande ordningen innebär ett gynnande av den ekonomiskt välsituerade huvudstaden på bekostnad av en i ekonomiskt hänseende betydligt mera pressad landskommun. Jag kan icke hjälpa, att en dylik ordning förefaller mig mindre tillfredsställande och mindre rättvis. Jag anser alltså, att vad som framhållits i denna motion och vad för övrigt även tidigare anförts mycket starkt talar för behovet av en utredning i denna fråga. Då motionen begränsats till att avse just en hemställan om en sådan utredning, tycker jag, att utskottet kunnat ställa sig något mera förstående, än vad utskottet gjort.

Med herr *Lundquist* i Rotebro förenade sig herrar *Källman*, *Laurén*, *Christenson* och *Mosesson*.

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Jag förstår, att det var en verklig hjärtesuck, som kom från herr *Lundquist* i Rotebro, då han uttalade sin förvåning över att utskottet kunnat bliva enhälligt i denna fråga, där det gäller att nypa till Stockholms stad. Jag vill säga herr *Lundquist* i Rotebro en sak, och det är, att det var tämligen lätt för utskottet att bli enhälligt, ty hur mycket vi än i bevillningsutskottet tvista i skattefrågor och hur många gånger vi än äro i luven på varandra om skatteobjekt, så var det i bevillningsutskottet en verklig nationell samling om att de dödas vilorum icke lämpade sig som skatteobjekt. Det är samma ståndpunkt, som riksdagen intog 1927, bevillningsutskottet nu vidhåller.

Jag skall i anledning av de spörsmål, som herr *Lundquist* i Rotebro framställde angående utskottets uttalande om de i motionen anförda siffrorna, endast be att få säga, att det beror därpå, att de siffror, som återfinnas i motionen, äro tagna från staterna. Det är beräknade inkomster. Utskottet har låtit kontrollera dessa siffror och av Stockholms stad inhämtat de verkliga inkomstsiffrorna, och de ställa sig i verkligheten väsentligt lägre i fråga om norra begravningsplatsen än de som äro uppgivna i motionen. Om man sedan följer de anvisningar, som givits av vederbörande myndigheter, när det gäller att pröva den inkomsttaxering, som ägt rum för norra begravningsplatsen 1929 och där Stockholms stad befriats från skatt på grund av att man betraktat begravningsplatsernas verksamhet som en helhet, och sålunda enligt denna uppfattning finner det rimligt att räkna ihop de olika begravningsplatserna, bli siffrorna några helt andra. Då visar det sig, att för år 1930 hade man att räkna med en sammanlagd förlust av 304,000 kronor.

Nu förhåller det sig så med denna sak, att tvisten egentligen står om fastigheterna där ute på begravningsplatsen. Där hava de underordnade myndigheterna intagit olika ståndpunkter, och på den punkten tror jag också, att det

kan råda delade meningar, om dessa fastigheter äro av den natur, att de äro så knutna till begravningsplatsen, som Stockholms stad hävdade, att de äro. Men denna sak är under prövning i högre instans, och det skulle vara i hög grad olämpligt, att riksdagen, när ärendet ligger under en högre instans prövning, sökte lägga till rätta för den ena parten.

I fråga om fastighets-skatt för vissa begravningsplatser.
(Forts.)

När det gäller begravningsplatser överhuvud taget, hävdar bevillningsutskottet samma ståndpunkt, som riksdagen hävdade 1927. Begravningsplatserna, de dödas vilorum, äro och bli aldrig lämpliga skatteobjekt.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde fröken *Wellin*.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 75 § i taxeringsförordningen föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lag om kringföringshandel m. m.

Genom en den 22 januari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 41, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning; samt

lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet.

I samband med denna proposition hade utskottet förehaft tre i anledning därav väckta motioner, nämligen

nr 285 i första kammaren av herr *Nylander m. fl.*

nr 412 i andra kammaren av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.* samt

nr 413 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås; samt

B) att motionerna I: 285, II: 412 och II: 413 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Bissmark* och *Halvarsson*, vilka med biträdande av utskottets hemställan förklarar sig anse, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse; samt

av herrar *Larson* i Lerdala, *Olsson* i Rimforsa och *Christenson*, fröken *Wellin* samt herr *Jonsson* i Risinge, vilka hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas med allenast den ändringen, att 8 § i lagen om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning erhöles annan, av reservanterna föreslagen lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Herr Christenson: Herr talman! Då jag jämte några andra ledamöter av utskottet avgivit en reservation till utskottsbetänkandet, skall jag be att få något närmare angiva vår syn på saken.

Det är ju så, att frågan om en revision av näringslagstiftningen stått på dagordningen under de senaste årtiondena. Från köpmanna- och hantverksorganisationer hava upprepade framställningar blivit gjorda i detta syfte. Det har framställts krav på att för rätten till näringsutövning skulle fordras viss yrkesskicklighet och bokföringskunskap, vidare att rätt till gårdfarihandel och tillstånd till s. k. realisationer utom hemorten måtte begränsas samt slutligen att nu gällande lag om handelsregister, firma och procura måtte omarbetas.

Efter långvariga utredningar föreligger nu ett förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m. Önskemålet om ökad kompetens för handelsidkare har mött stark kritik och denna fråga har heller icke nu upptagits liksom ej heller frågan om ändring i lagen om handelsregister m. m. Däremot har i det föreliggande förslaget lagstiftningen om gårdfarihandel — som nu benämnes kringföringshandel — och om realisation — nu tillfällighetsförsäljning — blivit föremål för revision. Även detta förslag har mött kritik. Å ena sidan gör man gällande, att såväl kringföringshandel som tillfällighetsförsäljning äro onödiga, och att allmänhetens behov av varor bäst tillgodoses av de fasta affärerna. Man påstår vidare, att de kringresande försäljarna ofta uppträda påträngande, och att de också ofta medföra varor, som äro mindervärdiga i förhållande till de priser, som begäras. Å andra sidan säger man, att särskilt kringföringshandel är till så stort gagn för allmänheten, att den icke bör belastas med några större inskränkningar. Den proposition, som nu föreligger här, kan sägas intaga en mellanställning. Den vill icke avskaffa kringföringshandeln, men den vill reglera den med mera preciserade och mera moderna föreskrifter, än som förekomma i den ålderdomliga näringsfrihetsförordningen, som tillkom år 1864.

Jag skall be att först få lämna en kort redogörelse för innehållet i förslaget i jämförelse med de stadganden på detta område, som nu finnas. För närvarande gäller beträffande gårdfarihandeln, att den som vill driva sådan handel skall söka tillstånd hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Tillstånd meddelas för kalenderår. Vid ansökningen skall sökanden föga bevis, att han råder över sig och sin egendom — det är de s. k. myndighets- och konkursbevisen — och dessutom intyg om att han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet. Om sökanden vill bedriva handel genom särskilda försäljare, skall han dessutom för var och en sådan försäljare förete samma intyg, konkurs- och myndighetsbevis samt intyg om redbarhet och ordentlighet. Vidare skall han lämna en fullständig beskrivning på sitt eget och eventuella försäljares utseenden, vilken skall intagas i det tillståndsbevis, som kan komma att meddelas. Vid prövningen av dessa ansökningar har vederbörande länsstyrelse ganska fria händer. Det står i författningen, att det skall ske en prövning av betygens innehåll och i övrigt förekommande omständigheter. I praktiken går det till så, att länsstyrelserna förfara mycket restriktivt. Man meddelar i allmänhet icke något nytt tillstånd till gårdfarihandel, utan man nöjer sig med att förnya dem, som redan finnas, under förutsättning att det föreligger ömmande omständigheter, något som myndigheterna närmast taga hänsyn till. Om man ser på antalet sådana tillstånd, finner man, att de hava gått ned ganska betydligt. Under år 1922 fanns det i hela landet 1,794 gårdfarihandelsrättigheter och 1930 endast 1,148. Detta beror givetvis på den restriktiva behandling av dessa ärenden, som länsstyrelserna tillämpa. Om nu tillstånd meddelas, får sökanden tillståndsbevis, vilket också skall upptaga de

försäljare, som finnas. Detta bevis skall medföras av sökanden, om han själv driver försäljningen, eller också av försäljarna, och vid anfordran uppvisas.

Dessa bestämmelser hava nu icke i det nya lagförslaget undergått någon större förändring, åtminstone då det gäller kringföringshandel utom hemorten, den nuvarande gårdfarihandeln. Tillstånd meddelas på samma sätt av K. B. Det är emellertid föreslaget en viss lindring med avseende på de intyg, sökanden skall förete. Han behöver enligt förslaget icke förete vare sig konkurs- och myndighetsbevis eller intyg om redbarhet och ordentlighet, under förutsättning att han är känd av vederbörande myndighet. Han skall däremot i ansökan lämna uppgift om arten av de varor, som skola försälas, vilket icke förekommer i nu gällande bestämmelser. Vidare skall han uppge försäljarnas namn och bifoga deras fotografier, som skola åsättas tillståndsbeviset. Tidigare skulle det vara en fullständig beskrivning å vederbörandes utseende, och det kan ju ungefär vara detsamma. Med avseende på prövningen av sådana ansökningar har det införts några nya bestämmelser. Under det att prövningen hittills varit mycket diskretionär och, som jag nämnde, länsstyrelserna förfarit synnerligen restriktivt, har nu stadgats, att vid prövningen främst skall beaktas, huruvida kringföringshandeln kan väntas medföra gagn eller olägenhet för allmänheten. Man får väl tolka detta så, att, om handeln kan väntas medföra gagn, bör ansökan bifallas, och om den kan väntas medföra olägenhet, bör den avslås. En annan nyhet är, att försäljarna, som anmälas av sökanden, skola vara godkända av vederbörande myndighet. Detta innebär ju emellertid icke heller någon egentlig ändring, då enligt nu gällande bestämmelser K. B. har att ägna prövning åt de företedda intygens innehåll. Man kan ju säga, att denna prövning kan resultera i ett faktiskt godkännande — eller icke godkännande — av vederbörande försäljare, fastän det icke uttryckligen talas därom i den nu gällande lagen.

Tillståndsbeviset skall enligt förslaget utfärdas att gälla för kalenderår, alldeles som nu. Beträffande varje försäljare skall om hans godkännande lämnas särskilt bevis emot en liten avgift på 2 kronor 50 öre, som icke förekommer nu. Men å andra sidan behövas ju icke konkurs- och myndighetsbevis, och kostnaden därför är vida större än för detta intyg.

Så gäller enligt nuvarande lagstiftning, liksom också enligt förslaget, att en del varor äro fria från tillståndsvång, d. v. s. de få fritt kringföras utan tillstånd. För närvarande gäller detta beträffande livsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster av inhemsk hemslöjd ävensom hantverksalster, som kringföras av tillverkaren själv, hans hustru eller hemmavarande barn. I det föreliggande förslaget hava bestämmelserna angående de fria varorna undergått en förändring. Dels hava upptagits ytterligare en del varor, som icke funnos förut, dels har det verkställts en viss inskränkning. Sålunda äro upptagna såsom fria: motor- och smörjoljor samt bränsle ävensom följande varor, då de äro av inhemskt ursprung eller av övervägande inhemsk tillverkning, nämligen jordbruks-, ladugårds-, mejeri- och liknande produkter ävensom andra trädgårdsprodukter än växtplanter och frö; kött och köttvaror; bageri- och konditorivaror, konfekt, choklad, karameller och pastiljer; drycker, som avses i förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, is och vatten; vilda bär och blommor, svamp; fångst från jakt och fiske; samt hemslöjds- och hantverksalster, dock endast där kringföringen sker av tillverkaren eller av hans make eller barn under sexton år. Men vad som nu sagts om fria varor skall enligt förslaget gälla beträffande konserver.

Med avseende på kringföringshandeln är det en nyhet i förslaget, att det numera skall erfordras tillstånd för kringföringshandel även inom hemorten. Detta tillstånd skall lämnas av vederbörande polismyndighet i stad och av läns-

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

styrelsen, då det gäller landet. Det skall gälla tills vidare, sålunda icke för viss tid, kalenderår, såsom när fråga är om tillstånd till kringföringshandel utom hemorten. Vidare skall tillstånd vägras, om sökanden icke är lämplig, men annars får det icke vägras, med mindre särskild anledning därtill föreligger. I övrigt gälla i huvudsak de bestämmelser, som äro införda i förslaget med avseende på kringföringshandel utom hemorten.

Sedan kommer jag till den s. k. tillfällighetsförsäljningen. För närvarande gäller för s. k. realisationer, att K. B. kan meddela handlande rätt att på kortare tid å auktion eller under hand annorledes än å marknad avyttra lager av handelsvaror (s. k. realisation). Detta förekommer nu i mycket ringa utsträckning. Antalet tillstånd för sådana realisationer har under åren 1928—1930 utgjort endast respektive 22, 23 och 25 för hela riket. Vid ansökan om tillstånd till realisation skall uppges tid och ort för försäljningen. Förteckning över varulagret skall bifogas, bevis skall företes, att vederbörande anmält sig till handels idkande, och intyg om redbarhet och ordentlighet skall företes o. s. v. Slutligen skall lämnas uppgift på försäljarna, och för var och en sådan skall företes intyg om redbarhet och ordentlighet samt konkurs- och myndighetsbevis. Därefter fastställer länsstyrelsen en avgift på mellan 25 och 500 kronor att utgå till den kommun, inom vilken försäljningen skall äga rum. Detta är de nuvarande bestämmelserna. De hava blivit något ändrade i förslaget, vilket som regel stadgar förbud för sådana tillfällighetsförsäljningar, dock att tillstånd kan erhållas beträffande skadade eller lättskämda varor eller varor, som tillhöra konkurs- eller dödsbo, eller eljest, då det föreligger synnerliga skäl. Utan hinder av förbud kunna dessutom realiserats varor, som till följd av haveri eller liknande anledning förts till platsen. I övrigt gälla ungefär samma bestämmelser som nu med den modifikation, som följer av de ändringar, som skett beträffande kringföringshandeln utom hemorten, angående de intyg, som skola lämnas, o. s. v.

Vidare gäller nu, att tillstånd av vare sig det ena eller andra slaget, som meddelats, när som helst kan återkallas. Detsamma gäller även enligt det nya förslaget, liksom beträffande godkännande av en försäljare, vilket också kan återkallas av vederbörande myndighet. Detsamma gäller nu, att avskrift av tillståndsbeviset skall medföras och uppvisas vid anfordran. Detsamma gäller enligt förslaget, såväl beträffande tillståndsbevis som bevis om godkännande av viss försäljare, vilket, såsom jag nämnde, skall vara försett med vederbörandes fotografi.

Vad angår bötesbestämmelserna, gälla nu böter för förseelser i allmänhet emot hela näringsfrihetsförordningen på 5—500 kronor. Dessa böter falla sålunda under dagsbotsskalan. Enligt det nya förslaget straffas även förseelser mot lagen i allmänhet med dagsböter, dock att en viss förseelse sonas med lindrigare straff, än som nu gäller, nämligen om vederbörande underlåter att medföra tillståndsbeviset eller godkännandet. Då är straffet böter på endast 5—100 kronor.

Detta är i korthet det huvudsakliga innehållet i de bestämmelser, som nu gälla, och i de bestämmelser, som här äro föreslagna. Härav torde framgå, att det icke är några revolutionerande nyheter, som det här är fråga om. I stort sett är det samma bestämmelser i mera moderniserad form. Delvis är det vissa lättnader, delvis också vissa bestämmelser i skärpande riktning.

Nu har utskottsmajoriteten helt avstyrkt det föreliggande förslaget. Jag och mina medreservanter hava ansett, att förslaget i huvudsak är av beskaffenhet att böra godkännas, och att de brister, som även enligt vår mening finnas i förslaget och som utslutande avse bestämmelserna i 8 § angående de fria varorna, lätt nog kunna avhjälpas genom ändring av lagtexten.

Jag skall nu försöka bemöta de skäl, som utskottet anfört för sitt avslags-

yrkande. Förslaget innehåller ju bland annat den nyheten, att för kringföringshandel inom den kommun, där vederbörande handlande är bosatt, erfordras tillstånd, vilket nu icke är fallet. Mot denna bestämmelse vänder sig utskottet huvudsakligen på den grund, att ett tillståndstvång för denna handel skulle medföra besvär och kostnader för sökanden. Då ett tillståndsbevis kostar 10 kronor och gäller för obegränsad tid, och då ett godkännandebevis angående försäljare, om sådan anlitas, kostar endast 2 kronor 50 öre, så förefaller mig den invändningen icke alltför bärande. Meningen med att det införts tillståndstvång för kringföringshandel inom hemorten, är ju huvudsakligen den, att man vill, om möjligt, söka komma åt de s. k. dörrknackarna, som ju ofta visat sig vara mycket otrevliga. Under utbudande av kängsnören eller andra varor bedriva de maskerat bettleri och uppträda ofta på ett pockande och störande sätt. Det torde vara mycket önskligt, att denna handel komme under kontroll.

Nu säger utskottet, att man kan ju icke komma åt dörrknackarna med detta tillståndstvång, därför att de kunna ju så lätt till försäljning taga med sig varor, för vilka tillstånd icke erfordras, de s. k. fria varor, som jag talat om förut. Men då vill jag påpeka, att enligt 9 § i förslaget kan ju även sådan handel, som annars skulle vara fri, förbjudas av vederbörande myndighet, om den giver anledning till anmärkning. Sälunda ger ju lagen åtminstone någon möjlighet att komma till rätta med dörrknackarna.

Utskottet vänder sig också emot bestämmelsen, att godkännande av försäljare erfordras och att för försäljare måste lösas tillståndsbevis, som skall vara försett med försäljarens fotografi. Utskottet framhåller, att dessa stadganden, med dithörande straffbestämmelser, innebära en väsentlig skärpning av vad som nu gäller. Utskottet yttrar i detta avseende följande: »Dessa bestämmelser, vilka enligt förslaget skulle gälla för kringföringshandel såväl utom som inom hemorten, skulle enligt utskottets mening innebära betydande olägenheter för sådana näringsidkare, som önska med anlitan av särskilda försäljare kringföra sina varor. Ett företag kan exempelvis ha anställt ett avsevärt antal 'utkörare' för varor, som kringföras med automobil eller annat transportmedel. Sjukdomsfall eller andra anledningar kunna föranleda behov av täta och snabba utbyten bland personalen. Kravet på försäljarbevis skulle tydligen i sådana fall kunna medföra stort besvär.»

I anledning av denna invändning mot förslaget skulle jag vilja fråga utskottet: huru är det nu med dessa försäljare? Är det icke så, att vid kringföringshandel utom hemorten, d. v. s. så kallad gårdfarihandel, måste sökanden, om han vill låta försäljningen ske genom biträde, för denne till sin ansökan bifoga vederbörliga betyg, konkurs- och myndighetsbevis samt redbarhetsintyg? Och skulle det exempelvis på grund av sjukdom bli tillfälligt förfall för en sådan försäljare, så kan icke enligt nu gällande bestämmelser affärsmannen skicka ut vem som helst i stället. Han kan icke använda någon annan än en sådan, som han anmält hos K. B. med bifogande av dessa intyg. Jag kan icke finna, att det nya förslaget i detta avseende innebär någon som helst skärpning i jämförelse med nuvarande förhållanden, då det gäller handel utom hemorten. Den som vill använda särskilda försäljare får vara beredd att hava någon i reserv, som vid behov kan rycka in. Men alldeles detsamma är ju fallet enligt nu gällande lag. Då fråga är om handel inom hemorten uppkommer däremot en olägenhet för vederbörande i förevarande avseende. Men detta beror ju på, att även för dylik handel införts tillståndstvång och godkännande av försäljare, vilket nu ej gäller. Olägenheten torde emellertid i de flesta fall ej bli så stor. Om orten, som väl i regel är fallet, är en stad bör det kunna gå för sig att tämligen omedelbart få en ny försäljare godkänd. Vad beträffar bötesbestämmelserna, så äro ju dessa enligt nu gällande lag i vissa fall strängare, än vad de bli

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

enligt förslaget. Jag förstår därför icke riktigt utskottets uppfattning, att förslaget härutinnan skulle innebära en skärpning mot vad som nu gäller.

Jag ber vidare få framhålla, att den kringföringshandel, som nu överhuvud taget äger rum, i mycket stor utsträckning omfattar fullständigt fria varor, för vilka det icke behövs något tillstånd och där det icke heller behövs något godkännande av försäljare. Jag tror därför, att utskottet med sin anmärkning betydligt skjutit över målet på denna punkt.

Sedan har utskottet framställt en del erinringar med avseende på bestämmelserna i 8 § angående de så kallade fria varorna. Om de av utskottets ledamöter, som tillhöra majoriteten, taga del av reservationen, skola de finna, att reservanterna så gott som fullständigt tillmötesgått de erinringar, som i detta avseende framställts. Vad då främst beträffar frågan om hemslöjdsalster, som enligt förslaget icke skulle vara fria, om de icke kringföras av tillverkare eller hans hustru eller hemmavarande barn under 16 år, hava alla inom utskottet varit fullständigt ense om, att man därvidlag icke skulle gå ifrån nu gällande lag, utan att inhemska hemslöjdsalster skulle vara fullständigt fria, liksom de nu äro. Och vidare har man ju varit ense om att föreskriften om att hantverksalster icke skulle få kringföras av andra barn än under 16 år vore olämplig. Detta hava reservanterna också rättat till. Därjämte hava ju reservanterna tillmötesgått ett i en motion här i kammaren framställt önskemål om ändring med avseende på växtplanter, och reservanterna hava givit den bestämmelsen en formulering, som jag tror fullständigt tillfredsställer motionären och som i övrigt också kan anses lämplig.

Vidare har det inväntats mot konserverns undantagande från de fria varorna, att det förekommer i stor utsträckning i våra kusttrakter, att fiskarna själva lägga in sina fiskfångster, småsill, ansjovis och annat i burkar, som sedan måste anses såsom konserver, och att sådana konserver av fisk borde vara fria. Detta önskemål hava också reservanterna tillgodosett, så att de i sitt förslag upptagit såsom icke fria konserver endast konserver av frukt, grönsaker, svamp eller kött. Som kammarens ledamöter kanske erinra sig, var anledningen till att bestämmelsen om konserver fick en så vidsträckt omfattning i propositionen, en erinran inom lagrådet, där det framhölls, att det torde vara lämpligt, att alla konserver bleve undantagna från de fria varorna.

Det är verkligen på en punkt beträffande de fria varorna, där reservanterna icke kunnat dela utskottets mening, och det är när utskottet säger, att det icke är tillfredsställande, att apelsiner och bananer icke kunna få fritt bjudas kring, eftersom de äro av utländskt ursprung. Jag kan icke riktigt förstå, att det skulle vara så nödvändigt, att den friheten finnes. Det finns ju ändock apelsiner och bananer i överflöd och det har ju upprepade gånger i riksdagen gjorts gällande, att man bör vidtaga åtgärder för att så mycket som möjligt skydda avsättningen av den svenska frukten; och årets riksdag har också beslutat en tull just på bananer. Jag tror därför icke, att det är så farligt, om dessa apelsiner och bananer icke skulle få kringbjudas utan tillstånd. Det går ju mycket lätt för den som vill göra det att skaffa sig ett tillstånd.

Det förefaller mig, som om de erinringar, som utskottet framställt mot förslaget, äro föga bärande. Jag kan icke underlåta att finna det litet egendomligt att utskottet icke gjort något försök att undersöka, vilka ändringar i förslaget som skulle kunna göra det acceptabelt för utskottets majoritet. Någon principiell invändning tycker jag knappast man spårar i utskottets utlåtande, som tvärtom ger erkännande åt vissa delar av förslaget.

Så finns det en reservation mot utskottets motivering, som är bifogad utlåtandet och undertecknad av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. Däri påpekas bland annat den bristande överensstämmelsen med avseende å beslagsbelopp för utlänning och för svensk medborgare. Anledningen härtill torde vara, att man

i detta sammanhang icke velat taga upp till reglering hela frågan om utlännings handelsrättigheter, utan man har låtit det bero vid de mindre justeringar, som äro direkt föranledda av det föreliggande förslaget. Jag vill emellertid i det sammanhanget framhålla, att enligt förslaget, som ju i det avseendet överensstämmer med gällande rätt, får utlännings icke driva någon som helst kringföringshandel utom kommun, där han driver fast handel. Hans rätt är sålunda ytterligt beskuren i det avseendet.

*Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)*

Vidare hava dessa reservanter särskilt vänt sig mot bestämmelsen i 9 §, som gör det möjligt för myndigheterna att förbjuda handel, som annars är fri. Reservanterna säga, att de finna det »enastående i svensk rättsordning, att ett näringsfång, som är fritt för alla svenska medborgare, skall av administrativ myndighet kunna förbjudas en viss individ, kanske för hela hans livstid». Det låter ju allvarligt men är nog icke så farligt. Bestämmelsen är, som jag förut nämnt, huvudsakligen riktad mot dörrknackare, och jag tror nog, att de myndigheter, som skola besluta härutinnan, komma att handhava sin rätt med största urskiljning. För övrigt finns det möjlighet för den medborgare, som anser sig kränkt av ett förbud, att besvära sig hos högre myndighet. Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att beträffande handel, som kräver tillstånd, gäller ju både för den nuvarande gårdfarihandeln och för den i förslaget omförmälda nya kringföringshandeln, att tillståndet kan när som helst av vederbörande myndighet återkallas. Detta kan man ju också tycka vara ett allvarligt ingrepp.

Så hava dessa reservanter vidare påtalat såsom en brist i förslaget, att frågan om torghandeln icke däri beaktats. Detta beror säkerligen därpå, att torghandeln icke är avsedd att regleras genom förslaget, lika litet som torghandeln är reglerad, såvitt jag kan förstå, genom de bestämmelser, som finnas för gårdfarihandeln. Till stöd för den uppfattningen skall jag be att få åberopa en del omständigheter dels från näringsfrihetsförordningens tillkomst och dels från den senare utvecklingen.

Ursprungligen var gårdfarihandeln ett privilegium enbart för den s. k. sjuhäradsbygden i Västergötland jämte städerna Borås och Ulricehamn. Under förarbetena till näringsfrihetsförordningen av år 1864 anmärkte kommerskollegium på detta förhållande och påyrkade, att gårdfarihandeln skulle göras fri under samma villkor för alla, — »varje svensk undersåte, man eller kvinna måste förklaras berättigad» — säger kommerskollegium — »att till salu hålla varor genom deras kringförande från gård till gård». Härav torde tydligt framgå, att torghandeln icke var avsedd att hänföras till gårdfarihandel. Sedan vill jag vidare påpeka, att från början voro icke alls några varor undantagna från den anmälningsskyldighet som stadgats beträffande gårdfarihandel, utan beträffande alla varor gällde det, att den som ville kringföra dem hade att göra anmälan till vederbörande myndighet och bifoga föreskrivna intyg. Om nu torghandeln skulle anses innefattad under dessa bestämmelser, så skulle man fordra, att var och en, som vill driva handel på torgen, skulle göra anmälan därom och bifoga intyg. Detta vore ju fullständigt orimligt och har aldrig tillämpats. År 1887 blevo vissa varor fria från anmälningsskyldighet, under det att tillståndstvång infördes för övriga varor. Emellertid finnas ju åtskilliga varor, som säljas på torgen men som icke äro upptagna bland dessa fria varor. Jag tänker t. ex. på en sådan vara som blommor, som säljas i mycket stor omfattning på alla torg. Icke är det någon som hört talas om att tillstånd fordrats för att sälja blommor på torgen, ehuru blommor icke tillhöra de fria varorna enligt nu gällande bestämmelser. Jag kan sålunda för min del icke tro, att bestämmelserna för gårdfarihandeln i näringsförordningen äro avsedda att reglera torghandeln, och lika litet är säkerligen nu mening, att bestämmelserna här om kringföringshandeln skulle hava något avseende på torg-

handeln. Jag kan därför icke finna, att anmärkningen i detta avseende har något fog för sig.

Sedan framhålla vidare sistnämnda reservanter, att det hade varit önskligt, att den fasta handelns intressen i högre grad tillgodosetts. Ja, för min personliga del kan jag mycket väl instämma i det önskemålet, men det förefaller mig ganska underligt, att dessa reservanter, när det dock i alla fall är så, att detta förslag åtminstone i någon mån tillgodoser den fasta handelns intressen, sluta med att yrka fullständigt avslag på hela förslaget.

Den grupp reservanter, som jag tillhör, har den uppfattning, att det är önskvärt, att den nya art av kringföringshandel, som växt upp på senare tid — då med hänsyn till kommunikationsväsendets oerhörda utveckling det är lätt att med bilar transportera hela varulager runt omkring i vårt land — blir reglerad. De som nu driva sådan handel äro alldeles säkert av den uppfattningen, att de icke äro några gårdfarihandlare, och därför bry de sig icke om att begära tillstånd, ehuru tillstånd enligt bestämmelserna om gårdfarihandel utan tvivel torde fordras även för denna moderna form av kringföringshandel. I mycket stor utsträckning förekommer sålunda på detta område för närvarande en olaglig handel. Det måste därför anses av behovet påkallat att erhålla för nämnda moderna handel mera lämpliga och tidsenliga bestämmelser än de som nu reglera gårdfarihandeln.

Nu hava vi reservanter föreslagit vissa ändringar i fråga om lagtexten för att avhjälpa de brister, som enligt vår mening vidlåda lagförslaget. Dessa ändringar äro icke så omfattande, och har jag icke någon anledning att tro, att de ej skulle kunna godkännas. Men då utskottet icke varit i tillfälle att taga ställning till dessa ändringsförslag, och då det torde vara lämpligt, om förslagen bleve granskade av utskottet, så skall jag, herr talman, nu icke yrka bifall till vår reservation, utan hemställer, att ärendet måtte återremitteras till första lagutskottet.

I detta yttrande instämde fröken *Wellin* samt herrar *Nylander*, *Lundqvist* i Baggarbo, *Björkman*, *Olsson* i Rimforsa, *Forssell*, *Anderson* i Norrköping, *Jonsson* i Risinge, *Lundqvist* i Rotebro, *Björck* i Kristianstad, *Lilliecreutz*, *Holmgren*, *Månsson* i Erlandsro, *Leffler*, *Johansson* i Väby, *Gustafson* i Kasenberg, *Åqvist*, *Lundström* och *Bergström* i Bäckland.

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman, mina herrar! Jag skall försöka att åtminstone i mitt första anförande begränsa mig och tala ganska kortfattat.

Jag vill först säga, att när man vet, vilket oerhört arbete som ligger bakom en proposition och särskilt det oerhörda arbete, som ligger bakom denna proposition, är det icke med särskilt glada känslor som går in för avslag på ett förslag som det nu föreliggande. Men utskottet har funnit, att det föreliggande lagförslaget för såväl handeln som allmänheten är så litet fördelaktigt och så litet givande mot vad som nu gäller, och när därtill kommer, att lagförslaget, sådant som det nu föreligger, är icke bara på vissa ställen ofördelaktigt utan även på många ställen mycket oklart, så har utskottets majoritet icke kunnat finna annat än att det riktiga vore att hemställa till kamrarna att avslå den föreliggande propositionen.

Nu har herr *Christenson* yrkat återremiss på hela utskottsutlåtandet; och reservationen, som han har skrivit, är också skriven så, att man mycket väl kunde tänka sig, att ett återremissyrkande skulle komma. Men jag vill säga, att med den uppfattning jag har, vilken delas av utskottsmajoriteten, så är lagförslaget sådant, att det möter ofantligt stora svårigheter för lagutskottet att taga upp lagförslaget till förnyad prövning och göra de ändringar och justeringar, som majoriteten kunde anse vara erforderliga.

Jag skall nu försöka här, om än i största korthet — kanske en del av kam-
marens ledamöter tycka, att det blir alltför kort — svara på särskilt de an-
märkningar, som herr Christenson nu gjort, och jag ämnar ange några skäl
utöver dem, som finnas i utskottets utlåtande, såsom motiv för avslag.

När kravet på en utredning först framkom, förutsatte man ju, att denna
skulle utmynna i en genomgripande revision av näringsfrihetsförordningen och
därmed sammanhängande författningar. Man ifrågasatte bl. a. ett samman-
förande av olika, på skilda författningar nu uppdelade näringsrättsliga be-
stämmelser. Departementschefen erinrar härom i propositionen, men han har
avskrivit det hela med undantag av den lilla lag om kringföringshandel och
tillfällighetsförsäljning, vartill förslag nu föreligger. Departementschefen
yttrar i fråga om enhetligheten, att en sådan ur teoretisk synpunkt är moti-
verad, men att med hänsyn till den stora mängd specialförfattningar av nä-
ringsrättsligt innehåll, som finnes, den numera är praktiskt taget ogenomför-
bar. Ja, det är möjligt, att departementschefen har rätt, men så vitt jag kun-
nat finna, är det ingenting i propositionen, som styrker, att så är förhållandet.
Nog förefaller det mig, som om den lag, som nu föreslås — om den nu är be-
hövlig — mycket väl hade kunnat på ett praktiskt sätt inpassas i gällande nä-
ringsfrihetsförordning. Om så skett, hade vi fått det hela samlat på ett ställe.
Nu har man i stället gått till väga så, att vid framläggande av föreliggande
förslag har man brutit ut vissa partier av gällande näringsfrihetsförordning
och passat in dem i lagförslaget. Jag tror, att det ur åtskilliga synpunkter
skulle ha varit fördelaktigt, om man kommit fram till enhetlighet i nu berörda
avseende, och jag anser, att det vore klokt, om Kungl. Maj:t — ifall riksdagen
i dag följer utskottet, vilket jag skulle tro kommer att ske — när ärendet kom-
mer under omprövning, tager i övervägande, om icke man kan inpassa de nya
bestämmelserna i den gamla näringsfrihetsförordningen.

Nu är det ju icke dessa rent tekniska anmärkningar, som föranlett utskottet
att gå på avslag, utan det är, såsom jag förut nämnde, andra förhållanden.
Det är den stora oklarheten och osäkerheten beträffande lagens innehåll även-
som den omständigheten, att den innebär en så liten förbättring gentemot vad
som nu gäller, som äro huvudorsakerna till utskottets avslagsyrkande. Jag
skall här söka peka på några detaljer i det föreliggande lagförslaget.

Till en början vill jag nämna den oklarhet, som föreligger beträffande torg-
handelns inordnande under lagen. Var och en — jag skulle tro även herr
Christenson — måste väl medgiva, att nog är den saken mycket oklar. I pro-
positionen finns ingenting nämnt i det hänseendet. Det framgår endast, att
en ledamot av lagrådet mera i förbigående berört saken. Inom utskottet har
meddelats, att de som utarbetat lagförslaget icke tänkt, att lagen skulle komma
att omfatta även torghandeln. Nu heter det ju i 1 §: »Vill någon, själv eller
genom annan, kringföra varor till salu annorledes än å marknad, har han att
därtill söka myndighets tillstånd.» Torg är ju icke detsamma som marknad,
och av lagtexten skulle man kunna få den uppfattningen, att lagen skulle om-
fatta även torghandeln. Herr Christenson menade, att det var så ofantligt
klart, att torghandeln icke skulle falla under lagen, men jag vill erinra honom
om — och jag vill påpeka det här i kammaren — att vi inom utskottet haft
att tillgå en P. M., i vilken man särskilt upptagit denna sak och där man kom-
mit till den slutsatsen, att saken är minst sagt oklar. Man kan, när man läser
lagen, likaväl påstå, att lagen omfattar torghandeln som att den icke gör det.
Och går man till andra länder, där det finns en lagstiftning liknande den här
föreslagna, blir man ytterligare styrkt i uppfattningen, att torghandeln skall
falla under lagen. Om vi se efter, huru man har det i den norska lagen i detta
avseende — jag tager icke den norska lagen såsom exempel, därför att jag
tycker så särskilt mycket om den; den är icke sådan, att jag skulle vilja an-

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

befalla den för vår del — skall man finna, att med kringföringshandel avses där försäljning i saluhallar, på torg, på gator o. s. v. Vilken uppfattning man än har om vad som är lagförslagets mening, får man väl i alla fall säga, att det är önskvärt, att det blir klargjort i lagtexten, vad man avser, eller åtminstone att detta tydligt framgår av motiveringen, så att de som skola tilllämpa lagen ha något uttalande att gå efter.

Vidare är det en annan fråga, som jag skulle vilja ställa i detta sammanhang, en fråga, som rör en bestämmelse i den nuvarande lagen. Hur länge får den, som erhållit rätt till kringföringshandel, driva sådan från samma försäljningsställe? Hur länge får han stanna på samma plats, innan det skall anses, att hans verksamhet icke längre faller under bestämmelserna om kringföringshandel? Detta har jag frågat mig, och jag ställer den frågan nu. Jag ser, att herr handelsministern är här inne i kammaren, och jag förmodar, att han kommer att svara åtminstone på en del av de frågor jag gör. Några av dem kanske han finner vara så dumma eller av en så underordnad betydelse, att de icke äro värda att svaras på, men jag hoppas dock, att han i klarhetens intresse skall besvara åtminstone ett par av dem.

Jag frågar vidare: hur blir det med försäljningen vid en sommarfest, som anordnas av någon organisation? Vilka rättigheter har man där till försäljning? I vad mån komma kringföringshandelsbestämmelserna att gälla där? Och likaså: hur går det vid en basar? I det fallet kanske man icke kan säga, att det är fråga om kringföring av varor på samma sätt som vid en fest, men även i det hänseendet synes någon oklarhet råda. Hur blir det t. ex. med försäljningen av en sak, som man i dessa dagar börjat sälja och i nästa vecka kommer att sälja rätt mycket, nämligen det gamla kända påskriset? Får det fritt försälas eller hur skall 8 § tolkas i det fallet? Och hur blir det med försäljningen av julgranar? Kommer försäljningen att falla under bestämmelserna om kringföringshandel, eller finns det något stadgande i 8 §, som klart och tydligt säger ifrån, att det icke där kan vara fråga om något sådant som julgranar eller påskris, utan att dylikt måste tillhöra den fria handeln? Eller vill man påstå, att det finns andra lagar, som reglera sådana saker?

Vi ha snart den 1 maj. Tidigare sålde vi socialdemokrater vid våra 1-maj-möten en liten röd ros. De sista åren ha vi i stället för den röda rosen sålt ett annat märke. Skola vi nu, om lagen genomföres, göra ansökan hos myndigheterna för att få rätt att sälja denna röda ros eller detta demonstrationsmärke? Och hur blir det i höst under valrörelsen — ja, då gäller förstås denna lag icke; den skulle ju gälla först från och med nästa år; men förutsatt att den då gällde, skulle det frisinna partiet icke ha rätt att sälja sin blåklint utan att behöva göra anhållan därom förut hos myndigheterna?

Ja, detta är, såsom jag nämnde, kanske frågor, som en departementschef tycker vara så dumma eller rent av barnsliga, att de icke behöva ställas. Men det är ju fråga om en lag, som skall reglera kringföringshandeln, och man har sagt, att det är särskilt behöfligt att få bukt med dörrknackarna och dörrknackningshandeln, att få bukt med dessa som sälja kängsnören, och när man går så långt, att man vill, att den som skall ha rätt att sälja ett par kängsnören skall gå till myndigheterna och anhålla om tillstånd därtill och betala för ett sådant tillstånd, då tycker jag det finns fog för frågor som dessa: hur går det med försäljningen vid fester och vid basarer, hur blir det med försäljningen av julgranar, påskris o. s. v.?

I Norge har man försökt klara upp dessa saker på det sättet, att man infört en bestämmelse i lagen, som avser bagatellförsäljning. I denna bagatellförsäljningsbestämmelse ingår just försäljning av sådana småsaker, som dessa jag talade om, och sådant som säljes vid fester och dylika tillfällen. Skulle det icke, herr statsråd, för att det skall bli full klarhet i lagen, behövas även i vår

lagstiftning en bestämmelse om bagatellförsäljningar? Ty det kan ju icke vara meningen — och det är jag övertygad om att herr statsrådet ger mig rätt uti — att man skall gå till myndigheterna och begära tillstånd och betala för detta, för att man skall fritt få sälja sådana saker, som jag nu nämnt.

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Jag övergår så till att beröra en annan vara, som icke är att hänföra till bagatellföremål och dylikt utan är betydligt viktigare. Det är den vara, som heter konserver. I det lagförslag, som här föreligger, heter det: »Vad nu sagts gäller icke konserver.» Jag skulle då vilja fråga herr statsrådet och chefen för handelsministern — nej, jag menar naturligtvis handelsdepartementet; herrarna på statsrådsbanken sitta och språka så mycket, att jag blir litet störd, men jag får väl fatta deras språksamhet som ett tecken på att man även på regeringshåll kommit till den uppfattningen, att denna lag icke är så viktig utan väl kan låta vänta på sig en tid — jag skulle alltså vilja fråga: vad är det som skall falla under begreppet konserver och som alltså icke får fritt säljas? Är det konserver i vidsträckt mening eller konserver i mera inskränkt mening? Jag tycker, att det är betydelsefullt att få klarhet i den saken. Avser man konserver i vidsträckt betydelse, falla väl därunder alla födoämnen ur växt- och djurriket, som till förebyggande av skämning vid längre tids förvaring behandlas medelst torkning, rökning, saltning, inläggning eller inkokning. Äsyftar man nu alla dessa, eller har man, då man i förslaget skrivit konserver, tagit konserver i mera inskränkt mening och hållit sig till det allmänna språkbruket, d. v. s. avsett huvudsakligast sådana ätbara varor, som förvaras i hermetiskt tillslutna kärl?

Nu har ju även herr Christenson och hans medreservanter funnit, att Kungl. Maj:ts förslag i fråga om konserverna icke är tillfredsställande och därför i sitt ändringsförslag tillagt orden: »av frukt, grönsaker, svamp eller kött». Det är möjligt, att reservanternas förslag är bättre än Kungl. Maj:ts, men jag undrar, om ens det är tillfredsställande. Jag förstår nämligen icke, varför man skall behöva försvara försäljningen för våra trädgårdsodlare på sätt som skett. Kan det skada någon människa i detta land, om man till den fria handeln hänför t. ex. konserverade ärtor, bönor, gurkor, för att icke nämna flera? Jag har litet svårt att förstå, varför dessa saker skola tagas undan från den fria handeln och icke få säljas fritt såsom de andra varorna, som uppräknas i 8 §.

När det gäller trädgårdsplanter, växtplanter och dylikt har en motionär, herr Magnusson i Skövde, som är sakkunnig på detta område, ansett Kungl. Maj:ts förslag otillfredsställande, och därför ha herr Christenson och hans medreservanter försökt göra en ändring även i det avseendet. Jag måste ju medgiva, att med herr Christensons förslag det skulle bli större frihet och större möjligheter att få sälja en hel del varor än vad det skulle bli enligt Kungl. Maj:ts förslag, men jag vill ifrågasätta, om icke även enligt herr Christensons reservation man stramar åt hårdare än vad som kan vara absolut nödvändigt. Ty vad kan det finnas för rim och reson uti, att man skall behöva ha särskilt tillstånd för att få sälja exempelvis rosenbuskar, vilka salubjudas rätt mycket om vårarna? Varför skall icke en rosenbuske av en trädgårdsmästare få säljas utan tillstånd?

Jag tycker, att var man än ser i lagen, förefaller det som om det gjordes försök att med lagbestämmelser kringgärda varenda liten småsak på ett sådant sätt, att man rent av måste fråga sig, om man verkligen befinner sig i det gamla mångomsjungna, fria Sverige. Ha vi kommit dithän, att vi nu skola behöva ha särskilda lagbestämmelser för att få sälja kängsnören och rosenbuskar och allt möjligt annat? Jag undrar, om det icke är att gå litet väl

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

långt. Jag skall nöja mig med att framhålla endast dessa saker, som jag tycker äro åtskilligt oklara.

Så vill jag säga ett par ord om den andra delen av lagförslaget, den som gäller tillfällighetsförsäljning. För närvarande är det ju så, att om en handlande vill å annan ort, än där han är bosatt eller där han har sin affär, under en kortare tid å auktion eller under hand annorledes än å marknad avyttra varor (realisation), skall han ha särskilt tillstånd. Det lagförslag, som nu föreligger, innehåller principiellt ett förbud mot realisationer eller tillfällighetsförsäljningar utom den ort, där vederbörande driver fast handel. Dock kan tillstånd erhållas beträffande skadade eller lätt skämda varor eller varor, som tillhöra konkurs- eller dödsbo, eller eljest när synnerliga skäl föreligga. I regel är det alltså förbud, och endast i undantagsfall får dylik försäljning ägarum. Jag är icke färdig att taga ställning till frågan, om det är riktigt att här gå så långt, som Kungl. Maj:t föreslagit, eller om vi böra stanna vid nuvarande bestämmelser, och jag skall därför icke gå in på den saken. Jag finner det emellertid önskvärt, att det blir fullt klarlagt vad som är skillnaden mellan tillfällighetsförsäljning och kringföringshandel. Det skulle ju eljest kunna hända, att den som fått rätt att bedriva kringföringshandel använder denna sin rätt på det sättet, att han har enbart tillfällighetsförsäljning — t. ex. en månad på våren och en månad på hösten.

Jag tror som sagt, att det är önskvärt, att dessa saker klarläggas på ett bättre sätt än som gjorts i det föreliggande lagförslaget. Man ser också att i ett remissyttrande, som inkommit ifrån köpmannahäll, gjorts vissa påpekanden i dylik riktning. Det heter där: »Beträffande tillfällighetsförsäljning vill styrelsen» — det är styrelsen för Kooperativa förbundet — »ånyo starkt understryka de synpunkter, styrelsen framhöll i sitt tidigare avgivna yttrande, men vill därutöver i detta sammanhang framhålla nödvändigheten av att en fullt klar gräns uppdrages mellan kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning.» Vidare visar man på en del rättsfall, vilka ytterligare styrka nödvändigheten av att dessa saker bli fullt klara. Jag gick ned här i biblioteket och tog del av de rättsfall, som man erinrat om. Det var bl. a. ett från 1914 (nr 10 i Nytt Juridiskt Arkiv för det året). En länsman — vi hade ju inga landsfiskaler då — hade till häradsrätten instämt en gårdfarihandlare för att denne en avlöningsdag vid Hällefors bruk från bord under tältduk på torgplatsen saluhållit manufakturvaror. Gårdfarihandlaren bestred åtalet under åberopande av att han hade K. B:s tillståndsbevis, i vilket han tillförsäkrats rätt att idka gårdfarihandel. Häradsrätten dömde gårdfarihandlaren, enär den ansåg, att handeln borde betecknas såsom realisation och icke såsom gårdfarihandel. Domen blev överklagad, och hovrätten, där meningarna voro delade, fastställde häradsrättens beslut. Men högsta domstolen, där endast justitierådet Améen var av avvikande mening, upphävde såväl häradsrättens som hovrättens dom och frikände gårdfarihandlaren. Av detta rättsfall framgår det tydligt, att det är önskvärt, icke minst nu, när det skall bliva strängare bestämmelser om tillfällighetsförsäljningen, att saken blir fullt klargjord. Skall man nu ha en tillfällighetsförsäljning — det gäller både nu och enligt föreliggande lagförslag — får man ju betala en avgift, som är mycket större än den, som erfordras för att erhålla tillståndsbevis för idkande av gårdfarihandel eller kringföringshandel. Man kan därför befara, att om icke bestämda gränser bliva uppdragna mellan kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning, så kommer man att söka kringgå lagen på så vis, att man söker rätt till gårdfari- eller kringföringshandel och utnyttjar tillståndet till tillfällighetsförsäljning.

Det finns ett annat rättsfall ifrån 1914, det står under nummer 214. Där gick det icke precis på samma sätt. Men det visar sig i alla fall, att våra

domstolar och våra domare voro av mycket olika uppfattning, och även detta rättsfall styrker nödvändigheten av att de saker, som det här har talats om, bliva fullt klarlagda.

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Ja, såvitt jag kunnat finna efter en ganska grundlig läsning av lagförslaget och efter den — jag vill säga det, ty det har icke herr Christenson talat något om — allt annat än korta och bristfälliga överläggningen inom utskottet, har jag kommit till den uppfattningen, att det här lagförslaget mycket väl behöver genomgå en ny granskning och på nytt överses inom departementet. Vi ha säkerligen intet förlorat, om denna lag i dag avslås. Men det ligger däremot en viss fara i att antaga lagen, icke minst därför, att bestämmelserna äro så oklara.

Jag skall, utöver vad jag här sagt, tillåta mig taga upp en enda detalj, som jag anser är av en rätt stor principiell betydelse, och den gäller frågan om försäljare eller biträden.

Om jag fattade rätt, ställde herr Christenson i sitt anförande en direkt fråga till utskottet på denna punkt, där utskottet särskilt har tagit upp den saken. Han frågade, om icke utskottet ändå här har uttalat sig något för starkt. Men nu är det väl så, herr Christenson — såvitt jag icke fattat fullkomligt fel — att de bestämmelser, som nu föreslås, i vissa fall äro lindrigare än de, som nu gälla, medan det i andra fall åter föreligger en väsentlig skärpning. Och sedan få vi väl också räkna med — det torde vara verkliga förhållandet — att gällande bestämmelser om gårdfarihandel äro icke så strängt tillämpade. Lagen har tydligen blivit något för gammal, och myndigheterna tillämpa dem icke, åtminstone icke så strängt och så noga, som man har rätt att räkna med, om det blir en ny lagstiftning. Och så blir det ju också rågonting helt annat i fråga om den saken, när vi här komma in på den nya kringföringshandeln, den nya gårdfarihandeln, vilken är något helt annat än den gamla. Och det är denna nya form av kringföringshandel, som departementschefen anser vara den betydelsefullare.

Jag tror, att man bör stifta lagar så, att man icke försämrar folks framkomstmöjligheter, utan i stället gör de olika näringarna möjlighet att någorlunda fritt utveckla sig. Och herr Christenson vet ju såväl som andra, som läst den kungl. propositionen, att departementschefen i sin motivering till 8 § har funnit det vara orimligt strängt att i allmänhet kräva alla dessa bevis för den fria handeln, som han sedan kräver i fråga om kringföringshandel utom kommunen. Ja, när jag läste detta, tänkte jag, att här har väl ändå vår ärade handelsminister varit något inkonsekvent. Han talar här om vilka svårigheter det skulle uppstå genom att man ena dagen måste ha ett biträde och andra dagen, då detta biträde kanske var sjukt, vore tvungen att ha ett annat. Och detta skulle, menar han, medföra orimliga svårigheter. Ja, men samma svårigheter förefinnas ju även, när det gäller kringföringshandeln utanför hembygden. Så jag tycker icke herr handelsministern handlat konsekvent här.

Så är det en annan sak här, när det gäller dessa biträden och försäljare. Då skola länsstyrelser och poliskammare, magistrater och stadsstyrelser antaga handelsbiträde. Det är ändå rågonting, som jag tycker är orimligt, att myndigheterna skola bestämma, om handlanden den eller den skall få antaga ett biträde. Om vi tänka oss, att vi hade en handelsminister, som vore handlande, och vore modern i sin bransch och laborerade med den moderna kringföringshandeln, då hade han säkerligen något eller några biträden, som han litade helt och fullt till. De voro skickliga, han hade förtroende för dem och ville skicka ut dem som försäljare. Men nej, det skulle han icke få utan att först ha erhållit tillstånd av någon av de myndigheter, som det här är fråga om. Är det ändå icke, herr statsrådet, att gå längre, än vad som är rimligt?

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Så heter det i 7 § i föreliggande lagförslag, att »såsom försäljare må icke den godkännas, som kan antagas vara därtill olämplig». Det skall alltså våra länsstyrelser sitta och avgöra, om ett biträde är lämpligt eller icke. Nog bedömer väl handlanden det bättre än länsstyrelsen. Vi ha litet erfarenhet av hur svårt det är för länsstyrelserna, när de skola tillsätta fjärdingsmän, och det är många, som tycka, att de icke lyckats ordentligt med den saken. Skola nu också länsstyrelserna få den ökade befogethet, som de erhålla enligt denna lag, så att det skall vara de, som på bättre sätt än handelsmannen själv avgöra, om biträdet vid försäljningen är lämpligt eller icke?

Jag tycker sålunda, herr talman, att när vi titta närmare på detta lagförslag, så är det sådant, att det är för mycket begärt, att ett utskott under riksdagen — vid sidan av en hel del andra ärenden, som utskottet har att handlägga — skall ingå i en så noggrann prövning av lagförslaget, som det här skulle bliva fråga om, därest man skulle kunna framlägga ett förslag, antagbart för riksdagen. Vi få sannerligen, herr Christenson, om jag icke är fel underrättad, tillräckligt att göra i första lagutskottet efter påsk, utan att vi behöva sätta oss till som en kommitté för att framlägga ett nytt lagförslag. Så brådskande är det icke, det vill jag säga, med denna lag, att man icke kan vänta åtminstone ett år. Och den förnyade omprövning, som här bör göras, den bör göras, som jag sade, inom departementet, och icke inom utskottet.

Med denna uppfattning, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på propositionen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 10.

Herr statsrådet *Stadener* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 191, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom;

nr 193, med förslag till lag om häradsnämnds tjänstgöring;

nr 196, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och

nr 187, med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Fortsattes föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 20; och yttrade därvid:

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hansén**: Herr talman! Sedan första kammaren nu fattat sitt beslut och bifallit utskottets hemställan, gör jag säkerligen kammaren en tjänst, om jag icke upptager alltför lång tid med att ingå på ett bemötande av vad första lagutskottet anfört gentemot propositionen, och vad dess talesman här i kammaren ytterligare tillagt.

Jag vill inskränka mig till att erinra om att det förslag, som nu ligger på kammarens bord, är resultatet av sedan decennier framställda krav och däröver verkställda utredningar såväl inom ämbetsverken som inom departementet.

Det främsta krav, som från hantverkets och handelns män framförts, näm-

ligen kravet på kompetensvillkor för att etablera sig som hantverksmästare eller för att få bliva handlande, har jag, som kammarens ledamöter alla känna till, icke ansett mig kunna biträda. Vid sidan av dessa krav ha emellertid framställts äskanden om ändring i vår näringsfrihetsförordning rörande kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning samt om skärpning i gällande straffbestämmelser.

Vid den prövning, som det ålåg mig att företaga, av det material, som framkommit efter dessa många utredningar, kom jag till den uppfattningen, att här förelåg bärande skäl för en ändring.

Nu har emellertid första lagutskottets ärade talesman rent lagtekniskt anmärkt på förslaget därför, att jag icke gått in för att omarbета näringsfrihetsförordningen utan i stället framlagt ett förslag till särskild lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning. Ja, det tjänar väl icke mycket till att tvista om den saken, men nog förefaller det mig, som om det både för myndigheter och enskilda vore bra mycket enklare att ha avskilt till en särskild författning de bestämmelser, som hädanefter skola gälla kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning, än att få en omstuvning av de mycket vidlyftiga bestämmelserna i näringsfrihetsförordningen för tillgodoseende av ifrågavarande önskemål.

Jag har visserligen varit på det klara med, att det här var ett ömtåligt område att röra sig på, och att det skulle ge rum för olika meningar i sina detaljer. Men jag ansåg, och anser fortfarande, även efter utskottets kritik, att det icke är större sakanmärkningar gjorda mot förslaget, än att utskottet med litet god vilja kunnat göra de ändringar i föreliggande paragrafer, som det ansåg därav böra föranledas. Om så skett, hade riksdagens kamrar haft möjlighet att i sak pröva fall för fall de olika uppfattningarna i här föreliggande förslag. Nu har utskottet i en samlad och delvis reservationsvis framförd kritik icke givit förslaget den vanliga realbehandlingen utan avstyrkt det i sin helhet. Det är icke stor idé att upptaga kammarens tid med att gå in i detaljspörsmål, sedan medkammaren nu biträtt utskottets hemställan. Jag skall därför inskränka mig till att endast taga upp till besvarande några av de frågor, som den ärade föregående talaren ställde till mig. Jag beklagar, att jag måste gå ut och votera i första kammaren, så att jag känner dem icke alla. Jag svarar därför endast på en del.

Talaren frågade, huru det ställde sig med torghandeln. Han åberopade en promemoria, vars tillkomst och författare jag icke känner, som styrkt vederbörande i deras tro, att torghandeln fölle under bestämmelserna. Jag ber att få svara den ärade talaren, att det inom departementet har verkställts ingående undersökningar i denna sak av framstående jurist, och att man därvid kommit till den bestämda uppfattningen, att torghandeln icke faller under det föreliggande förslaget. Och den uppfattningen har också varit grundläggande vid förslagets framläggande. Om man inom utskottet varit tveksam, men ändå verkligen velat saken, hade det varit enkelt för första lagutskottet att säga, att »häri ingår icke handel på marknad eller torg». Jag vill därför icke tro, att den ärade talaren anförde detta som ett bärande skäl för att avstyrka propositionen. Jag tror mig böra söka dessa i utskottsbetänkandet. Den ärade talaren uppehöll sig mindre vid dessa än vid andra icke tidigare nämnda betänkligheter mot lagförslaget.

Han frågade vidare, vad vi menade med konserver. Ja, med konserver ha vi givetvis menat konserver i inskränkt mening, de konserver, som i allmänhet äro en handelsvara. Att driva det till ytterligheter har jag för min del aldrig varit inne på. Och man måste ju överhuvud taget förutsätta, att myndigheterna handhava givna lagar och författningar med sunt förstånd. Jag

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

frågar: Hur skulle det gå med våra lagar, om icke den absoluta förutsättningen vore för handen, att man lade praktiskt omdöme till grund vid tillämpningen av desamma?

Men då det här talats om konserver och i detta sammanhang gjorts gällande, beträffande fiskkonserverna, att fiskarna därvidlag komme i ett särskilt svårt läge, vill jag på denna punkt endast erinra därom, att den största mängden fiskkonserver tillverkas vid våra konservfabriker. Och det är icke till fiskarnas fördel, att dessa konserver få fritt och okontrollerat försäljas. Ty om man vill skydda fiskarna, kan man med skäl likställa dem med t. ex. hantverkarna, vilkas alster fritt få försäljas, då de äro resultatet av deras egen produktion. Men det är enligt min mening icke till fiskarnas fördel, om fabrikerernas masstillverkning af konserver kan fritt upptaga konkurrensen med fiskarna, då det gäller att försälja dess alster.

Jag skulle kanske också be att i detta sammanhang få nämna ett ord om hemslöjden. Jag har gjort det i medkammaren, och jag anser mig böra göra det även här. Jag vill gentemot motionärerna och med anledning av den storm, som författningsförslaget i detta avseende framkallat, säga, att jag haft en god avsikt gentemot hemslöjden till skäl för mitt ställningstagande. Min erfarenhet har sagt mig, att ut över vårt land strövar det omkring försäljare, som under namn av hemslöjd försälja fabriksmässiga alster, som äro dåliga kopior av hemslöjd, och som utgöra en verklig fara för det förtroende, som hemslöjden skaffat sig och verkligen förtjänar.

Jag har därför ansett, att om man lade hemslöjden under tillståndstvång, vore det möjligt för länsstyrelserna att sovra sökandena och se till, att den, som icke sålde hemslöjd, icke finge tillfälle att under namn av hemslöjd sälja fabriksvaror och konkurrera med hemslöjden. Den fördel, som härutinnan vunnit, synes mig vara avgjort större än den nackdel, som vore förenad med ett tillståndstvång. Jag föreställer mig nämligen, att ingen länsstyrelse skulle neka en tillverkare av hemslöjd tillstånd. Det vill jag säga kammarens ledamöter — och den uppfattningen är väl så allmän, att därutinnan utgör icke min uppfattning något undantag — att hemslöjden kräver allt det stöd och all den uppmuntran, som man från samhällets sida kan skänka den.

Den ärade talaren sade, att gällande lag om gårdfarihandel icke tillämpas så strängt. Jag undrar, om icke det är raka motsatsen i stället. Jag har gett uttryck åt den uppfattningen i propositionen, och det har t. o. m. bestyrkts av utskottet, att länsstyrelserna numera ge gällande näringsfrihetsförordnings bestämmelser om gårdfarihandel en så restriktiv tillämpning, att praktiskt sett inga nya tillstånd meddelas.

Nu har utskottet hävdat den meningen, att det vore onödigt att lagstifta för den moderna kringföringshandeln, enär den uppenbarligen faller under de nuvarande bestämmelserna. Jag vill icke bestrida, att det formellt är så, att den faller under de nuvarande bestämmelserna. Men jag måste å andra sidan bestämt fastslå, att 1887 års lagstiftare icke kunde förutse de nya former, som utvecklingen på kommunikationsväsendets område fört med sig i form av den moderna kringföringshandeln, och att lagstiftarna sålunda i sitt lagstiftningsarbete icke kunnat skriva lagen med hänsyn till dessa nya förhållanden. Med insikt härom och med erkännande av att man icke skall spjärna emot utvecklingen — allra minst döma en utveckling, vars framtid man icke känner — har jag velat ge uttryck för den meningen, att den moderna kringföringshandeln i vissa trakter i vårt land kan ha sin betydelse särskilt för vissa varuslag, och därför ansett mig böra i lagförslaget ge direktiv, som lämna möjlighet — i mera vidgad omfattning än nu är fallet — för en modern kringföringshandel att få tillstånd. Ty det är att märka, att om man, som första lagutskottet säger, hänför den moderna kringföringshandeln under nuvarande näringsfrihets-

förordning och godtager den restriktiva tillämpning, länsstyrelserna under lång följd av år använt, så kommer det att leda till att den moderna kringföringshandeln blir praktiskt taget utan tillstånd.

Sedan sade den ärade talaren, att han fann det orimligt, att länsstyrelserna skulle anställa biträden åt köpmännen. Ja, jag hoppas den ärade talaren ursäktar mig, om jag säger, att det är att tendentiöst uttolka förslaget. Jag vill erinra om, att det grundläggande för erhållande av tillstånd att idka kringföringshandeln är, att sökanden befinnes därför lämplig. Då sökanden själv är förhindrad att utnyttja det erhållna tillståndet, har han att söka tillstånd för en ersättare eller ett biträde. Det ligger i sakens natur och är fullt logiskt, att länsstyrelsen, den prövande myndigheten, ställer fullt samma krav på ersättaren: att han befinnes lämplig för att bedriva kringföringshandel. Något annat angående anställandet av biträde har naturligtvis icke varit ifrågasatt.

Om jag sålunda alltjämt hyser den uppfattningen, att det framlagda lagförslaget är föranlett av på erfarenheter grundade iakttagelser såväl från köpmännens sida som från de myndigheters sida, som haft att yttra sig och utreda denna fråga och att det vore till gagn för såväl allmänheten som köpmännen, att lagförslaget bleve antaget, så vill jag å andra sidan gärna erkänna, att jag finner förståelse för den tveksamhet kammarens ledamöter ha, i det läge frågan kommit, att taga ställning till sakfrågan.

Jag har i propositionen uttalat, att det grundläggande bör vara allmänhetens intresse. Jag vill utveckla den tankegången och säga, att jag sedan gammalt som köpman själv har tillägnat mig den uppfattningen, att köpenskap icke är ett självändamål utan är en funktion som har till uppgift att betjäna allmänheten, och att fylla en viktig uppgift inom samhällets ekonomiska liv. I konsekvens därmed har jag lagt som det grundläggande, att vad som härutinnan lagstiftas bör vara förenligt med allmänhetens intressen. Därför har jag sagt, att de skäl, på vilka dessa frågor skola prövas, böra så sammanfattas: kunna dessa åtgärder lända till gagn för allmänheten eller till skada? Det är emellertid så, att köpenskapen, den bofasta handeln är, har varit och kommer förmodligen att i lång tid framåt bli huvudfaktorn i varudistributionen mellan producenterna och konsumenterna. Det är icke så, att handeln har *ett* intresse och allmänheten ett annat, utan de intressena förenas. Det är uppenbart, att om man erkänner — och det tror jag vi alla göra — att handeln fyller en mycket viktig funktion i vårt lands och hela vårt folks ekonomiska liv, så är det icke oväsentligt, under vilka förhållanden och betingelser handeln får utöva sin gärning. Samhället och allmänheten ha rättighet att ställa stora krav på utövarna, men utövarna ha å sin sida rättighet att kräva det skydd och stöd från allmänhetens sida som en lojal utövning av verksamheten kräver. Det kan inte vara till allmänhetens gagn, att en okontrollerad kringföringshandel eller tillfällighetsförsäljning, ofta med mindervärdiga varor, får ostörd fortgå. Så långt ha vi nu kommit med den stationära handeln, att få platser i landet ha det så illa ställt, att de icke bli betjänade av fast handel. Först om så icke sker kan kringföringshandeln ha en betydelsefull uppgift. Men det är icke lyckligt, synes det mig, för allmänheten, att dessa kringresande försäljare mer eller mindre pracka på allmänheten varor, som allmänheten icke behöver och som icke täcka ett normalt köpbehov. Kringföringshandeln är ofta en förevändning för betleri och är till betydande besvär för allmänheten. Det har hörts från många håll, och det kommer säkerligen att genljuda även i fortsättningen. Den omständigheten, att det nu framlagda lagförslaget i dag faller, lär icke råda bot på de missförhållanden, förslaget har avsett att komma till rätta med. Såväl myndigheter som allmänhet och köpmannasammanslutningar lära säkerligen gemensamt sörja för att riksdagen ånyo kommer att ställas inför denna fråga.

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.

(Forts.)

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Jag skall, herr talman, med dessa ord sluta mitt anförande. Jag hade egentligen tänkt lägga upp saken mycket vidare, men jag tror mig göra kammaren en tjänst med att stanna vid detta efter den utgång, frågan fått i första kammaren.

Herr Nygren: Herr talman! Jag kan icke hjälpa, att jag har en känsla av att kammarens ärade ledamöter anse denna fråga så pass betydelselös, att den icke är värd att ägnas något större intresse eller någon större uppmärksamhet. För mig och de samhällsgrupper, jag anser mig närmast företräda, ligger saken emellertid icke till på det sättet.

Den fråga, varav nu vissa delar äro föremål för riksdagens behandling, är, såsom redan tidigare antytts, av mycket gammalt ursprung. Det anges i en historik i propositionen, att det var år 1913 som myndigheterna, då närmast kommerskollegium, började syssla med frågan om revision av 1864 års näringsfrihetsförordning. I själva verket är emellertid frågans aktualitet betydligt äldre. Den blev påtalad och offentligt framförd första gången år 1884, alltså ej mer än 20 år efter förordningens ikraftträdande. Då hölls det första allmänna minuthandlaremötet här i landet, och redan vid detta första möte var en av huvudfrågorna revision av näringsfrihetsförordningen. I riksdagen framfördes frågan så tidigt som 1897 av P. E. Lithander i Göteborg. Sedan dess ha, såsom herr statsrådet och andra redan erinrat, framställningar gjorts från köpmanna- och hantverkarehåll vid det ena tillfället efter det andra, och frågan har undergått utredning i olika repriser. Den första utredningen blev avbruten i samband med den Thorsonska kommittéslakten. Utredningen återupptogs igen 1924 och pågick inom kommerskollegium under fyra långa år, varefter framlades riktlinjer för det fortsatta utredningsarbetet genom särskilt tillkallad sakkunnig. Denna har för ett par år sedan framlagt förslag i ämnet. Förslaget har remitterats till olika näringsidkareorganisationer. Det har återkommit till kommerskollegium. Det har där ånyo behandlats. Det har gått till departementet och varit föremål för synnerligen grundlig undersökning och utredning, och slutligen har då ett lagförslag utarbetats, som här föreligger. Jag har mycket svårt att förstå, huru efter en sådan behandling och efter halvsekel lång aktualitet en fråga i riksdagen kan mötas av den förklaringen, att den föreligger i ett så outrett och otympligt skick, att det riksdagens utskott, som har att behandla saken, överhuvud taget icke äger några möjligheter att göra det utan måste utan realbehandling avslå förslaget i frågan. Jag är naturligtvis icke tillräckligt insatt i dessa mysterier för att kunna fatta, hur en sådan behandling av ett ärende överhuvud taget är möjlig. Jag måste emellertid säga, att detta förefaller mig, herr Lindqvist i Halmstad, som ett de obotfärdigas förhinder, såsom en bestämd ovilja att på detta område göra något för de närmast berörda parterna. Hade det gällt en lagstiftning av social art, exempelvis arbetslöshetsfrågan, någonting där herr Lindqvists närmaste meningsfränder hade haft ett direkt intresse, så är jag övertygad om, att herr Lindqvist och hans partikamrater i utskottet skulle ha gått till sitt verk med en bättre vilja att göra någonting än vad herrarna gjort i detta fall. Jag är också övertygad om, att de herrar lantmän, som biträtt utskottsmajoritetens förslag, skulle, om det gällt böndernas intressen, ha nedlagt litet större nit, en bättre vilja att verkligen åstadkomma någonting. Det skulle jag ej heller ha klandrat. Jag anser det fullständigt självklart och naturligt, och jag för min del har icke heller någonting emot att dessa olika samhälls- och yrkesgrupper få sina intressen i möjligaste mån tillgodosedda. Men jag klandrar, och jag anser mig ha rättighet att göra det, att så fort det gäller den näringsidkande medelklassen, den borgerliga medelklassen, om jag så får uttrycka mig, köpmän, hantverkare, mindre näringsidkare av olika slag, då har man intet intresse längre för att försöka giva dem

det allra minsta skydd. Jag vågar påstå, att dessa samhälls- och yrkesgrupper tillhöra det skikt inom samhället, som allra minst har tagit statsmakternas stöd och hjälp i anspråk. De komma ej med framställningar om kontanta bidrag och hjälp av olika slag. De ha intet intresse, kan jag säga, för egen del av protektionism i den ena eller andra riktningen, men då de nu komma en och annan gång med ett önskemål ifråga om en revision eller en reform på någon punkt av näringslagstiftningen, har man inte den minsta förståelse för dessa krav utan man betecknar dem som mer eller mindre skrånade önskemål, som man inte har anledning att fästa sig vid.

Jag erinrar om en annan fråga, som varit föremål för behandling här i år liksom under ett par tidigare riksdagar denna period, första gången 1929, då jag tillsammans med några kamrater i kammaren förde fram den, nämligen frågan om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. Även därvid gällde det i första hand ett intresse från dessa mellanskikt i samhället, dessa som icke ha de stora och kraftiga organisationernas stöd. Även då visade man sig ha ett minimalt intresse och förståelse för att statsmakterna verkligen kunna vara skyldiga att tillse dessa yrkesgruppers intressen. Socialstyrelsen, som 1929 avgav ett utlåtande, gick emot lagförslaget med den motiveringen, att dessa berörda parter i stället böra skaffa sig starka och stridsdugliga organisationer, så att de med egen kraft kunna upptaga ett försvarsarbete. Utskottet har kommit fram med en liknande motivering i detta fall. På samma sätt är det i propositionen i avseende å frågan om kompetenskraven. Man säger nämligen där, att köpmän, hantverkare och andra berörda böra icke lita till lagstiftningen i detta fall, utan de böra i stället i och genom sina organisationer söka komma till rätta med de missförhållanden, som i olika avseenden äro rådande. Ja, mina herrar, det är nog så att det blir nödvändigt för den näringsidkande medelklassen att anamma dessa råd och anvisningar från statsmakternas sida. Men då måste det ske i den formen, att vi på ett nytt område, ett område som hittills varit relativt skonadt, få fram nya stridsorganisationer, och jag tror för min del inte, att detta kan vara ägnat att främja en sund och lycklig social utveckling i vårt samhälle. Det av regeringen framlagda förslaget innebär ingalunda den grundliga och genomgripande revision av näringsfrihetsförordningen, varom så många framställningar blivit gjorda. Handelsministern har i propositionen liksom även i förbigående här i debatten angivit, varför han t. ex. icke anser sig kunna gå med på det viktigaste kravet, nämligen kompetenskravet. Det har sagts, att ett genomförande av vissa legala villkor för hantverkare och detaljhandlare skulle innebära, att man trädde näringsfrihetens princip för nära. Det skulle i viss mån bli ett inkräktande på denna näringsfrihet. Herr Lindqvist i Halmstad utropade till och med med patos här: Befinna vi oss verkligen fortfarande i det gamla kära, fria Sverige — då man vill lagstifta för att hindra folk från att gå omkring och sälja kängsnören. Jag måste säga, att jag förstår inte, hur de kompetensvillkor som föreslagits skulle kunna innebära ett sådant intrång på näringsfriheten. Ty vad är det man föreslagit? Jo, man har inskränkt sig till att kräva, att den som skall ställa sig som självständig köpman med ansvar mot allmänhet, personal, leverantörer och kreditgivare, åtminstone skall ha stått bakom disken i minst två år och att han skall kunna föra lagstadgade handelsböcker. Det är hela kravet i fråga om kompetensen. Längre går det icke. I kommerskollegii förslag 1908 tog man också med den senare delen av detta, nämligen stadgandet av en viss bokföringskompetens. Men Kungl. Maj:t har sedan strukit till och med detta lilla. Man skall inte ha någon kompetens alls. Man kan syssla med vad som helst och utan vidare få öppna en detaljaffär. Man får varor på kredit. Man står där en tid. Man har icke hum om hur man skall bete sig. Man kan inte föra böcker, kan inte överblicka sin ställning, kan inte kalkylera varor, man kan överhuvud taget inte sköta varor, man saknar

*Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)*

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

fullkomligt alla kvalifikationer för yrket i fråga. Utgången blir också, som väl alla känna till, att man i allmänhet inte kan klara sig. Men under den tid man har existerat som köpman har man skadat sina kolleger, skadat sina leverantörer och, det vågar jag påstå, man har också många gånger skadat den köpande allmänheten.

Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid dessa synpunkter, då det ju här icke är någon möjlighet att få dem beaktade. Jag har dock inte kunnat underlåta att i förbigående beröra dem. I fråga om kringföringshandeln däremot, hade man ju väntat sig att knappast någon opposition skulle framträda i avseende på kravet på litet mera restriktioner och litet mera enhetliga och normgivande bestämmelser på området. Man har ju nämligen under de senare åren haft tillfälle att taga del av en massa auktoritativa uttalanden. Man har sett, hur den ena länsstyrelsen efter den andra — jag vågar säga alla länsstyrelser i vårt land — förklarar, att behov av nya gårdfarihandelsrättigheter icke föreligger, att man icke har det behov av en ambulatorisk handel överhuvud taget, som tidigare funnits, att det finns många, ja, för många bofasta köpmän på varje liten plats i landet, att kringföringshandeln ofta, kanske oftast, är en täckmantel för lösdriveri o. s. v. Man har sålunda mycket bestämt uttalat sig för en begränsning eller i vissa fall till och med ett helt avskaffande av denna kringföringshandel. Fattigvårdslagstiftningskommittén, som på sin tid framlade förslag till ny lösdrivarlag, säger också, att kringföringshandeln oftast är »en täckmantel för lösdriveri» och bettleri och »en form för varuförmedling, som sakligt kan undvaras». Man skulle kunnat vänta, att riksdagen, efter det den tagit del av dessa myndigheters utlåtanden, också skulle känna litet närmare till förhållandena ute i bygderna och sett, vilka missförhållanden som denna kringföringshandel har framkallat, och att man sålunda skulle ha något mera förståelse för denna sak, än då man helt enkelt påstår, att det är att gå konsumenternas intressen för nära, då man vill försöka kringskära och nedbringa denna handel. Man säger också, att genom de ifrågasatta åtgärderna skulle man träda vissa näringsidkares intressen för nära. De skulle vållas ökade besvär och kostnader o. s. v. Mina herrar, vilka näringsidkare är det i allmänhet som bedriva denna kringföringshandel? Ha herrarna någon gång sett eller hört talas om typen, som reser omkring med bilar med stora tyglass från gård till gård med stinna och späckade plånböcker, och, jag vågar säga, lika rymliga samveten? Ha ni någon gång sett eller läst om, hur vid de olika tingen i landet man handlagt ärenden av detta slag, där exempelvis en polsk jude eller någon annan av hans trosfränder prackat på en godtrogen allmänhet varor av synnerligen undermålig beskaffenhet och kanske samtidigt lurat en stackars okunnig och godtrogen människa att skriva sitt namn på tvären på ett papper i tro att det var en rekvisition men då det i själva verket var en accept? Sådana händelser inträffa ju nära nog dagligen och stundligen, men man tycks inte fästa avseende vid detta utan menar, att här är allt gott och väl, det bör få fortgå, ty den heliga näringsfrihetens princip bör inte få trädas för nära.

Om man emellertid har blivit besviken i sina förhoppningar i detta avseende, hade man väl ändå trott, att åtminstone det till ytterlighet modesta och begränsade förslag, som Kungl. Maj:t framlagt — detta lilla ben, om jag så får säga, som räcker den näringsidkande medelklassen — borde ha utsikter att gå igenom här i riksdagen. Som vi hört har emellertid första kammaren redan för sin del gått på avslag, och jag förmodar, att andra kammaren också kommer att göra det. Däråt lärer väl inte vara något att göra, det är endast att beklaga.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet uttalade i sitt anförande, att han sökt att i möjligaste mån tillgodose såväl näringsidkarnas som allmän-

hetens intressen och att för honom framför allt allmänhetens intressen varit vägledande. Han deklarerade också, att han såväl såsom köpman som i egenskap av statsråd alltid hade försökt att tillämpa denna princip, och även att han hade den uppfattningen, att allmänhetens och köpmännens eller näringsidkarnas intressen icke i allmänhet strida emot varandra. Jag kan inte underlåta att understryka detta uttalade, ty det är en missuppfattning, såvitt jag förstår, om man tror, att här står ett yrkesintresse, ett kärntintresse, emot den stora allmänhetens intressen, när det i själva verket är så, att den köpande och konsumerande allmänheten skulle ha det allra största gagn av, om en reformering på detta område kunde genomföras.

Jag skall, herr talman, inte längre upptaga tiden och jag skall heller inte tillåta mig att göra något yrkande. Jag förmodar, att det yrkande om återremiss, som tidigare framställts, kanske kommer att bli förändrat efter det beslut som fattats av första kammaren.

Herr Petersson i Lerbäcksbym: Herr talman! I den fråga, som nu behandlas, har jag tillsammans med herrar Leffler och Johansson i Väby väckt en motion, däri yrkas sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att hemslöjdsalster fortfarande skola få fritt kringföras till försäljning. Jag har nu begärt ordet endast för att uttala min glädje över den välvilliga behandling, som denna vår framställning rönt från utskottets sida.

Det framgår nämligen av handlingarna, att det inom utskottet har rått fullkomlig enighet därom, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del icke borde bifallas. Även om herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet att döma av det nyss hållna anförandet synes vidhålla sin i propositionen uttalade uppfattning om denna sak, vågar man väl utgå ifrån, att det efter detta inte lärer kunna komma i fråga att upprepa förslaget i vad det avser handeln med hemslöjdsalster och lägga denna under de inskränkande bestämmelser som voro föreslagna i propositionen, bestämmelser, som äro, det vågar jag påstå, sakligt oberättigade och som därför måste av de personer, som drabbas av dem, kännas dubbelt hinderliga och orättvisa.

Inom den bygd, som mina medmotionärer och jag företräda i kammaren, har denna utgång av utskottets behandling hälsats med mycket stor tillfredsställelse, och förhållandet torde vara detsamma i stora delar av landet i övrigt, där det råder ungefär enahanda förhållanden som hos oss. Jag tänker särskilt på de stora gränsbygderna mellan Halland och Skåne och Skåne och Småland, där liksom hos oss tillverkningen och försäljningen av hemslöjdsalster är av stor betydelse för folkets försörjning och för hela bygdens ekonomi.

Sedan första kammaren avslagit yrkandet om återremiss, vilket jag annars gärna skulle ha biträtt, då jag för övrigt inte har något emot ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, kommer jag att giva min röst för den av herr Larson i Lerdala m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Christenson: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att återkalla mitt yrkande om återremiss, vilket efter första kammarens beslut är meningslöst, och jag ber i stället att få instämma i yrkandet om bifall till den av herr Larson i Lerdala m. fl. avgivna reservationen.

Dessutom skulle jag vilja säga några ord till herr Lindqvist i Halmstad. Herr Lindqvist kom nu med en hel del ytterligare erinringar mot förslaget. Jag har i mitt första anförande försökt att fullständigt bemöta de erinringar, som voro framställda i utskottsutlåtandet, och jag får säga, att de ytterligare skäl mot förslaget, som herr Lindqvist nu anført, icke äro ägnade att rubba min

*Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)*

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

uppfattning, att det framlagda förslaget med vissa ändringar borde kunna bifallas.

Herr Lindqvist ansåg, att förslaget bort före framläggandet närmare genomarbetas. Jag tror, att, om utskottet närmare genomgått förslaget, de erinringar, som med fog kunna framställas, lätt nog hade kunnat bli beaktade.

Vidare frågade herr Lindqvist en hel del saker, om det eller det faller under den nya lagen, om tillstånd skulle erfordras för att få försälja julgranar, för att anordna en tillfällighetsförsäljning vid en basar, för att sälja valmärken m. m. Jag kan endast svara herr Lindqvist, att denna lag i huvudsak icke torde inverka på nämnda frågor eller därutinnan medföra ändring i vad som nu gäller. Nu befintliga bestämmelser torde i det väsentliga reglera ifrågavarande förhållanden.

Sedan framhöll herr Lindqvist såsom särskilt anmärkningsvärt, att länsstyrelserna skulle antaga försäljare för kringföringshandlande, som ville anlita sådana. Nej, herr Lindqvist, det är inte så, att länsstyrelserna skulle antaga dem, men länsstyrelserna skulle godkänna dem. Det är en helt annan sak. Det är inte någon avsevärd skillnad, som jag förut här framhållit, mot vad som nu gäller, nämligen att länsstyrelserna skola pröva de betyg, som företes beträffande dessa försäljare. Bland annat skall det ju företes betyg om deras redbarhet och ordentlighet. Skulle en länsstyrelse finna, att de, som ha utfärdat ett sådant betyg, inte äro så mycket att lita på, bifaller inte länsstyrelsen ansökningen. Det torde vara mycket liten skillnad mellan vad som nu gäller och den nya bestämmelsen om att försäljare skall godkännas av länsstyrelsen. Jag tror icke, att det finns anledning att på denna grund resa något motstånd mot förslaget, och jag ber, som sagt, att få yrka bifall till den av herr Larson i Lerdala m. fl. avgivna reservationen.

Herr Hedlund i Östersund: Jag begärde ordet, herr talman, för att bestämt få tillbakavisa den beskyllning, som riktades mot första lagutskottet, att utskottet skulle av bristande intresse för saken motsatt sig en detaljbehandling av propositionen. Jag ber att få förklara, att det inom första lagutskottet icke anmälts något principiellt motstånd mot denna lagstiftning, men vid principdebatten i utskottet anfördes så många anmärkningar inte bara mot § 8 utan mot en hel del andra i lagförslaget upptagna paragrafer, att dessa anmärkningar sammanförda voro så stora, att utskottet ansåg sig inte böra ingå i en detaljbehandling av lagförslaget utan gick in för att sända det tillbaka med begäran om att få de erinringar, som utskottet gjort, beaktade i en kommande proposition. I två dagar sitter första lagutskottet och har en ingående fördragning av ärendet, under en förmiddag principdebatteras förslaget och alla, som deltog häri, förklarade sig vara principiella anhängare av denna lagstiftning. Ha då herr statsrådet och herr Nygren rätt att beskylla utskottet för bristande intresse för denna lagstiftning? Det är väl ändå att ställa för stora anspråk på ett riksdagens utskott att begära, att när en proposition blir så grundligt kritiserad på de mest springande punkterna, ett riksdagens utskott skulle ha möjlighet att göra en tillfredsställande lagstiftning. Herr statsrådet säger i samma anledning som han anklagar utskottet för att inte vilja göra någonting, att denna fråga har varit föremål för 20-årig utredning och ett mångårigt arbete i departementet, och likväl kommer propositionen i det skick, vari den kom nu. Nog är det väl, säger jag, att ställa för stora anspråk på lagutskottet, då herr statsrådet, trots att anmärkningarna voro så bärande som de voro, ansåg, att lagutskottet skulle kunna åstadkomma något bättre än vad departementet självt kunnat åstadkomma.

Man har under debatten kört med att endast den omständigheten, att dörrknackningen är ett oting för samhället, hade bort föranleda lagutskottet att

gå in för denna lagstiftning. Jag hajade till när jag läste propositionen och såg, att den som motiv för denna lagstiftning tagit upp, att man skulle komma åt dörrknackarna. Dörrknackningen är en social företeelse, som vi aldrig komma till rätta med genom en näringsfrihetslagstiftning. Herr Nygren, som också tog dörrknackningen såsom argument för att man borde lagstifta i år, åberopar, att fattigvårdslagstiftningskommittén hade pekat på dörrknackning och bettleri såsom oting. Det är alldeles riktigt, men fattigvårdslagstiftningskommittén, herr Nygren, har nog aldrig drömt om att man skulle komma detta sociala onda till livs genom att ändra näringsfrihetsförordningen och lagstiftningen om gårdfarihandel.

Jag har velat till lagutskottets försvar anförda detta och yrkar bifall till första lagutskottets kläm. Då jag emellertid nu hört, att första kammaren avslagit propositionen och såsom motivering för detta sitt beslut tagit herr Andersons i Hägelåkra m. fl. reservation, har jag ingenting emot att giva min anslutning till denna motivering. Den är en påbyggnad på vad lagutskottet sagt i sina motiv och är så till vida starkare än lagutskottets, att den ger direktiv till en kommande lagstiftning. Jag ber att i anslutning härtill få yrka bifall till den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord. Jag anser mig böra göra det i anledning av det anförande, som herr Nygren hade. Jag tycker, att vi ha alldeles tillräckligt med partiskiljande frågor, herr Nygren, utan att vi behöva göra även denna fråga till partiskiljande. Den har inte i utskottet behandlats såsom en partiskiljande fråga, och det finner herr Nygren, om herr Nygren ser efter, vilka som suttit i utskottet och vilka som stå för utskottet och vilka som stå för reservationen.

Efter herr Nygrens angrepp mot mig väntade jag mig att få veta, i vilken mån de grupper, om vilka han talade, skulle ha fördel av den nya lagstiftningen. Jag fick emellertid vänta förgäves, och det var väl därför att herr Nygren tyckte, att han inte ville taga upp så lång tid. Det är väl ändå så, herr Nygren, om jag fattade honom rätt, att såväl köpmän som hantverkare äro fullkomligt missbelättna med det föreliggande lagförslaget. Jag har här i min hand ett tidningsurklipp — jag skall inte läsa upp det — med uttalanden från ordföranden i en köpmannaförening och från ordföranden i en hantverksförening, vilka äro fullkomligt missnöjda med detta lagförslag. Jag har fattat detta lagförslag så, att samtidigt som det kommer att för den stora allmänheten medföra en del nackdelar, medför det inte för köpmannakåren de fördelar, som köpmännen skulle anse vara viktiga.

Beträffande gårdfarihandeln är det ju enligt nu gällande lag så, att länsstyrelserna tillämpa sin rätt att pröva och giva tillstånd på ett sådant sätt, att det är helt få, som få nya gårdfarihandelsrättigheter. Men skola vi nu genom en ny lagstiftning få in både den gamla kategorin av gårdfarihandlare och de stora köpmannahusen under samma bestämmelser, blir det väl ändå så, herr Nygren, att länsstyrelserna icke kunna gå lika restriktivt tillväga efter den nya lagen som vad de nu kunna göra. Det kommer sålunda, jag har den bestämda uppfattningen, om detta blir lag, att medföra, att vi finge flera gårdfarihandlare med rättigheter än vi för närvarande ha, och den avart av gårdfarihandel, som herr Nygren mest talade om och som i allmänhet mest talas om, utövas väl av sådana, som icke ha gårdfarihandelsrättigheter och som handla utan att ha fått tillstånd av myndigheterna.

Jag kan sålunda inte finna, att det finns något berättigande för herr Nygren att säga, att om det gällt en social lagstiftningsfråga, exempelvis arbetslöshetsförsäkring, hade Lindqvist i Halmstad säkerligen visat ett större intresse. Jag har, herr Nygren, jag vill säga det, under min riksdagstid försökt att sakligt

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

behandla och bedöma de ärenden, med vilka jag tagit befattning, så att denna anmärkning är icke befogad.

Till herr Christenson vill jag säga, att jag tror inte — jag vågar säga det, trots att herr Christenson är jurist, vilket jag icke är — att det är riktigt, när herr Christenson säger, att de frågor, vilka jag ställde och på vilka intet svar gavs, äro besvarade genom den lagstiftning, som vi redan ha på detta område. Det är inte riktigt, herr Christenson, att så är. Jag skall inte ingå på frågan om bananerna och apelsinerna, ty det är tydligt, att herr Christenson då skulle försöka att göra en vinst genom att säga, som han sade i sitt förra anförande, att här är det inte frågan om att man skall främja importen utan den inhemska marknaden. Men herr Christenson måste väl medgiva, att om detta förslag bleve lag, skulle det komma att medföra, att man inte hade rätt att på en teater eller vid en järnvägsstation sälja vare sig bananer eller apelsiner utan särskilt tillstånd.

Jag skall inte upptaga tiden längre. Jag har endast velat anmäla en protest gentemot herr Nygrens angrepp emot mig.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Lindley*.

Herr Lithander: Herr talman! Av den förda debatten och vad som förevarit i denna fråga framgår, hur fruktansvärt svårt det är att komma till några positiva resultat, när det gäller köpmannafrågor. Det är ju så, att här äro önskemål framförda från samhällsmedborgare, grupper av idogt arbetande män och kvinnor ute i bygderna, som i regel inte ha tid att syssla med politik och vad därtill hör. Från deras organisationer och föreningar ha med olika mellanrum framställts krav på ordnade förhållanden på detta område. Det framfördes, som vi hörde, redan 1884, det upprepades 1897, och nu räkna vi 1932. Det är följaktligen en tidrymd av nära 50 år, under vilken dessa krav framförts, och jag tycker därför, att det är riktigt, att vi giva ett erkännande åt och uttala ett tack till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för att han tagit upp denna fråga, även om det skett i en något inskränkt form i jämförelse med vad man ursprungligen önskade.

Jag skulle för min del vilja säga, att de krav på en viss kompetens, som äro framförda från köpmanna- och hantverkarhåll, långt ifrån äro orimliga och att det även där vore önskligt att få en rättelse till stånd. Det gäller i alla fall endast en bråkdel av det antal bestämmelser, som de, som nu gå emot detta, upprätthålla på andra områden. Jag tänker därvid på fackföreningsrörelsen med allt vad därtill hörer och på den oerhörda intolerans, som där råder gent emot dem, som inte tillhöra och inte ha kompetensbevis att utöva ett visst yrke. Jag skulle vilja råda kammarens ledamöter att försöka mura ett hus. Det får ingen lov till, som inte är murare, och jag tror den bleve närapå ihjälslagen, som ändå försökte göra det. Ifrån det hållet har drivits den satsen, att inga andra än murarnas söner få bli murare.

Beträffande den nu föreliggande frågan äro inte ifrågasatta tillnärmelsevis sådana krav på restriktioner, som på andra områden utan vidare godtagas. Jag tror, att införandet av vissa kompetensvillkor skulle höja kåren och vara till gagn även för hantverkarna. Det är inte frågan om att bortkonkurrera någon utan endast att leda in arbetet på sunda banor. Jag för min del är i varje fall av den uppfattningen, att förslaget skulle ha vunnit på att man tagit med även detta. Det har emellertid inte skett. Men jag tror, att det från köpmanna-håll därvidlag uttalade önskemålet torde komma tillbaka. Nu har ju första kammaren avslagit propositionen genom att följa de reservanter, som med något annan motivering än utskottets gått på avslagslinjen, och därmed är frågan

fallen för denna gång. Vi hade tänkt, att man skulle genom en återremiss kunna rätta till vad som anses brista. Och det vill jag säga den ärade talaren från Östersund, att hade utskottet i princip gillat Kungl. Maj:ts förslag, så hade det, med den befogenhet våra ständiga utskott ha, inte alls varit någon svårighet att rätta till de punkterna och därigenom giva åt dessa mycket idoga näringsidkare, som i bygderna verka på olika områden, det stöd de ha begärt.

Såsom frågan nu ligger till, har jag, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till den av herr Larson i Lerdala m. fl. avgivna reservationen, som visserligen inte fullt täcker vad jag skulle vilja och anser vara rätt men dock täcker en del därav.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den reservation, som avgivits av herr Larson i Lerdala m. fl.; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Christenson begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Larson i Lerdala m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen.

Kammaren hade alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr Larson i Lerdala m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 12.

Å föredragningslistan var härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion om förbud i vissa fall mot försäljning av utarrenderat jordområde.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 266, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen i avvaktan på revidering av sociala arrendelagen måtte besluta i denna lag införa förbud för bolag att inom de delar av riket, till vilka den norrländska arrendelagen utsträcktes genom lag den 27 juni 1927, försälja jordområden, som upplåtits på arrende, i de fall då vederbörande brukare önskade få kvarbliva som arrendator.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Ang.
lag om kring-
föringshandel
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.

Vid utlåtandet var fogat ett av herr *Lindhagen* avgivet särskilt yttrande rörande den svenska statens jordpolitik.

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

(Forts.)

Herr **Spångberg**: Herr talman! Den föreliggande motionen innebär förslag om att riksdagen i avvaktan på revidering av sociala arrendelagen skulle utfärda förbud för bolag att inom de delar av riket, till vilka den norrländska arrendelagen utsträcktes 1927, försälja jordområden, som upplåtits på arrende, i de fall att vederbörande brukare önskar att få kvarbliva som arrendatorer.

Syftet med norrlandslagen och dess utsträckande till omtalade delar i Värmland och Örebro län var ju att ge en viss trygghet åt arrendatorerna. Det fanns emellertid stora luckor i lagen, öppna för bolagens godtycke, och i stället för att bli ett stöd åt arrendatorerna, så visar det sig, att lagen blivit ett slag i ansiktet på dessa. Lagen byggde till att börja med på den felaktiga principen, att alla jordbruk under 8 tunnland skulle lämnas utan skydd. Genom att det icke infördes några bestämmelser rörande maximitaxa för arrendebeloppet, så utsattes arrendatorerna för hårt tryck i form av arrendeförhöjningar från bolagens sida, förhöjningar, som ha varierat mellan 50 å 200 procent och däröver. Det är att märka att dessa arrendeförhöjningar ha skett under en tid, då det allmänt erkännes vara stegrade svårigheter för jordbruket och jordbrukets bärkraft. Genom rätten att erhålla dispens rörande arrendetiden ha bolagen likaledes varit i tillfälle att öva ett oerhört tryck på arrendatorerna. Dispensansökningar, som ha ökat år efter år, ha också i regeln bifallits av länsstyrelserna. Det framgår bl. a. av statens offentliga utredningar nr 1 innevarande år, att av under viss tid i Värmland gjorda 321 ansökningar om dispens ha 299 beviljats. Arrendetiden belöper sig i dessa fall i stället för till 15 år till mellan 1 och 5 år, och endast i fem fall uppgår denna tid till 10 år. Under besök, som jag gjort på ett stort antal av dessa arrendegårdar, som erhållit dispens, har jag förvissat mig om att arrendatorerna icke önskat denna dispens. Det har varit ett bolagsintresse, som har framtvingat detta förhållande, och intresset från bolagens sida har bottnat i en önskan att få kortfristiga arrendeperioder, så att de därigenom under denna tid skulle kunna göra sig kvitt gårdarna. Det är tydligt, att den olika längden beträffande arrendetiden: 1, 2, 3, 4 eller 5 år, i första hand har bestämts av byggnadernas på ifrågavarande arrendegårdar beskaffenhet. På gårdar med mycket förfallna mangårdsbyggnader och uthus har det endast lämnats mycket kortfristiga arrenden, kortare ju mer förfallna byggnaderna ha varit. När exempelvis väggarna i uthusen varit så ruttna, att kreaturen ibland brukat ramla ut genom väggarna, så kan man aldrig vänta annat än ett års arrendeperioder. Meningen är därför alldeles tydlig med det hela, eller att bolagen vilja suga ut vad som går an att få från dessa arrendegårdar utan att behöva verkställa några reparationer eller nybyggnader. Allt detta vill man i stället lägga på den blivande ägaren.

Det är ju klart, att dessa missförhållanden ha framskapat en ökad fattigdom bland dessa arrendatorer och likaledes ett oerhört osäkerhetstillstånd överhuvud taget, som i sanning icke torde ha varit arrendelagens mening, men som borde motivera omedelbara åtgärder till skydd åt dessa människor.

Motionen avser att bringa lättnad i denna för så många arrendatorer svåra belägenhet. Den hjälp, som vi här ha krävt, borde ju så mycket lättare kunna ges från riksdagens sida, som den ju faktiskt icke skulle behöva medföra några kostnader för staten. Beslutet i fråga skulle ju komma till sin fulla rätt genom ett bifall även till den motion, som behandlas i nästa ärende rörande maximitaxa för arrende. Det talas ju allmänt och med allt berättigande om

jordbrukets tryckta läge. Det gäller här givetvis, och det ärendet kommer ju att behandlas i fortsättningen av denna riksdag, bl. a. de åtgärder, som böra vidtagas för jordbrukets vidkommande. Då framställer sig osökt den frågan, då sådana åtgärder även komma att bli förknippade med stora utgifter, om det icke vore förnuftigare och riktigare, att riksdagen från början vidtog vissa åtgärder i stället för att med öppna ögon, såsom här sker, störta nya stora grupper i samma fördömelse som en stor del skuldbelastade självägare redan befinna sig uti; ty sådan blir nämligen följderna med de här påtalade arrendeförsäljningarna. Som exempel på, hur bolagen kunna gå tillväga härvidlag, kan man anföra Uddeholmsbolagets tillvägagångssätt. Det kan icke heller förnekas, att Uddeholmsbolaget genom sin jordpolitik skapat en särskild aktualitet åt det här problemet inom ifrågavarande jordområden. Enligt den nu gällande ägostyckningslagen finnes det ju vissa bestämmelser rörande storleken på gårdarna, skogstilldelning och dylikt. Före tillkomsten av denna ägostyckningslag företog Uddeholmsbolaget uppstyckning av 22,580 tunnland mark. Dessa sönderstyckade gårdar är det nu, som skola försälas, och dessa försäljningar skulle i stor utsträckning enligt den nya ägostyckningslagen anses såsom olagliga. Bolagen ha emellertid — och Uddeholmsbolaget givetvis också — haft och ha råd att bestå sig med goda juridiska rådgivare, som ha på känn vad som skall komma och som i regel gått lagen i förväg. Nu säljas dessa gårdar, om vilka man uppenbarligen redan från början vet, att de icke kunna föda sina brukare och vilket skulle anses vara en olaglig sönderstyckning enligt nuvarande ägostyckningslag. Det är redan från början klart, att det endast är en tidsfråga, när dessa arrendatorer, vilka härigenom blivit s. k. besuttna hemmansägare, få kastas ut från de gårdar, som de på detta sätt tilltvingats, utarmade på bar backe. Det är mot detta tillstånd i framtiden, som vi ha velat sätta stopp med vår motion.

Utskottet, som haft att taga ställning till förslaget, har emellertid avstyrkt motionen. Utskottet åberopar här tvenne skäl för sitt avslagsyrkande. Det ena skälet, som åberopas i utskottsutlåtandet, är, att försäljningar under sista tiden icke ha ägt rum i någon större omfattning. Utskottet nödgas emellertid självt samtidigt konstatera orsaken till denna på sista tiden minskade försäljning; orsaken består i den allmänna krisen, som tillfälligt har hejdat försäljningarna i fråga, detta därför att man icke har lyckats att erhålla några köpare i samma utsträckning som förut. Men faktum kvarstår ju emellertid, nämligen att så snart det lyckas Uddeholmsbolaget att få en köpare, arrendator eller annan, så säljas egendomarna i fråga, och försäljningarna pågå sålunda allt efter som bolaget kan avyttra egendomarna. Detta sker samtidigt som under samma bolag och andra bolag hörande arrendatorer, vilka eventuellt önska köpa sina gårdar, icke erhålla rätt att köpa desamma. Hotet om dessa försäljningar ligger ju ständigt med hårt tryck över arrendatorerna och ställer dem i fullständigt olidliga förhållanden. Jag finner således inte, att det av utskottet åberopade skälet kan anses såsom hållbart för ett avslag å motionen.

Det andra skälet, som utskottet åberopar, är att sociala jordutredningen har utarbetat ett förslag till vissa jämkningar i sociala arrendelagstiftningen. Ja, jag har tagit del av ifrågavarande förslag och jag skall villigt erkänna, att det förslag, som sociala jordutredningen kommit med, ungefär har motsvarat mina förväntningar. Jag väntade nämligen ingenting av denna kommitté, vilket jag också tillkännagav, då riksdagen beslöt ifrågavarande utredning. Sociala jordutredningens förslag påminner osökt om en dagsverkare i den gamla goda tiden, som stegade upp till brukspatronen och begärde att få 2 öre påökt på lönen. Brukspatronen sade, att han fann det oförskämt att komma med en begäran om ökning på lönen, då han i stället tänkt slå av 2 öre på lönen. Dags-

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)

verkaren genmålde: Det spelar ingen roll, det är bra i alla fall, bara det blir någon ändring. Då jag icke kan tillägna mig en dylik tankegång, så kan jag icke heller finna utskottets motivering på denna punkt hållbar.

Till sist bara ett par ord om herr Lindhagens till utskottets utlåtande fogade särskilda yttrande. Herr Lindhagen har faktiskt i sitt yttrande på varje sida, stycke efter stycke, motiverat ett bifall till ifrågavarande motion; men kommen till slutet av sin motivering anfäktas herr Lindhagen tydligen av de onda makter, som uppträda i form av hänsyn till partikamrater, och han kommer, med några dunkla ord här på fyra rader, till en ståndpunkt, som gör att han ej kan yrka bifall till motionen.

Med hänsyn emellertid till de förhållanden, som råda inom det område, det här gäller, och de grupper, som vårt förslag omfattar, samt med visshet om att förslaget skulle bringa en lättnad i dagens betryck för dessa arrendatorer, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Då jag inskränker mig till att endast yrka bifall till utskottets hemställan, så hoppas jag, att kammaren förstår, att detta icke beror på brist på skäl från utskottets sida utan på hänsynstagande till kammarens tid.

Herr **Molander**: Herr talman! Herr Spångberg representerade ju tidigare en rörelse, som var av internationell beskaffenhet. Nu är han ju bliven nationalkommunist, men det vill synas, som om han nästan blivit bykommunist på sistone, eftersom han yrkar på att det skall antagas en lag, som bara skall gälla för Värmland och vissa delar av Örebro läns bergslag. Enbart från den utgångspunkten har det synts utskottet i dess helhet, att man av principiella skäl icke kunde vara med på en sådan lagstiftning. Herr Spångberg, som här är så förfärligt storordig, kunde väl taga och räkna ut, att det finns arrendatorer även på andra ställen än i Värmland, där han är bosatt. Det upplystes inom utskottet, att Gimobolaget under fjolåret har försålt ett par hundra egendomar. Varför skulle inte de egendomarna, därest detta förbud i och för sig skulle vara motiverat, också behöva skyddas? Ifrån de trakter, varifrån jag är, förekommer också, att bolagen sälja egendomar; men herr Spångberg ömmar bara för de arrendatorer, som han möjligen kan anse sig få några röster ifrån vid höstens val. Nu tror jag emellertid, att även den spekulationen skall vara ganska överdriven, ty hur mycket eller litet herr Spångberg än väntat sig av sociala jordutredningen, tror jag, att dess ledamöter på sin resa just till de trakter, som herr Spångberg här ordat om, ha besökt kanske minst lika många arrendeställen och talat vid minst lika många arrendatorer som han. Men dessutom har ju sociala jordutredningen haft överläggningar med representanter för dessa samma arrendatorer och deras huvudsammanslutningar; men icke en enda av dessa arrendatorer eller någon av deras sammanslutningar ha i sina önskemål framkommit med just vad herr Spångberg här fört fram. Det är kanske med herr Spångberg som med vår Herre, att om man icke får vad man begär, så kanske man får något mycket bättre. Jag anser emellertid inte, att ett bifall till herr Spångbergs önskemål skulle ge arrendatorerna en bättre hjälp, än vad sociala jordutredningen föreslår. Det är möjligt, att herr Spångberg kan medge, att just den omständigheten, att den skärpning, som arrendelagen 1927 införde för Värmland och Örebro läns bergslag eller vissa delar av dem, var en av anledningarna till att bolagen ville bli av med en del av sina arrendegårdar, och det var just dessa olägenheter, som sociala jordutredningen hade att undersöka. På sid. 70 i det betänkande, som herr Spångberg här åberopat, säga också de sakkunniga, att »under det att det tidigare från arrendatorshåll med styrka framträtt en strävan att få friköpa arrende-

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
arrenderat
jordområde.
(Forts.)

jordbruken har med nuvarande ekonomiska förhållanden hos arrendatorerna ett motsatt intresse gjort sig märkbart». Man menar här, att man visserligen nu icke kan ändra arrendelagen i den riktning, som man ifrån de olika parterna kanske begär, och att det inte går att med nuvarande förhållanden gå till mötes olika reformatoriska krav; men att statsmakterna icke böra underlåta att vidtaga de ändringar i lagstiftningen, som erfarenheten visat vara behövliga. Den sociala jordutredningen har kommit till det resultatet, att det är önskvärt att vissa jämkningar i denna lagstiftning vidtagas, för att norrlandslagen skall komma i tillämpning inom det område, dit den utsträckts. Jag tror, att de människor, som herr Spångberg nu säger sig vara talesman för, ha satt sig in i vad sociala jordutredningen föreslår på ett vida bättre sätt, än vad herr Spångberg faktiskt synes ha gjort.

Jag förmodar, att riksdagen nästa år kommer att få taga ställning till det förslag, som sociala jordutredningen framlagt; och vi äro ju som sagt av den uppfattningen, att om statsmakterna vilja vidtaga de jämkningar i lagstiftningen, som där ifrågasättas, skall man också på det sättet kunna förhindra en forcerad försäljning av arrendegårdarna.

Det bör kanske också i det här sammanhanget anföras, att herr Lindhagen har från samma utgångspunkt som herr Spångberg, nämligen att kräva skydd för arrendatorerna, väckt en motion, som också i det här sammanhanget skall behandlas; men hans yrkande är nättopp det motsatta mot herr Spångbergs. Han har yrkat på tvångsåtgärder för fridlysning av arrendegårdarna. Herr Spångberg yrkar på det motsatta.

Jag tror, att kammaren kan med gott samvete antaga utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, också ber att få yrka bifall.

§ 13.

Herr statsrådet *Jeppsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 190, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 203, angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Skara—Timmersdala nya järnvägsaktiebolag;

nr 204, angående försäljning av Ruda—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägar m. m.; och

nr 211, angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin m. m.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 14.

Fortsattes föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 21; och anförde därvid:

Herr **Herou**: Herr talman! Vad först beträffar det av herr Molander berörda förhållandet, att vi skulle i år begränsat våra krav till någon sorts bykommunism, så vill jag framhålla, att vi i år ansågo oss ha anledning att stanna inför det problem, som för Värmlands vidkommande är det väsentliga. Vi kvarstå vid vår gamla uppfattning i jordfrågan. Vi ha strukit under denna vår uppfattning många gånger i kammaren för dem som velat notera det, nämligen att vi komma ingenstans annat än med en jordreduktion, en expropriation utan ersättning. Men skulle vi tagit upp dessa problem i år, så hade man från andra lagutskottets sida bara sagt, att dessa frågor utredas för närvarande, enligt riksdagens beslut, av sociala jordutredningen. När det gäller förhållandena i Värmland förelåg dock från denna utredning ett förslag, vartill vi

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)

Ang.
 ifrågasatt
 förbud i vissa
 fall mot
 försäljning av
 utarrenderat
 jordområde.
 (Forts.)

kunde taga ställning. Där kunde vi således i år gå fram med en motion, som vi kunde begränsa till en fråga, som ligger vid sidan av de frågor, som sociala jordutredningen fortfarande sysslar med.

Här har nämnts namnet Lindhagen och erinrats om hans ståndpunkt till våra förslag. Jag vill erinra om att när sociala jordutredningen tillsattes och namnen på ledamöterna blevo nämnda, så väckte — och det var någonting oerhört uppseendeväckande i riksdagens historia — herr Lindhagen en motion, vari han föreslog en annan sammansättning av denna kommitté. Han framhöll, att den nödlidande lantbefolkningen icke var representerad i kommittén och förklarade, att för den sidan stod närmast namnet Molander som vakt men att denne äventyrade att icke vara tillräcklig. Han fick rätt i det, herr Lindhagen. Herr Molander har slutit enig front med reaktionärerna i sociala jordutredningen och kommit fram med ett förslag, som var en kapitulation för bolagen. Riksdagen beslöt — och det socialdemokratiska partiet har verkligen bedrivit en kraftig propaganda kring denna sin stora reform — utsträcka den sociala arrendelagen till att gälla även för Värmland. Bolagen saboterade lagen. Det uppdrogs åt herr Molander och herr Sköld m. fl. att utarbета förslag till arrendatorens skydd. Man lovade i interpellationsdebatter från olika partier, att någonting skulle bli gjort för att råda bot på missförhållandena. Ja, det har blivit gjort. Man har kommit med förslag. Herr Sköld och herr Molander och de andra i sociala jordutredningen ha mjukat upp den för bolagen misshagliga lagen.

Om jag sedan går till vad herr Lindhagen i övrigt har yttrat i sin reservation, så finner jag, hurusom han reagerar mot att man nu från hans parti har gått in för denna nyorientering i jordfrågan, gått in på »frivillighetens väg». Han nämner det på sidan 15 och uttömmer sitt ogillande på sidan 16 genom att tala om att »den frivilliga välgörenhetens organisatorer däremot synas mera föranledda att sätta sin lit företrädesvis till de statliga och kommunala befattningshavarnas opinion samt medföra från sina resor ofta nog endast intryck från planlösa samtal här och var och hur som helst». Jag förmodar, att detta är en anklagelse av herr Lindhagen mot hans partivänner i sociala jordutredningen.

Går jag till slutet av utskottets utlåtande, så finner jag, att utskottet säger, att det »finner icke 'sådana' skäl» — alltså en liten variation — »föreligga, att de kunde motivera den föreslagna, ur principiell synpunkt betänkliga åtgärden att för Värmland och vissa delar av Örebro län stadga förbud för bolag att försälja utarrenderad jord». Men redan 1927 väckte socialdemokratiska partiet med herr Möller i första kammaren och herr Per Albin Hansson i andra kammaren i spetsen en motion, i vilken det i motiveringen heter: »I ett stort antal fall sakna arrendatorerna ekonomiska resurser att övertaga stället med äganderätt; icke ens med tillhjälp av egnahemslån är detta möjligt, åtminstone icke utan en mycket betydande sänkning av arrendatorens levnadsstandard.» »Många av dessa arrendatorer», säger man i denna socialdemokratiska motion, »tvingas mot sin vilja att bli självägande, och det är anledning fråga sig, vad deras kommande öden skall bliva.» Det förefaller mig sålunda, som om man hade anledning antaga, att dessa förhållanden icke bort vara okända för utskottet och att således friköpningen i och för sig icke för arrendatorerna är någonting så sympatiskt under nuvarande förhållanden. Utskottet har för övrigt självt på sidan 12 observerat detta men säger likväl som sagt i slutet av sitt utlåtande, att det icke föreligger några skäl för åtgärder i den föreslagna riktningen. Vi ha ansett, att om man verkligen vill göra något för att råda bot på de missförhållandena, som faktiskt existera, framför allt i de delar av landet, som senast kommit under den sociala arrendelagen, så finns det nättopp ingenting annat att göra i arrendatorens intresse än att förverkliga de krav,

vi här framställt. Det är först och främst kravet på förbud, när arrendatorn så önskar, för bolag att sälja jord, som är utarrenderad. Detta är av vikt med hänsyn därtill att sociala jordutredningens arbete pågår, ifall nu dess förslag, därest de genomföras, skulle kunna bli av någon betydelse i framtiden. Och sedan är detta kompletterat med vad vi föreslår i en annan motion, nämligen bestämmelser om visst maximum för arrendeavgiften. Beträffande begränsningen av vårt krav till att gälla endast de områden, som nu äro i fråga, ha vi trott, att det därigenom skulle gå lättare att vinna gehör för en sådan lagstiftning. Anser man detta otillräckligt, så föreligger ju möjlighet för dem, som anse, att begränsningen av kravet är det förnämsta hindret för dess genomförande, att senare utsträcka det till övriga områden.

Herr talman, jag instämmer i det av herr Spångberg framställda yrkandet.

Herr Sköld: Herr talman! Jag skall tillåta mig att yttra några ord i denna fråga och skall då väsentligen koncentrera mig till den sak, som här föreligger, och inte sväva ut på utmarkerna.

Jag vill inledningsvis fästa uppmärksamheten på att såväl inom det parti, jag representerar, som också under de senare åren kanske i minst lika stor utsträckning inom det parti, som herr Herou och herr Spångberg representera, har inställningen varit den, att man borde från statens sida vidtaga effektivast möjliga åtgärder för att påskynda försäljningen av arrendegårdar till arrendatorerna. Samtidigt med genomförandet av de nya arrendelagstiftningsbestämmelserna 1927 skedde ju en omsvängning av den ekonomiska konjunkturen. De nya konjunkturerna fingo till följd, att under det att arrendatorerna förut varit synnerligen intresserade av att få köpa sina arrendeställen, så blevo de nu obenägra att köpa, helt enkelt därför att de då skulle komma i en sämre belägenhet. Denna ekonomiska situation utnyttjades av bolagen i samband med genomförandet av den nya arrendelagen till åtgärder, som utan vidare måste konstateras strida mot det syfte, lagstiftaren hade, då han lagen gjorde. Från vårt håll observerade vi genast detta förhållande och framlade, såsom ock framgår av föreliggande utskottsutlåtande, redan 1930 ett förslag, att från statens sida skulle vidtagas vissa åtgärder för att begränsa bolagens möjligheter att sälja. Vi vågade verkligen inte gå så långt som herr Spångberg nu vill, d. v. s. införa förbud mot försäljning. Ty man måste ju ha klart för sig, att det finns arrendatorer, som både vilja och kunna köpa, och då kan det inte finnas anledning att förhindra dem att köpa. Men det förslag, som vi då framlade, blev av riksdagen avslaget. Jag märkte inte den gången någon aktivitet från herr Spångbergs eller herr Herous sida för att stödja detta förslag. Det är nu, två år senare, som herrarna kommit i gång och vilja genomföra en sådan sak. Men, ärade kammarledamöter, vi befinna oss nu i en helt annan situation. Nu ha så många arrendatorer, som bolagen kunnat tvinga att köpa, redan köpt. För närvarande sker det praktiskt taget icke någon försäljning. Arrendatorerna äro klart inställda på att icke köpa. Jag tror man utan vidare kan säga, att försäljningsperioden är för det närvarande slut. Herrarna ha inte framlagt något förslag — och jag antar, att herrarna såsom nationalkommunister inte kunna göra det — om att de hittills ingångna köpeavtalen skulle annulleras. Herrarna syfta bara på de köp, som skulle komma att ske härnäst, och det blir praktiskt taget inga. Det är klart, att det inte kommer att i fortsättningen ske några köp, där förhållandena inte äro sådana, att det verkligen finns en önskan från arrendatorns sida att få köpa, och för sådana fall finns det ju icke anledning att utfärda något förbud. Man måste därför säga, att herrarna alldeles försuttit tillfället. Det är för sent nu, framställningen är ett slag i luften, som dessutom, om den förverkligades, naturligtvis skulle åstadkomma ganska stor skada.

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)

När herr Spångberg här uttalar sig ringaktande om det förslag till arrendelag, som sociala jordutredningen framlagt, och när herr Herou påstår, att förslaget innebär en uppmjukning till bolagens fördel, så vill jag till sist ge herrarna det rådet att hellre än att komma rusande med illa övervägda och icke genomtänkta förslag studera de aktstycken, som föreligga, litet noggrannare. Ty faktum är, att det av oss framlagda förslaget icke på någon punkt innefattar någon uppmjukning av lagen till bolagens fördel men väl i två avseenden förändringar till arrendatorernas fördel.

Herr talman, jag instämmer i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Jag skall inte gå in på de utsvävningar i politiskt avseende, som herr Molander inlät sig på. Jag skall bara erinra herr Molander om den fråga, som här diskuteras. Jag tror, att min ställning därvidlag står i god samklang med den uppfattning i frågan, som här berörda grupper ha. Däremot tvivlar jag på, att herr Molander har kommit i sådant sällskap, att han kommer att få någon anslutning från dessa gruppers sida. Jag behöver bara läsa upp namnen på några av dem, som undertecknat det utskottsutlåtande, herr Molander givit sin anslutning, såsom t. ex. herrar Magnusson i Skövde, Petersson i Lerbäcksbym, Björnberg, Gardell i Gans och andra. Jag har verkligen aldrig funnit att dessa ha fört en jordbrukspolitik, som stått i överensstämmelse med de önskemål, som arrendatorerna ha haft. Varför den här frågan har särskild aktualitet, när det gäller det område, till vilket den sociala arrendelagen utsträcktes år 1927, beror bl. a. på det förhållande, som jag anförde i mitt föregående yttrande, att Uddeholmsbolaget på ett sätt, som under nuvarande förhållanden skulle anses olagligt, har styckat sönder 22,580 tunnland mark i för små jordbruk, i jordbruk, som icke fått någon skogstilldelning el. dyl. Det är dessa små jordbruk, som man nu håller på att försälja i den mån köpare kunna erhållas. Jag anser, att denna sak är mycket viktig. Bara vetskapen om att dessa arrendatorer på grund av försäljningarna ovillkorligen måste ställas inför fullständig ekonomisk ruin och att det blir en tidsfråga, när de kastas ut på bar backe, är, tycker jag, tillräcklig anledning för att man skall utfärda ett tillfälligt förbud mot dylika försäljningar.

Herr Molander säger, att ingen arrendator förklarar sig önska vad vi föreslagit i denna motion, och han stödde denna sin uppfattning på sin erfarenhet från en resa genom dessa trakter såsom ledamot i en undersökningskommission. Jag må säga, att detta visar arten av den undersökning, som därvidlag har förekommit. Om man vill tala med arrendatorerna på ort och ställe och fråga huru förhållandena äro, vad de ha för önskemål, om de önska köpa jord, och varför de icke önska köpa o. s. v., bör man icke komma såsom ledamot av någon kunglig kommission. Det är svårare att få veta dessa fattiga arrendatorers mening, om man kommer såsom ledamot av en kunglig kommission, ty då formar man sina frågor på annat sätt, än man gör, om man kommer såsom enskild man. Jag har, efter besök i ett stort antal av de gårdar, beträffande vilka dispens beviljats, bibringats den bestämda uppfattningen, att det icke är någon av dessa, som nu sitta på dessa gårdar, som icke önskat köpa. Men de ha helt enkelt icke kunnat få göra det. Dessa försäljningar utgöra alltid ett hot mot arrendatorerna själva. Herr Molander har bibringats en fullständigt felaktig uppfattning om arrendatorernas önskingar i dessa fall. Om man icke vill rätta sig efter eller önska tillmötesgå arrendatorernas önskemål härvidlag, borde man ändå kunna taga en viss hänsyn till de sociala vådor, som förr eller senare och i mån av omfattningen av försäljningarna av egendomarna komma att inträda.

Herr Molander menar att arrendatorerna skulle vara mera hjälpta genom det förslag, som den sociala jordutredningen kommit med, än med ett tillfälligt för-

bud mot försäljning till dess, såsom vi föreslagit, en revidering av denna arrendelag har skett. Jag kan verkligen icke förstå tankegången i detta fall. Jag anser icke, att det blir någon hjälp för arrendatorerna i framtiden, om det förslag går igenom, som sociala jordutredningen har kommit med, men, även om det skulle komma att bli till någon hjälp, så har ju riksdagen ingen möjlighet att taga ställning till det förslaget under innevarande år, utan försäljningar komma givetvis att pågå i den omfattning det lyckas att få köpare.

Beträffande herr Sköld fick jag den uppfattningen, att han varken läst motionen eller utskottets förslag, då han kunde säga, att man måste komma ihåg, att det finnes arrendatorer, som både vilja och kunna köpa. Ja, men det är inte dessa arrendatorer det är fråga om. Det står uttryckligen i motionen, att det skulle utfärdas förbud mot försäljning av jordområden, som upplåtits på arrende i de fall att vederbörande brukare önskar att få kvarbliva såsom arrendator, och detta utgör ju anledningen till utskottets förslag i frågan. Sålunda, önskemålen därvidlag äro tillgodosedda i den motion vi här föreslagit, men det visar sig i praktiken i stället vara så, att de arrendatorer, som vilja och kunna anse sig köpa, icke få köpa, trots att de länge ha önskat att få köpa, och t. o. m. inlämnat köpeanbud till bolagen. De komma alltjämt att få sitta kvar såsom arrendatorer. Vad som nu åstadkommits genom detta är, att bolagen kunnat tvångsförsälja jord till sådana arrendatorer, som icke önska köpa, under det att de, som önska att köpa, faktiskt icke ha någon rättighet att få köpa de gårdar, som de önska komma i besittning av. Att det icke förekommer köp i närvarande stund, beror på den allmänna kris, som f. n. råder, men så fort det kommer eller man får tag i en jordspekulant, som önskar köpa en gård, säljer man densamma, och då arrendatorerna på sådana gårdar icke i förväg genom köp försäkrat sig om gården ifråga, kastas de ut på bar backe.

Det förslag, som den sociala jordutredningen har kommit med, betyder endast en uppmjukning, en återgång till äldre förhållanden och ingenting annat. Det kommer icke att hjälpa arrendatorerna i framtiden, men om man tar den sociala jordutredningens arbete såsom ett skäl för att icke nu bifalla ett förslag om förbud mot försäljning av här angiven art, ja, då kommer denna sociala jordutredning att bli till fördel för bolagen. De kunna då vinna tid, under vilken tid jordförsäljningar komma att pågå i här förevarande omfattning, och med de vådor, som jag här har pekat på.

Herr Magnusson i Skövde: Jag misslyckades skändligt i mitt försök här att förkorta denna debatt. Jag räknade icke med den åstundan, som alltid från kommunistiskt håll föreligger, att söka litet gräl med de socialdemokratiska kamraterna här i kammaren.

Enligt herr Spångbergs uttalande, skulle det vara synnerligen misstänkt att vara kamrat i ett utskott med sådana personer som — ja herr Molander var ju också med bland undertecknarna av utskottets utlåtande — undertecknad, herr Björnberg, herr Gardell i Gans och ännu några andra. Ja, det kan ju sättas i fråga, huruvida det kan vara genant att herr Molander är i sällskap med oss, när vi intaga en förnuftig ståndpunkt eller att vi äro i sällskap med honom, när han intager en förnuftig ståndpunkt. Det kan väl i alla fall fastslås, att den ståndpunkt, som utskottet har intagit, är den, som representerar förnuftet i denna fråga.

Herr Spångberg sade, att det är skillnad mellan, när en kunglig kommission kommer och gör sina frågor, och när man kommer som enskild man. Herr Spångberg, kom inte och försök inbilla oss, att han kommer såsom enskild man till arrendatorerna i Värmland, ty herr Spångberg kommer såsom kommunistisk riksdagsman, och det lär nog både påverka hans frågeställning och arrendatorernas svar, så att den utgångspunkt, som han för sin del har, när det gäller

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
förbud i vissa
fall mot
försäljning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)

att få riktiga svar, är nog icke bättre, än den utgångspunkt, som den kungl. kommissionen har.

Då jag har ordet, skall jag be att få påpeka, att när den nu gällande arrendelagen antogs, uttalade jag ifrån denna plats mina varningar och farhågor för att lagarna icke skulle verka enbart till förmån för arrendatorerna och att det skulle kunna inträffa sådana förhållanden, som faktiskt ha inträffat, och som delvis föranlett den motion, som nu föreligger till riksdagens prövning. Jag skall endast erinra därom, men jag vill tillägga, att om genom en tidigare mot bolagen mycket restriktiv lagstiftning vissa förhållanden föreligga eller ha inträffat, vilka icke äro alldeles nöjaktiga, så kan väl icke detta giva något berättigande åt att nu verkställa och genomföra åtgärder, vilka enbart skulle träffa den ena parten och åstadkomma nya svårigheter för dessa. Man måste väl ändå söka förfara rättvist även mot en sådan part som bolagen. I längden kommer det, herr Spångberg, icke att gagna arrendatorerna heller, om man går fram med obefogade och orättvisa åtgärder mot vare sig den ena eller den andra parten.

Nu är det här omvittnat, att de ekonomiska förhållandena ha medfört, att några försäljningar i större utsträckning icke försiggå och herr Spångberg kan vara lugn, utomstående spekulanter offra nog inga stora pengar på att köpa jord f. n. Därför kan man utan någon som helst tvekan avvakta beslut i enlighet med sociala jordutredningens förslag, och därför kan kammaren också utan tvekan gå med på utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Vidare upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion angående maximitaxor för arrendeavgifter vid vissa arrendeavtal.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 143, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Herou m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta hos regeringen begära utredning och förslag angående bestämmelser, som borde utfärdas för att vid de arrendeavtal, där sociala arrendelagarna skulle lända till efterrättelse, viss maximitaxa skulle kunna fastställas för de arrendeavgifter, som erlades till jordägarna, så att icke betungande arrendeavgifter avkrävdes arrendatorn.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogat ett av herr *Lindhagen* avgivet särskilt yttrande i fråga om den svenska statsmaktens bemödanden i jordfrågan.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Herou**: Herr talman! Jag skall icke med mitt inlägg i denna fråga föranleda nödvändigheten av att hålla kvällsplenium. Det förefaller nämligen mig, som om man kan föra ut denna jorddebatt till den valmanskår, som bör åstadkomma en sådan sammansättning av riksdagen att jordbrukets livsfrågor kunna lösas.

Jag har föreslagit maximitaxor i vissa fall, när det gäller arrendeavgifter. Det är ju så, att kronoarrendatorerna kunna beviljas nedsättning i arrendeavgifterna och ecklesiastika arrendatorerna kunna komma i åtnjutande av sådan nedsättning genom riksdagens beslut. Kvar står den stora grupp av arrendatorer under enskilda jordbesittare, framförallt bolag, där det icke finnes andra bestämmelser, än att arrendatorerna kunna få jämkningar vid allmän svårare missväxt. Tidigare har herr Lindhagen i jordkommissionen 1923 hävdad den uppfattningen, att arrendatorerna under pågående arrendetid också kunde behöva få arrendelindring vid konjunkturväxlingar o. s. v. Således av andra orsaker än allmän missväxt. Det är detta, som vi ha velat taga fasta på i denna vår motion. Vi se i de förhållanden, som nyss skildrats i samband med den föregående motionen, angående arrendeförhållandena i Värmland, dels en tendens till tvångsköp och dels, där förhållandena äro sådana, att man inte kan tvinga arrendatorerna att köpa jorden, ett försök att genom utnyttjande av det svåra läget för arrendatorerna pressa upp arrendeavgifterna. Det vore icke mer än rätt och skäligt, att man med tillskapande av ett organ kunde få till stånd en jämkning av arrendeavgifterna, så att arrendatorerna icke avtvingades alltför höga arrenden.

Jag ber att få yrka bifall till vår motion i denna fråga.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Molander**: Eftersom herr Herou under behandlingen av det föregående ärendet tyckte, att jag hade varit i högsta grad reaktionär, och hans partivän, herr Spångberg, menade att jag också, när det gällde utskottsledamöterna, befann mig i mycket dåligt sällskap, skall jag be att få tillkännagiva såsom min oförgräpliga mening, att denna hans motion är en av de reaktionäraste, som väckts i den svenska riksdagen. Han är kanske föranledd därtill av de teorier, som han svävar omkring, men han synes inte begripa, att i det praktiska livet skulle en tillämpning av vad han här föreslår betyda, skulle jag tro, nättopp en fördubbling av de arrendeavgifter, som arrendatorerna i regel betala. För övrigt, även om man här håller sig till Värmland och Bergslagen, skall jag be att få åberopa, att de arrendatorer, som det här är fråga om, ju reglera sina arrendavtal på kollektiv väg, alltså genom sina fackföreningar. De tillhöra nämligen sågverksindustriarbetareförbundet, och arrendeförhållandena och principerna därför bestämmas följaktligen genom kollektivavtal. Nu vill herr Herou och hans meningsfränder, att man skall så att säga ta denna rätt ifrån fackföreningarna, som de själva ha bildat, och uppdraga åt en statlig nämnd att bestämma de villkor, efter vilka arrendeavgifterna skola utgå. Det är synnerligen märkligt, att kommunisterna här i kammaren anse, att en av den borgerliga staten och dess institutioner tillsatt nämnd skall kunna bestämma bättre arrendevillkor för arrendatorerna än dessa genom sina fackföreningssammanslutningar kunna åstadkomma.

Jag vet icke vad han menade på den förra punkten, när han åberopade herr Lindhagen såsom ett orakel och klandrade herr Sköld och mig, därför att vi gjort sådana där små stickprov eller vad det var fråga om, och genom personliga samtal med blott en och annan skulle ha kommit till ett felaktigt resultat. Jag skall ytterligare be att få säga, att de här vidlyftiga enquëterna, som den sociala jordutredningen utskickat kommit under ögonen, skulle jag tro, på varanda organiserad arrendator i Värmland och Bergslagen genom deras fackliga organisationer. I den här saken har icke någon särskild åstundan gjort sig gällande från arrendatorerna själva, men man synes vilja hitta på nya påfund för att på något sätt vinna deras bevägenhet. Varför kunna de icke själva,

I fråga om maximitaxor för arrendeavgifter vid vissa arrendavtal.
(Forts.)

*I fråga om
maximitaxor
för arrende-
avgifter
vid vissa
arrendavtal.*
(Forts.)

eller deras egna sammanslutningar komma fram därmed, om det nu skulle vara så, att de äro med om detta förslag? Jag har ingalunda gått till en gård här och en gård där. Vi åberopa oss på de frivilliga utlåtanden, som arrendatorerna själva ha framställt. Vid de konferenser, som vi haft och där deras ombud tillåtits närvara, icke i egenskap av medlemmar i sociala jordutredningen, utan i egenskap av enskilda medborgare, ha de fått framställa vilka önskemål som helst, men icke ha de sagt någonting om att en statlig institution skulle lägga sig i och bestämma om, hur stora arrenden de skola betala.

Beträffande Hällefors skall jag bara be att få åberopa några av de stickprov, som där togos. Vad skulle det här förslaget betyda, herr Herou, för ett körarställe, som håller 2 1/2 hektar åker och 3 hektar äng, och där man kan föda 3, 4 kor och en häst, och där man har mangårdsbyggnad på 3 rum och kök, och där arrendesumman är 283 kronor. Försäljningsvärdet beräknas vara något över 5,000 kronor. Om nu herr Herou skulle få som han vill, bör man, när man skall beräkna arrendet, medräkna även de kostnader, som föranledas av underhåll för byggnaderna, och då måste man räkna med ett arrende av 10 % på försäljningssumman, och då äro vi uppe i en arrendesumma, som är dubbelt så stor som vad arrendatorn betalar nu. Om herrarna gå igenom 50 exempel av dylik beskaffenhet, som finnas avtryckta i sociala jordutredningens utlåtande, så skola ni finna, att dessa reformsträvanden skulle leda till en fördubbling av arrendavgifterna för dessa arrendatorer. Jag tror, bäste herr Herou och herr Spångberg och andra reformatorer baklänges, att arrendatorerna själva begripa detta, och ni skola ha ganska litet för den här sortens reformer.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Herou: Herr Molanders anförande utmärkte sig i tvenne avseenden, dels genom sin röststyrka och dels genom att han handskades en smula fritt med vad vi åsyfta i vår motion, och det kom på grund av dessa omständigheter att giva ett intryck av, att han icke hade så orätt, som han i själva verket hade. När han efterlyste vad jag menade med att gentemot honom citera herr Lindhagen såsom ett orakel i jordbruksfrågor, så vill jag säga, att herr Lindhagen dock utåt varit en fana för socialdemokraterna i landet i jordbruksfrågor under gången tid, och det synes vara en svart otacksamhet att så här på en gång icke tillerkänna den partivännens uttalanden om sociala jordutredningsfrågor någon som helst betydelse.

Vad beträffar påståendet, att vi skulle lyckats väcka det mest reaktionära förslaget i kammaren, så är det herr Molanders spekulativa funderingar. Det förefaller mig, som om vi under sådana förhållanden hade bort lyckas få herr Magnusson i Skövde med på förslaget. Vi äro alls icke motståndare till, att fackföreningarna bli starkare och uppgöra fördelaktiga avtal för arrendatorerna. Jag har givit uttryck åt den uppfattningen tidigare i riksdagen i vidhörande frågor. Det är ingen hemlighet, det har jag sagt gång efter gång, men tyvärr bestämma icke fackföreningar ensamma, när det uppgöres avtal. Det är också en annan part, som bestämmar, och det avtal, som åstadkommes, blir ofta en för dessa arrendatorer ofördelaktig kompromiss. Man behöver bara hänvisa till deras löneförhållanden o. d. för att det skall stå klart, att de icke genom kollektivavtal fått vad de önska, men så långt deras makt räcker, hälsa vi med tillfredsställelse, att de gå den fackliga och icke den politiska vägen. Detta uttalande gör jag framför allt med anledning av, huru skändligt man gjort och gör politik av detta här i riksdagen under namn av att vilja skydda arrendatorerna, fastän den politiken misslyckats. Men är det så, att vi icke få komma med krav till riksdagen, utan fackföreningarna skola taga hand om saken, varför sitter då herr Molander i sociala jordutredningen till-

sammans med herr Magnusson i Skövde? Är det icke bättre att hänvisa saken till fackföreningarna?

Vad motionen beträffar ha vi ju begärt, att vid de arrendeavtal, där de sociala arrendelagarna skola lända till efterrättelse, vissa maximtaxor skulle kunna fastställas, så att icke betungande arrendeavgifter avkrävas arrendatorerna. Det är bara fria spekulationer, när man här på grundvalen av vad man kallar saluvärdet, i de av jordutredningen anförda fallen kommer upp till en viss procent på det åsatta saluvärdet, en procent, som skulle innebära en fördubbling av arrendeavgifterna. Det är givetvis icke en sådan värdering, som eftersträvas, utan en värdering sådan som den, som kanske kommer att göras, när det gäller de ecklesiastika arrendena o. s. v., och en sådan värdering kommer att leda till nedsättning i arrendeavgifterna.

I fråga om maximtaxor för arrendeavgifter vid vissa arrendeavtal.
(Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall bara be herr Herou att innan han kommer med tvärsäkra påståenden här i kammaren, taga reda på litet grand, hur det i verkligheten förhåller sig. Nu yttrade han, att jag skulle sitta tillsammans med herr Molander i den sociala jordutredningen. Jag ber då att få tala om för honom, att jag sitter icke i den utredningen, och herr Molander och jag ha sålunda ingen gemensam sysselsättning där.

Herr **Herou**: Herr talman! Jag medger, att jag råkade göra ett misstag. Det var en felsägning. Jag tänkte på att herr Molander och herr Magnusson i Skövde sutto tillsammans i utskottet. Jag vet ju mycket väl, att herr Magnusson i Skövde icke sitter i den sociala jordutredningen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Till avgörande företogs nu andra lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion angående lag om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.

I fråga om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 210, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen ville:

1) på sätt i motionen ifrågasatts, för sin del, efter samarbete med justitiedepartementet och med stöd av de sociala jordkommissionernas i gångna tider framlagda grundsatser och lagförslag, antaga en lag om ett skäligt utnyttjande ytterst genom tvångsavlösning av obegagnade odlingslägenheter å större enskilda domäner såsom bidrag till folkförsörjningen,

2) eller ock, om det ej bifölles, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa riksdag av förslag till en sådan lagstiftning, som i motionen ifrågasatts.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Linder*, *Lindhagen*, *Norman*, *Pettersson* i Hällbacken, *Hansson* i Trollhättan och *Molander*, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion ville till Kungl. Maj:t avlåta skrivelse i det syfte, som angäves i punkten 2) av motionärens förslag.

Sedan utskottets hemställen föredragits, yttrade:

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Av det utskottsutlåtande, som här föreligger till behandling, torde kammarens ledamöter finna, att vid utlåtandet är fogad en reservation av herr Linder m. fl. ledamöter av utskottet. I denna reservation, till vilken även jag anslutit mig, hemställa vi om bifall till ett yrkande, som framställts inom utskottet och som i viss mån sammanfaller med alternativ 2 i den av herr Lindhagen väckta motionen.

Som bekant förhåller det sig så — det är för övrigt en sak, som kanske icke behöver nämnas — att krisförhållandena inom jordbruket äro synnerligen svåra. Det kan ju under sådana förhållanden förefalla egendomligt, att man dels i en motion och dels i en särskild reservation vid ett utskottsutlåtande hemställer om utökning av jordbruken och eventuellt om bildande av nya jordbruk. När vi emellertid se på det svenska jordbrukets förhållanden och särskilt om vi gå till de norra delarna av landet, så skola vi finna — och detta torde för övrigt redan vara bekant för kammarens ledamöter — att en synnerligen stor procent av jordbruken har mycket liten areal. Det finnes jordbruk, som inte äro tillräckligt stora för att kunna försörja sina brukare, ett förhållande, som framträtt synnerligen markant på sistone, när kristiden drabbat icke bara jordbruket utan även en del av den industri, varav många, kanske de flesta av dessa jordbrukare haft sin största biinkomst. Dessa förhållanden ha medfört, att jordbrukare, som tidigare haft en stor del av sin utkomst från industriföretag, från skogen o. s. v., numera ha sett sig nödsakade att lita till den utkomst, som de ur ren jordbrukssynpunkt alltför små jordbruken haft möjlighet att ge vederbörande. Detta har också medverkat till att krisen för dessa småbrukare blivit långt svårare än man tidigare haft anledning tro, att den skulle bli.

I motioner, som framkommit i år och som tidigare i dag behandlats här, har det erinrats om, att vissa jordbruk ha måst säljas och att man tvingat en del arrendatorer — så har det uppgivits här — att köpa de av dem arrenderade jordlägenheterna. Ett faktum är, att det under de sista åren uppstått många, många jordbruk, men i regel har det varit fråga om jordbruk av sådan storleksklass, att de icke lämnat möjlighet att helt försörja sina brukare utan att dessa därjämte haft någon biinkomst. De år, som komma, skola helt säkert mycket kraftigt ådagalägga, att här måste statsmakterna taga itu med att göra det möjligt för dessa jordbrukare att få sin utkomst, sedan industrien nu icke längre har möjlighet att lämna vederbörande den stödinkomst, som de behöva för sitt uppehälle utöver vad som kan fås från jordbruket.

Det finnes också en annan sak, som för övrigt torde vara bekant för de flesta av kammarens ledamöter, och som visat sig verka i den riktningen, att det blivit svårare än förut för dessa små jordbrukare att existera. Jag syftar på det icke ovanliga förhållandet, att arbetslösa anhöriga till jordbrukarna, särskilt barnen, komma tillbaka till föräldrahemmet, varigenom vederbörande bli nödsakade att hjälpa till att försörja även dessa.

Dessa små jordbruk hava, som jag nämnde, icke möjlighet att försörja sina brukare helt, och i många fall är det synnerligen svårt att till rimligt pris komma över jord, så att dessa jordbruk kunna försörja sina brukare. Å andra sidan finnes det, som vi känna till, egendomar i vårt land, som säljas icke bara ned till taxeringsvärdet utan även under detta. I vissa delar av landet är det överflöd på jord, medan det på andra håll finnes jordbrukare, som skulle önska jord för att utvidga sina fastigheter dels för nyodling och dels för att i övrigt utveckla sina jordbruk, men som inte kunna få den erforderliga utvidgningen av jordbruket annat än mot ett synnerligen högt pris, ja, stundom är det icke möjligt att ernå en rimlig och lämplig utvidgning av jordbruket, trots att

lämplig jord för sådan utvidgning finnes, därför att man möter ett kompakt motstånd vid alla försök i den vägen.

När man diskuterar den här frågan, så skall man, herr talman, inte se på densamma så, som man gör från visst håll, då man menar, att vad som här föreslås från reservanternas sida, det skulle i viss mån innebära en tvångslagstiftning, som vi icke ha behov av. Vi som stå bakom reservationen, ha ansett, att därest det kan uppgöras avtal om avlösning av den erforderliga jorden från sådana jordbruk, där jord finnes i överflöd och där detta icke på något sätt kan vara till men för den som äger jorden, där bör det givas möjlighet för vederbörande att förvärva och utöka sitt jordbruk med sådan jord, så att de härigenom kunna få sin utkomst.

Vi ha expropriationslagstiftning — för att tillgodose en del industriella behov. Vi ha expropriationslagstiftning, när det gäller exempelvis att förvärva jord för samlingslokaler, och detta har visat sig vara enbart till godo. Vi ha däremot icke expropriationsrätt, när det gäller ensittarlagen, men i vissa hänseenden har denna lag samma karaktär som expropriationslagstiftningen. Mot en lagstiftning av det slag, motionären här tänkt sig, skulle, när den väl kommit i tillämpning, helt säkert icke kunna göras några allvarliga invändningar. Jag kan icke förstå, herr talman, att det skulle vara obefogat, utan tvärtom fullt på sin plats, att genomföra en sådan här lagstiftning, när det gäller någon ting sådant som den svenska jorden. Även om jordbruket nu befinner sig i ett prekärt läge, så bör det dock givetvis, då det är fråga om utvidgning av jordbruk, som äro så små, att de icke ha möjlighet att försörja sina brukare, ligga i statsmakternas intresse att se till, att sådana förhållanden skapas, att det blir bättre möjligheter för de jordbrukare, det här gäller, att få sitt uppehälle.

Jag är övertygad om att man skall inom den sociala jordutredningen, i kraft av det bemyndigande man fått av det statsråd, som tillsatt de sakkunniga, göra sitt bästa för att få fram ett förslag till lösning av dessa svåra förhållanden. Jag har emellertid icke kunnat undgå att finna, när jag tagit del av statsrådets anförande till statsrådsprotokollet vid tillsättandet av de sakkunniga, att man varit synnerligen rädd för att använda ordet tvångsavlösning såsom ett medel att utvidga exempelvis jordbruk, där detta varit av behovet påkallat.

Jag skulle också vilja tillägga, herr talman, att detta är en sak, som enligt mitt förmenande är av synnerligen stor betydelse. Det gäller ju att bereda möjlighet för vederbörande att utvidga jordbruk, som äro alltför små och att skapa jordbruk, där odlaren har möjlighet att få sin framtid betryggad, det gäller att skapa utkomst för nya medborgare här i landet. Envar som vill ägna den minsta eftertanke åt den här frågan, en fråga, som vi icke kunna tränga tillbaka, måste säga sig, att den icke bara har social betydelse, det är också ur nationalekonomisk synpunkt synnerligen behjärtansvärt, att allting göres som kan av statsmakterna göras för att i föreliggande avseende skapa utkomst och försörjning för flera medborgare.

Med de korta ord jag nu anført, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Johansson* i Sollefteå.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Då det gäller det föreliggande spörsmålet, kan man ju för ögonblicket lämna frågan om expropriation eller icke expropriation åsido och i stället göra sig den frågan: Behöver det för närvarande tillgripas några särskilda åtgärder för att anskaffa odlingsjord? Möter det några svårigheter att till relativt billigt pris anskaffa sådan, om det nu till äventyrs skulle finnas personer, vilka i dessa för jordbruket ytterst vanskliga tider vilja nedlägga arbete och kostnader på att köpa och nyodla jord? Motionären har på intet sätt visat, att sådana svårigheter skulle före-

*I fråga om
utnyttjande av
odlingslägen-
heter å större
enskilda
domäner.
(Forts.)*

I fråga om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.
(Forts.)

ligga, och jag tror nog, att man kan på mycket goda grunder våga det påståendet, att om det gällde att förskaffa sig äganderätten till ett område, som lämpade sig för nyodling, så skulle det helt säkert också låta sig göra att på den vanliga vägen, genom överenskommelse, förvärva detta område och kanske till billigare pris än som skulle bli fallet, därest man ginge den omständligare och därigenom dyrare vägen med anlitande av expropriation.

Nu invänder man ju gentemot detta, att det är icke fråga om ett område beläget var som helst, utan det skall vara ett område, som för vederbörande lämpar sig att taga i anspråk för odling. Jag förutsätter då, att även om man har expropriationsrätt, så måste förvärvet av ett visst område prövas med hänsyn till den ursprungliga ägarens intresse, alltså med hänsyn till, huruvida denne bör och utan olägenhet kan avstå från detta område. Jag är övertygad om att i de fall, där ägaren utan olägenhet kan avstå från området, där skall han också under nuvarande förhållanden mycket gärna sälja detsamma, om han kan få något betalt för området. Men under sådana förhållanden förefaller det mig vara ett tämligen opåkallat tillvägagångssätt att nu ifrågasätta ett tvångsförvärv av dylika områden.

Går man sedan in på frågans ekonomiska sida — herr Pettersson i Hällbacken talade t. o. m. om nationalekonomiska synpunkter — så förefaller det mig att det nu vore både olämpligt och mindre befogat att gå in för en sådan sak som tvångsavlösning i och för nyodling. Vore det så, att vi fortfarande vore kvar på det gamla självhushållets ståndpunkt, så att vederbörande jordbrukare eller odlare kunde i huvudsak leva på sitt hemman och således kunde själv tillgodogöra sig den direkta förmånen av den skörd, som kunde vinnas på ett nyodlat område, och kunde i väsentlig mån leva på detsamma, då skulle man naturligtvis ha skäl att gå in för nyodling och finna att densamma hade ekonomiska betingelser. När det nu förhåller sig så däremot, att avkastningen på varje hektar odlad jord måste omsättas genom försäljning i reda pengar, för att odlaren skall kunna skaffa sig andra förnödenheter, så kan det innebära ett absolut minus i en jordbrukares inkomst och förmåga att försörja sig, att lägga ned pengar och arbete på nyodlingar, ja, t. o. m. att bruka redan odlad jord. Hur man under sådana förhållanden skall kunna säga, att det skulle innebära en fördel för jordbrukaren att gå in för nyodling, det har jag mycket svårt att förstå.

Herr Pettersson i Hällbacken gör visserligen gällande, att det skulle förnämligast bli fråga om dylik nyodling vid de talrika mindre jordbrukshemmen i vårt land, där exempelvis arbetsföra söner blivit utan arbete och kommit hem och nu leva på föräldrarnas utkomstmöjligheter. Jag känner mig tveksam, huruvida detta under nuvarande förhållande, då det faktiskt råder överproduktion, kommer att bli fallet i någon nämnvärd utsträckning, ty, märk väl, vederbörande ha dock en del kostnader, som de ofrånkomligen måste vidkännas för nyodlingen, och om man icke vill gå in för att statsmakterna skola underhålla dem eller lämna dem särskilt bidrag under den tid nyodlingen pågår, så skulle jag mycket misstaga mig, om det verkligen bleve så, att vederbörande skulle komma att gå in för någon nyodling. En nyodling av detta slag kan enligt min mening mycket väl äga rum utan att vi ge oss in på en sådan sak som tvångsavlösning. Jag anser för den skull, att en sådan motion, som den här föreliggande är ett eller annat tiotal år efter sin tid eller kanske lika mycket före sin tid, men för närvarande berör den icke något aktuellt problem.

När jag nu har ordet, skall jag, herr talman, be att få rätta ett misstag, vartill de socialdemokratiska reservanterna gjort sig skyldiga till i sin reservation. Reservanterna åberopa nämligen herr Magnusson i Tumhult såsom auktoritet; han skulle enligt vad de uppgiva, vid ett visst tillfälle ha väckt en motion i en fråga, som man menar skulle vara analog med den här föreliggande.

Detta är emellertid ett misstag, och jag har blivit ombedd att rätta det misstaget. Den motion, som reservanternas åsyfta, var icke avlämnad av herr Magnusson i Tumhult, och denne mycket aktade man kan således icke i detta fall åberopas såsom auktoritet av reservanternas.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Det behöver visst icke, såsom herr Magnusson i Skövde säger, vara en expropriationslagstiftning för detta ändamål. Det är mycket sannolikt, att statsmakterna kunna utfinna andra möjligheter än den rena expropriationen för att bereda jordbrukare, som ha för små jordbruk, möjlighet att utvidga dessa. Jag vill i övrigt också erinra herr Magnusson i Skövde om en sak, som han för övrigt mycket väl känner till, nämligen att vi ha en expropriationslagstiftning, när det gäller att förvärva tomtplatser för vissa samlingslokaler. Men hur ofta behöver den lagen tillgripas? Praktiskt taget aldrig, ty vederbörande veta, att här finnes det möjlighet att med lagens hjälp få ett område för detta ändamål, och då finner man det lönlöst att motsätta sig ett dylikt önskemål. Jag skulle tro, att i förevarande fall kommer det att bli på samma sätt. Med ensittarlagen förhåller det sig på liknande sätt. Genom den lagstiftning, som statsmakterna gått in för på det området, kan man förfara på ett synnerligen enkelt och smidigt sätt, och jag anser, att den lagstiftningen visat, att de tidigare gjorde allt vad de kunde för att hindra lagens tillkomst — jag minnes, att särskilt den siste ärade talaren icke hyste någon kärlek till ensittarlagen — de fingo alltså orätt; deras profetior kommo fullständigt på skam. Den lagstiftningen gynnade hemmen och var samhällsgagnande, om jag får använda ett sådant uttryck.

Till sist skulle jag vilja säga till herr Magnusson i Skövde, då han i sitt resonemang tycktes vilja lägga nationalekonomiska synpunkter på frågan och riktade sig emot, att man ville skapa nya jordbruk och utvidga jordbruk, när det visat sig, att de jordbruk, som redan finnas, icke ha möjlighet att drivas på ett ur affärssynpunkt fördelaktigt sätt; han använde kanske icke just de orden, men meningen var dock densamma. Jag skulle då vilja fråga herr Magnusson i Skövde: Hur länge tror man egentligen, att statsmakterna, om depressionen fortsätter på detta sätt, skola kunna ha en armé av arbetslösa, som måste understödjas på ett eller annat sätt? Det är också en sak. Jag har ansett det, att om vederbörande icke har sin utkomst på annat sätt, är det bättre än att få statligt understöd att han uppodlar den jord, som det från en del jordbrukarhåll förklaras, att det icke bär sig att odla.

Beträffande den erinran, som gjorts mot att i reservationen åberopas herr Magnusson i Tumhult, vill jag säga herr Magnusson i Skövde, att det blott är en av reservanternas, nämligen herr Lindhagen, som sagt detta. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om antagande av vissa sociala jordlagar; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om rätt till fribiljetter å

I fråga om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.
(Forts.)

statens järnvägar för vissa förutvarande järnvägsbyggnadsarbetare biföll kammaren utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 19.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa kostnader för det s. k. Ådalsmålet; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till Sydsvenska kraftaktiebolaget för utförande av kraftverksanläggning vid Karseforsen-Laholmsfallet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om en järnvägsanläggning Morjärv—Nederkalix. Ordet begärdes därvid av

*Ang.
ifrågasatt
järnväg
Morjärv—
Nederkalix.*

Herr **Hage**, som yttrade: Herr talman! Jag tänker icke göra något yrkande på denna punkt därför att i själva verket har utskottet i sak yrkat bifall till motionen. Utskottet har nämligen understrukit, att när riksdagen en gång sagt, att man skulle genom igångsättande av detta järnvägsbygge hjälpa de arbetslösa under en viss situation, så vidhåller utskottet fortfarande den uppfattningen. Utskottet har alltså deklarerat, att under blivande budgetår kan det tänkas, att man börjar med arbeten av sådan art, som beröres i motionen, men så har utskottet sagt, att det skulle ske endast sedan alla andra möjligheter att effektivt bekämpa arbetslösheten blivit uttömda.

Med anledning av detta senare uttalande vill jag då säga, att förhållandena i Norrbotten äro sådana, att det behövs ganska mycket nödhjälpsarbete. Jag tycker då, att efter utskottets resonemang skulle man från den utgångspunkten från Kungl. Maj:ts sida kunna sätta i gång med arbetet, när det föreligger ett så stort behov av arbete. Jag hoppas alltså, att herr statsrådet betraktar utskottets utlåtande på det sättet och sätter i gång med detta arbete, mot vars igångsättande utskottet icke haft något att invända. Då jag betraktar saken så, skall jag icke göra något yrkande i frågan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

*Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckta motioner angående en landsvägsbro över Svinesund.

Uti två likalydande, till statsutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, väckta den ena, nr 41, inom första kammaren av herr *Sundberg m. fl.* och den andra, nr 78, inom andra kammaren av herr *Brännberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om upptagande av underhandlingar med vederbörande norska myndigheter om gemensamt utförande av en landsvägsbro av sten över Svinesund.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner ej måtte av riksdagen bifallas.

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Widell, Johansson* i Fredrikslund, *Wallen, David K. Bergström, Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör, *Norsell* och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande möjligheterna för en anläggning under samverkan med vederbörande norska myndigheter av en landsvägsbro av sten över Svinesund.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till den reservation, som är vidfogad utskottets utlåtande av herr *Widell* m. fl. Jag skall icke säga mera än att jag vill här förklara, att vi reserverar för vår del vilja ha ett auktoritativt besked om, hur frågan ligger till, om det finnes något intresse för den från norsk sida och om det finnes förutsättningar för att få företaget till stånd. Jag tror för min del, att den kommunikationsfråga, som detta kan hänföras till, är av den art, att man kan icke bara genom att konstatera, att ett utskott avlivat frågan, avgöra, att den är ur världen, utan när nu många år gått, sedan den förberedande utredningen verkställdes, kan det vara skäl att söka utröna, om det intresse, som tidigare funnits, fortfarande finnes och om det föreligger förutsättningar att göra något.

Då jag är övertygad om att representanterna för orten komma att ytterligare framhålla vad som talar för reservationen, skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till densamma.

I detta yttrande instämde herr *Törnkvist* i Karlskrona.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Som jag står på utskottets sida i denna fråga, ber jag att få säga några ord. Det var en norsk-svensk kommission, som 1923 hade ett betänkande färdigt. Det innehåller en utredning rörande en järnvägsbro över Svinesund. Betänkandet visar, att man varit inne på tanken på att bygga en stenbro, men förslaget gäller egentligen en betongbro. Man hade dock som sagt haft tanke på en stenbro, men det visade sig, att en stenbro skulle bli dubbelt dyrare än en järn- eller betongbro. Då förstår jag icke, hur reservanterna kunna gå på en sådan väg. Det är ju för det första så, att det skulle bli en ovanligt hög bro. Det står i betänkandet, att Brooklyn-bron i New York nu är den högsta bron i världen. Det är 48 meter hög. Men denna är avsedd att bli 50 meter hög; alltså blir den den högsta bron i världen. Om bron bygges av huggen granit, förstår var och en, att den blir orimligt mycket dyrare än en bro av järn eller betong. Det är att kasta pengar i sjön att bygga en stenbro. Jag tycker, att hela förslaget är huvudlöst. Att reservanterna kunnat gå med på att föreslå en skrivelse med begäran om utredning, förvånar mig, liksom att det finnes så många huvudlösa personer som motionärerna här i Bohuslän. Ja, det är på fullt allvar jag säger det.

För resten talas det så många gånger om att staten skall vara mönsterarbetsgivare. Det håller jag med om, men någon mönsterarbetsgivare är icke den arbetsgivare, som bara vräker ut pengar, utan den, som hushållar så, att pengarna räcka till så mycket nödhjulsarbeten som möjligt. Det är en mönsterarbetsgivare i dessa dagar, och att här vräka ut dubbelt så mycket pengar som är nödigt för att få en lika god bro, måste vara huvudlöst, som jag förut sagt.

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

Jag vill säga herr Anderson i Råstock, att jag många gånger tyckt både i utskottet och kammaren, att han är en förståndig karl, men icke förty är det i fråga om detta förslag så, som om det skulle ha brustit något i hjärnan på honom. Det är efter min mening så, att det har uppstått en liten lucka i hjärnan hos herr Anderson. Han är nu med om saker och ting, som han under normalt arbete i hjärnan icke skulle kunna vara med om.

Jag skall icke uppehålla tiden. För mig framstår det hela så orimligt, att jag på inga villkor kan vara med om reservationen, utan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Olsson** i Broberg: Herr talman! Som en av motionärerna i denna fråga drabbas jag liksom de övriga motionärerna och reservanterna av den hårda dom, som den siste ärade talaren fällde över oss, att vi äro huvudlösa i fråga om vår framställning. Emellertid tror jag, att vår gamle vän herr Olofsson i Digernäs menar icke så illa som det låter. Han är motståndare till förslaget, därför att han är rädd för de stora anspråk, som förslagets genomförande skulle ställa på staten i kostnadsavseende, om utredningen skulle ge anledning till vad som därmed åsyftas.

Emellertid är det så, att ur trafiksynpunkt är denna förbindelse mellan Sverige och Norge över Svinesund en gammal fråga, som har sin upprinnelse från den tid, då den bohuslänska längdbanan kom till stånd, då det var tanke på att denna bohuslänska längdbana, som den heter, jämte västkustbanan rent av skulle bli förbindelseled mellan Norge och kontinenten. Av skäl, som icke behöva upprepas, kom denna förbindelseled icke till stånd, utan från Skee i norra Bohuslän blev en bibana byggd till Strömstad. Förbindelsen med Norge blev undanskjuten. Vi se dock, att frågan under senare år varit uppe. Jag finner resultatet därav i den utredning, som avgavs 1923.

Emellertid är huvudsynpunkten, så som frågan nu ligger till, icke denna kommunikationsled, ty den är, såsom av järnvägsstyrelsen påpekats, icke aktuell, utan kärnpunkten här är såsom på många andra områden, som vi få att röra oss med i riksdagen, arbetslöshetssvårigheterna. Vi ha ju, det behöver jag här icke nämna, i Bohuslän, liksom det skett i angränsande delar av Norge, där det finnes stenhuggerier, träffats av en sådan arbetslöshet, att den är skrämmande, och man vet icke, hur framtiden skall komma att gestalta sig. Man har att befara katastrofala förhållanden, om kristiden skall räcka i årtal framåt, och man har ju ingen säkerhet för att icke så blir förhållandet. För närvarande visar ingenting, att vi ha att förvänta någon förbättring under de närmaste åren.

Utgångspunkten för motionen är alltså att göra en utredning, på vad sätt arbetsobjekt skola kunna ställas till förfogande, om kristiden och svårigheterna vid stenhuggerierna skola fortsätta. Det är därför som sagt icke kommunikationsfrågan, som är det primära, utan det primära är att få en utredning om detta brobygge kan bli en kraftig hjälp att motverka arbetslösheten eller bereda försörjningsmöjligheter för tusentals stenhuggare i Bohuslän och angränsande delar av Norge.

Järnvägsstyrelsen har just i sitt utlåtande på sid. 8 — anser jag — träffat kärnpunkten i frågan, då den säger: »Beträffande behovet av en *landsvägsförbindelse*, fylld på detta vis, vill styrelsen framhålla, att trafiken på platsen ju icke kan vara så stark, att den rimligtvis skulle i och för sig motivera en så stor och dyrbar broanläggning som den, varom det här är fråga. Men härifrån kan måhända bortses, ifall stora summor ändock skola under de närmaste åren behöva utges för åstadkommande av försörjning åt den av arbetslöshet drabbade befolkningen, och man då nog ej kan beräkna att alltid för de utlagda arbetshjälpsmedlen få färdigställa byggnads- eller andra objekt av

realvärde, motsvarande de för dem havda med extraordinära omständigheter och arbetsbehov förknippade kostnaderna.»

Det är ju så, som vi veta, över allt, där dessa nödhjulsarbeten äro i gång, att de bli i regel så pass dyra, att man kan säga, att själva arbetet kostar avsevärda belopp utöver vad det eljest skulle kosta, men man gör detta för att åstadkomma arbetstillfällen. Det är ju så, som vi veta, att det börjar rent av på vissa håll att vara brist på tillfälle att kunna bereda arbete i den utsträckning, som förhållandena nödvändigtvis påkalla. Jag anser därför, att det skulle vara en välbetänkt förhandsåtgärd, att den utredning, som begäres, nu beslötes, så att arbetstillfällen stode till förfogande om depressionen fortsätter. Om man beträffande arbetslösheten kommer att stå i rätt stora svårigheter i dessa bygder, bör det vara angeläget, att en utredning verkställes, som kan ådagalägga dels om arbetet i fråga skulle kunna utföras, dels också hur kostnaderna skulle komma att ställa sig. Man har icke bundit sig därför, att man begär en utredning så att man blir tvungen att godkänna det förslag, som kan komma att framläggas. Men det måste vara välbetänkt att i den tid, vari vi leva, med den ovisshet, som vilar över framtiden i fråga om kristiden och dess verkningar, föranstalta om en utredning i denna fråga.

Det vore ju också intressant därigenom, att man genom en hänvändelse till regeringen fick en utredning i samband med de krafter, som kunna komma att anlitas, av hur det skulle komma att ställa sig med samarbetet mellan Sverige och Norge i denna sak. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade, av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr *Olsson* i Berg instämde häruti.

Herr **Brännberg**: Även jag, herr talman, ber att få anmäla mig såsom en av de huvudlösa personer, som väckt denna huvudlösa motion. Jag tror, att herr Olofsson i Digernäs haft väl starka uttryck, när han fällde dessa ord. Det som ligger till grund för motionen har varit, som den föregående talaren nämnde, vår önskan att bidraga till lindrande av arbetslösheten i Bohuslän. Det är få delar av vårt land, som ha en sådan arbetslöshet, det är endast vissa delar av Norrland.

Jag skall anföra ett par siffror, som visa, vad som gjorts för att lindra arbetslöshetens verkningar i Bohuslän. Enligt uppgift av i dag från arbetslöshetskommissionen framgår det, att icke mindre än 2,396 personer under februari uppburit kontant understöd. Vidare ha genom statsåtgärder 2,200 man arbete med statlig stenbrytning, och dessutom sysselsättas i statliga reservarbeten 1,122 personer. Jag anser det ej vara huvudlöst, om man kunde minska kontantunderstöden för statens och kommunernas vidkommande och i stället bereda de arbetslösa ett nyttigt arbete, som kunde giva dem sysselsättning under årtal framåt. Det skall tacksamt erkännas, att statsmakterna vidtagit omfattande åtgärder för att förhindra arbetslöshet. Det har också statsutskottet i sitt utlåtande anført. Därför äro vi för vår del synnerligen tacksamma. Men denna fråga går icke enbart ut på att lindra arbetslösheten, utan man har även siktat något längre. Det är nämligen så, att vi mena, att denna bro skulle byggas så, att den kunde i framtiden mottaga en större belastning, så att man kunde få den länge önskade sammanbindningen mellan svenska och norska statsbanenäten till stånd. Det är ingen fråga av i dag. Redan när Bohusbanan beslöts av riksdagen år 1898, var det ej meningen, att banan skulle stanna vid Strömstad eller Skee, utan riksdagen säger i sitt uttalande: »Enligt riksdagens mening vore det såsom en länk i en blivande mellanriksbana som längdbanan genom Bohuslän hade betydelse för staten,

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

Ang.
landsvägsbro
över Svine-
sund.
(Forts.)

och därför borde endast delen Göteborg—Skee ifrågakomma såsom statsbana, under det att linjen Skee—Strömstad uppenbarligen vore en sidobana, vilkens bebyggande enligt dittills följda grundsatser borde överlämnas till enskild företagsamhet.» Vi ha under senare tid här i riksdagen gått in för elektrifiering av statsjärnvägarna i stor utsträckning, och statsbanchefen, generaldirektör Granholm, höll för några månader sedan ett anförande i Malmö, däri han talade om fortsatt elektrifiering av statsbanenätet. Han nämnde Väst-kustbanan och ansåg, att om en genomgående elektrifiering kunde åstadkommas hela vägen från Malmö till Göteborg, därifrån till norska gränsen och vidare till Oslo, skulle en tidsbesparing vid färd mellan Malmö och Oslo på 3½ timmar möjliggöras. Det säger något detta, när vi tänka på den stora betydelse, som Bohusbanan skulle få såsom sammanbindningsbana. Men det är även ur statens synpunkt värdefullt att se till, att Bohusbanan blir räntabel. Det har visat sig, att denna bana icke alls är räntabel, utan att där föreligger förlust år 1922 på 646,000 och år 1923 på 461,000 kronor. År 1924 uppstod en vinst på 10,000 kronor, men sedan har under alla år fram till år 1928, för vilka statistik föreligger, bandelen gått med en förlust av omkring 200,000 kronor eller 300,000 kronor årligen. Jag frågar, om det ej är skäl att besinna detta och ej stanna med denna bandel, som är byggd, utan försöka få banan till vad man från början avsett med densamma.

Jag skall, herr talman, ej uppehålla mig längre vid denna sak, hur frestande det än kunde vara. Jag vill emellertid understryka, att det ej är fråga om att besluta om elektrifiering eller brobyggnad utan endast om en närmare utredning. Och jag undrar, om det kan vara skäl för andra kammaren att motsätta sig ett så billigt krav. Sedan beror det slutligen på Norge, hur norska staten ställer sig till saken, om tanken kan realiseras eller ej.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Med herr Brännberg förenade sig herr *Karlsson* i Munkedal.

Herr *Persson* i Fritorp: Herr talman! Det är ju så, att kammaren befinner sig i uppbrotsstämning, och därför skall jag yttra mig mycket kort.

Jag vill till en början meddela, att första kammaren redan bifallit vad utskottet hemställt. Det beslut, som andra kammaren kommer att fatta i frågan, har därför ingen betydelse. Frågan är i varje fall fallen, därför att det här endast är fråga om en skrivelse.

Jag hade tänkt instämna med herr Olofsson i Digernäs, men jag tycker, att min ärade vän Olofsson i Digernäs använde några väl starka uttryck, och därför kunde jag ej göra det. Men i sak är jag på samma sida som han. Det har av de ärade talarna från Bohuslän, herr Olsson i Broberg och herr Brännberg, anförts, att ett bifall till förslaget skulle i väsentlig mån avhjälpa arbetslösheten i det län, de tillhöra. Då här begäres en utredning, så hade det, även om båda kamrarna bifallit motionerna, tagit avsevärd tid, innan man efter verkställd utredning kunnat sätta i gång något arbete, ty riksdagen skulle i alla fall först måst fatta beslut i anledning av utredningen. Den tidpunkt när brobygget kunnat påbörjas ligger alltså i obestämd framtid, och då kan man våga hoppas att arbetslösheten befinner sig i annat läge än vad för närvarande är fallet. Om det blivit så, att riksdagen begärt en utredning i frågan och denna utredning givit ett positivt resultat, hade vi, för den händelse Norge svarat ja, på förhand varit bundna vid att gå med på förslaget. Om riksdagen skriver om en sak, får man taga konsekvenserna, för den händelse utredningen hade gått ut på ett bifall till det tilltänkta projektet, och till ett sådant beslut kan jag icke medverka.

Jag skall ej längre upptaga tiden utan ber för min del, herr talman, att på de skäl, som utskottet anfört i motiveringen till utlåtandet, få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.*

(Forts.)

Herr Osberg: Herr talman! Det är troligen så att de flesta av kammarens ledamöter blivit missvisade därav, att det i motionerna säges, att det skulle bli en landsvägsbro. Skulle det varit så, att detta varit avsikten, då kunde man ha förstått, att herr Olofsson i Digernäs använde sig av det uttalande han gjorde. Det förhåller sig emellertid ej så. Motionärerna ha ej tänkt sig, att det endast skulle bli en landsvägsbro, utan att frågan skulle komma under omprövning inför norska myndigheter liksom här i Sverige. Sedan beror allt på resultatet. Sägna norrmännen nej, är det ej fråga om att göra något åt saken. Men det är ej gott att veta, i vilken riktning norrmännens svar kommer att gå. De vilja komma ut till kontinenten så fort som möjligt, och om en elektrifiering kommer till stånd, blir det en given fördel för dem att ernå en tidsbesparing av några timmar.

När man en gång haft en annan mening och går över till en däremot stridande, vill man gärna ge tillkänna orsakerna till sin förändrade uppfattning. Jag har förut intagit den ståndpunkten, att sammanknytningen skulle gå i en annan sträckning, nämligen över Bullardalen och Enningdalen till Fredrikshald. Det var även norrmännens uppfattning, men från den svenska sidan ställde sig majoriteten på den ståndpunkten, att den borde gå över Svinesund, och även järnvägsgeneralen var med på den linjen. Nu tror jag, att vi här komma att ställa oss sympatiska till ett sådant företag, om norrmännen gå in för det. Orsaken till, att jag gått ifrån min föregående tankegång, är den, att från svensk sida byggts en förnämlig bilväg genom Bullardalen. Då kan man ej lägga en järnväg parallellt med denna; skall det bli en sammanknytning, bör den nog gå över Svinesund. Hade vi motionärer gått fram utan omsvep och sagt, att vi mena en järnvägsbro, tror jag, att statsutskottet givit motionen ett bättre stöd och att det blivit flera reservanter. Jag tror även, att kammarens ledamöter då fattat saken på ett annat sätt. Det var underförstått, men vi ville ej direkt utskriiva det, för att projektet ej skulle förefalla så brådstörtat.

Herr Olsson i Broberg talade om arbetslösheten, och jag får säga, att man måste tillmäta den stor betydelse. Och jag tror, att man bör på förhand tänka på, hur man skall skaffa arbete. Herr Brännberg har talat om den mängd av människor, som uppbar kontantunderstöd, och nog tror jag, att herr Olofsson i Digernäs ger oss rätt i, att det är bra illa, att vi ej ha arbete åt dem. Orsaken till, att vi tänkt oss en stenbro, är den, att arbetslösheten är så stor i dessa trakter. Jag ger herr Olofsson rätt i, att en billigare bro kunde komma till användning, byggd av järn eller betong, men när vi ha dessa yrkesmänniskor där nere, som behöva arbete, tänkte vi, att man kunde utföra ett förnämligt broverk av sten, som kunde bli bestående. Om det kostar litet mera, äro pengarna ej bortkastade. Det blev, som sagt, ett arbete, som kom att bestå.

Jag tror, att andra kammaren gjorde klokt i att gå med på den utredning, som reservanterna i statsutskottet förordat. Man får då se, vad det blir av det hela. Det vore intressant att få se, hur norrmännen ställa sig till detta spörsmål.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag skänker min varma sympati åt herrarnas på bohuslänsbänken strävanden att skapa arbetstillfällen för sin hembygd, och jag beklagar, att jag i *detta* fall ej kan vara med om att bidraga

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

till dessa strävanden. Jag skall försöka ge en antydning om de skäl, som föranlett mitt ställningstagande i denna fråga.

Det har med all önskvärd tydlighet från motionärernas sida uttalats, att det knappast är en landsvägsbro man åsyftar, utan att man i grund och botten syftar till en sammanknytning av Bohusbanan med det norska statsbanenätet. Jag förstår ganska väl denna strävan från motionärernas sida, då det för dem kan vara ett lokalintresse. Jag förstår också i någon mån den sympati, järnvägsstyrelsen hyser för deras önskemål, då jag måste medgiva, att företaget möjligen är ett *statsbaneintresse*. Men jag förnekar på det bestämdaste, att det är ett *statsintresse*.

Vad är det man överhuvud taget vill vinna? Det är en besparing i tid för resa mellan Norge och kontinenten. En föregående talare, herr Brännberg, sade, att generaldirektör Granholm nämnt, att genom elektrifiering kan man förkorta restiden med $3\frac{1}{2}$ timme. Men, mina herrar, det är en ren och oförfalskad bluff, om man påstår, att restiden förkortas tack vare *denna sammanknytning*, som man vill åstadkomma. Man kan förkorta restiden huvudsakligen därför, att man vid elektrifiering ökar upp hastigheten på linjen från Malmö till Göteborg och från den norska anknätningspunkten till Oslo. Det är hela saken. Jag vill erinra om, att de två enskilda järnvägar, som nu förmedla trafiken från Göteborg till norska gränsen, Bergslagsbanan och Dalslandsbanan, ha betydligt större körhastighet än de svenska och de norska statsbanorna ha för motsvarande tåg. Bergslagsbanan har den högsta körhastigheten i Norden. Dalslandsbanan kommer något efter, men genomsnittshastigheten är även där större än för samma tåg vid den svenska statsbanan. De norska statsjärnvägarna ligga ifråga om körhastighet långt efter.

Om man vill göra en förnuftig avvägning mellan vad man vill åstadkomma med anknätningsförslaget och de anordningar man nu har, måste man anställa jämförelsen för sträckan från Göteborg till den norska anknätningspunkten, vilken enligt förslaget skulle bli Berg. Man måste alltså jämföra de båda resvägarna, Bohusbanan över Svinesund och Bergslagsbanan—Dalslandsbanan till samma slutpunkt. Enligt mellanriksbanekommissionens betänkande, som avgavs 1923, är den ökade väglängden över Bergslagsbanan och Dalslandsbanan 28 km., och använder man det riktiga beräkningssättet, som tar hänsyn till kurvradier, stigningar o. s. v., inskränker sig vägskillnaden till 19 km. Jag frågar, mina herrar: Vad betyder detta, 19 eller eventuellt 28 km. för en järnväg, där man kör med en hastighet av upp till 100 km. i timmen? Vill man för denna lilla vägförkortning offra så oerhörda summor, som det här är fråga om?

Vidare vill jag påpeka, att om man skall komma upp till den reshastighet man avser, måste man väsentligt öka körhastigheten på Väst kustbanan såväl som på Bohusbanan och norska statsbanan. För Bohusbanans vidkommande är byggnadssättet sådant, att ej ens de ombyggnader, som ifrågasatts av mellanriksbanekommissionen, komma att räcka till, om man vill komma upp till sådan hastighet.

Vad elektrifieringen beträffar, är det klart, att om man talar om elektrifiering av Väst kustbanan, Bohusbanan och det norska nätet, så får man också räkna med, vad som kan åstadkommas med en elektrifiering av den nuvarande linjen. Även den saken är under utredning, och det är ej omöjligt att man kan åstadkomma detta, om det visar sig, att intresset för denna våldsamma hastighet skulle vara så stort som man antar. Men jag vill påpeka, att man varken från de svenska eller de norska statsbanornas sida hittills visat så oerhört stort intresse för en sådan våldsam hastighet, då man där ej ens lyckats åstadkomma den körhastighet, som man har på de båda enskilda järnvägar, som nu förmedla denna trafik.

Därtill kommer mitt huvudsakliga skäl. Om man skulle genomföra idén med en sammanknytning över Svinesund, innebär detta, att hela denna internationella trafik skulle dragas över den nya vägen. Dalslandsbanan saknar praktiskt taget lokaltrafik. Den är byggd och utrustad med rullande material och räls enbart för denna internationella trafik. Det är ej tu tal om, att denna järnväg efter det en sådan förändring genomförts snart komme att göra konkurs. Då åstadkomme man en omfattande arbetslöshet bland denna järnvägs personal och omfattande ekonomiska svårigheter på de platser, där man i ganska stor utsträckning har sina inkomster av detta järnvägsföretag och i hög grad är beroende av detsamma. Nu vet jag, att man från reservanternas sida kommer att anmärka, att mellanriksbanekommissionen beräknade, att Dalslandsbanan möjligen skulle med en förenklad drift kunna reda sig med sin lokaltrafik. Den kritik, som mellanriksbanekommissionens utlåtande underkastades, ger vid handen, att så ej är förhållandet, och jag vill med bestämdhet hävda med den kännedom, jag har om förhållandena, att denna bana ej har någon som helst utsikt att klara sig, om den skulle mista denna internationella trafik. Att det skulle betyda ett väsentligt avbräck även för Bergslagsbanan, är uppenbart med de omfattande kostnader man lagt ned på linjen Göteborg—Mellerud, men detta företag är möjligen så kapitalstarkt, att det kanske kunde bära förlusten. Säkert är dock, att det skulle innebära ett allvarligt avbräck även för Bergslagsbanan.

Den bro man ifrågasatt är ett omfattande företag. Jag vill minnas, att den skulle vara 346 meter lång och 50 meter hög. Då man vet, att det med denna våldsamma höjd måste uppkomma stora kostnader för vägnars anslutning, måste man förstå, att det är ett företag, som i kostnadsväg går betydligt utöver vad man räknat med för *själva bron*. Men jag vill visa på en annan sak. Denna bro är konstruerad för enkelspårig järnvägstrafik med en bredd av endast 4.2 meter. Det innebär, att två ordinära bilar ej kunna mötas på denna långsträckta bro. Beräknar man bron längd till 346 meter och därtill räknar med anslutningen till vägnarna, torde man få en sammanlagd längd av bron jämte anslutning av cirka 500 meter, en halv kilometer alltså. Förordar man verkligen, att bygga en bro med så omfattande kostnader på en halv kilometers längd, där ej två ordinära bilar kunna mötas? Det torde vara uppenbart, att om man skall gå in för förslaget, måste man öka ut bron bredd till vad tidigare ifrågasatts, 6 meter, men därmed kommer man fram till andra och väsentligt större byggnadskostnader.

Nu tror jag, att det finns en del andra skäl, som skulle tala för att en kombination av järnvägsbro och landsvägsbro i detta fall knappast låter sig göra. Jag skall emellertid icke yttra mig om denna detalj, därför att jag icke ingående känner till detsamma, men jag vill peka på ett annat förhållande. Är det så säkert, att denna brobyggnad skall kunna ge de ökade arbetstillfällena, som man tror? Vi ha ingen motsvarande brobyggnad i vårt land. Den största brobyggnad av sten här i Norden, som jag har mig bekant, är bron på Dovrebanan över Orklaälven. Denna bros spännvidd är 60 meter och dess höjd 40 meter. Jag vill erinra därom, att på grund av byggnadssättet — detta är ett yttrande från en byggnadstekniskt sakkunnig person, och om vilket jag icke vågar ha någon bestämd mening — måste arbetet utföras symmetriskt. De olika valven måste följas åt och det går sålunda icke att forcera ett sådant arbete. Det har visat sig, att för denna bro över Orklaälven har byggnadstiden varit $4\frac{1}{2}$ år. Man måste naturligtvis med denna nu planerade bro, som är ännu tidigare än bron över Orklaälven, räkna med *allra minst* samma byggnadstid — vartill kommer en avsevärd förberedelsetid — för att åstadkomma detta byggnadsverk. Då frågar man sig verkligen, om under de svåra förhållanden, som nu råda i Bohuslän och som kräva ett *omedelbart* handlande för att komma

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

människorna till hjälp, detta bygge just är det lämpliga arbetstillfället. Det synes mig föreligga grundade skäl för att icke överskatta detta arbetstillfälles betydelse.

Jag ber min ärade vän, herr Persson i Fritorp, om ursäkt för att jag tar tiden i anspråk en liten smula (jag ser, att han är otålig och vill resa hem), men jag vill tillägga ett par ord om landsvägsförbindelserna mellan Norge och Sverige. Här äro tre betydelsefulla landsvägsförbindelser mellan Norge och Sverige i dessa trakter, och det är över Kornsjö, Tyslingemoen och Svinesund. Den trafik, som nu går över Svinesund med färja, är ungefär $\frac{1}{10}$ av den trafik, som går över Tyslingemoen och Kornsjö. Jag vill dessutom erinra om vad en föregående talare redan omnämnt, nämligen att man nu bygger en förstklassig bilväg i Bullarendalen. Denna bilväg utgår från Hällevadsholm och skall gå fram till Vassbotten vid norska gränsen. Jag har mig också bekant, att den norske departementschefen i år begärt medel för att sätta i stånd en väg, som skall möta denna nya bilväg i Vassbotten, som sedan skall fortsätta för att anknyta till det norska vägnätet. Denna landsvägsförbindelse mellan Norge och Sverige är 14 km. kortare än vad den här planerade vägförbindelsen över Svinesund skulle bli. Vilken betydelse man i Norge fäst vid denna nya bilväg måste jag trots uppbrotsstämningen i kammaren ge en antydning om. Den norske departementschefen säger nämligen efter att hava redogjort för förhållandena, följande: »Både fordi denne vei blir god og bred og praktisk talt rettlinjert, vil den komme til og bli et betydningsfullt ledd i Norges bilveiforbindelse med det øvrige Europa. Overingeniøren mener at omtrent all biltrafikk mellem utlandet og Norge kommer til å søke denne vei fremfor de andre mellemriksveier i Bohuslän, som står adskillig tilbake hvad tidsmessig utstyr angår.» Departementschefen fortsätter att utveckla detta tema vidare, men jag skall icke upptaga tiden med vidare citat.

Jag vill blott till sist återknyta till vad jag i början sade, nämligen att denna anknytning mellan Bohuslän och det norska statsbanenätet möjligen kan vara ett *statsbaneintresse*. Det är däremot icke — med hänsyn till de ödeläggande verkningar, som det kan ha för enskilda järnvägsföretag och däri anställda — ett *statsintresse*. Nybyggandet av en järnväg här är, så vitt jag förstår, en kapitalförstörelse, utan någon nytta ruinerande Dalslandsbanan och allvarligt försvagande Bergslagsbanan. Jag är emellertid icke blind för att det under vissa omständigheter kan vara en svaghet, att staten ej har ett visst grepp över de betydelsefulla utlandsförbindelserna. För att vinna vad man möjligen åsyftar, nämligen att staten får ett sådant grepp även över denna utländska trafikförbindelse finns det dock andra vägar att komma fram på än gå kapitalförstörelsens stig. Gör hellre en undersökning om lämpligheten av att staten övertager de linjer, som nu förmedla denna utlandstrafik! Man borde kunna titta på den saken och se vad som skulle vara ekonomiskt att föredraga.

Jag menar alltså, andra och förnuftigare vägar kunna beträdas för lösande av här befintliga problem.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Gustafson* i Kasenberg.

Herr *Lundquist* i Rotebro: Herr talman! Den siste ärade talaren skänkte sitt erkännande åt den energi, med vilken herrar bohuslänningar gått till vakt-hållning omkring sina intressen. Jag tror, att kammarens ledamöter hålla med mig därom, att det kan ifrågasättas, vilken av de bägge parterna som lagt i dagen den större energien. Jag är nästan rädd för att den siste ärade talaren gick så långt i energiskt försvarande av sin ståndpunkt, att han här har åstad-

kommit en verkan, som han icke tänkt sig. Jag beklagar för min del mycket livligt, att den tid, som står till vårt förfogande, är så kort, att något bemötande av detaljerna i det anförande, som herr Olsson höll, icke är möjligt. Jag misstänker, att kammaren i så fall skulle lämna herr Olsson och mig ensamma här.

Jag vill emellertid inlägga en liten gensaga mot talarens påstående, att en ny mellanriksbana mellan Sverige och Norge icke skulle vara på något sätt ett statsintresse. Jag tror icke, att det är nödvändigt att närmare påvisa ohållbarheten i detta uttalande. Jag vill också slå fast, att den ärade talaren från Mellerud begagnade ett sådant uttryck som »en ren och oförfalskad bluff» om påståendet, att man skulle kunna åstadkomma en tidsvinst på $3\frac{1}{2}$ timmar mellan Malmö och Oslo vid järnvägens elektrifiering och linjens framdragande över Svinesund. Jag hör, att herr Olsson bestrider. Jag vidhåller emellertid detta uttalande, och jag tror nog också, att kammarens protokoll kommer att visa, att jag har rätt. — Herr Olsson ville göra gällande, att man endast skulle räkna tidsskillnaden mellan Göteborg och Oslo och lämna alldeles åsido tidsvinsten mellan Malmö och Göteborg vid elektrifieringen. Ja, herr Olsson föreföll utomordentligt sakkunnig, och jag vill visst icke upptaga någon tävlan med honom, men jag vill ändå fråga, huruvida herr Olsson är fullkomligt säker på och kan gå i god för att en elektrifiering av Västkustbanan kommer till stånd, även om Bohusbanan icke elektrifieras, och att elektrifieringen av denna senare bandel är oberoende av om denna sammanbindningsbana över Svinesund kommer till stånd. Jag skall icke närmare gå in på den frågan, men jag tillåter mig att sätta ett frågetecken för herr Olssons bestämda påstående, att det här icke kan vara fråga om en tidsvinst av $3\frac{1}{2}$ timmar.

Vidare är det ju tråkigt att behöva göra herr Olsson ledsen, då han här är stolt över att Bergslagsbanan skulle vara Nordens snabbaste järnväg. Man kan nog emellertid eljest, herr talman, även på den punkten sätta i kanten ett mycket, mycket stort frågetecken. Jag tror nog, att Sveriges statsbanor på lika långa sträckor som sträckan mellan Göteborg och Mellerud köra lika fort, som man kör på Bergslagsbanan, och jag tror också, att statsbanorna kunna någorlunda stå sig i jämförelse med Dalslands järnväg.

Herr Olssons anförande i övrigt skulle det som sagt vara förfärligt roligt att litet närmare syna i sömmarna, men jag hoppas, att kammaren håller mig räkning för att jag underlåter att göra det vid detta tillfälle. Jag vill dock gentemot herr Olssons påstående, att en ny mellanriksbana icke skulle ha någon betydelse, ställa det faktum, att den kommission, som sysslade med detta spörsmål år 1923, kom till ett gemensamt uttalande till förmån för den gamla järnvägsplanens förverkligande, såsom det står i handlingarna. Det förvånar mig verkligen, att såväl Sveriges delegerade som Norges på det sättet skulle ha fått frågan om bakfoten, som herr Olsson här vill göra gällande. Man var ju inom kommissionen fullkomligt enig om det värdefulla i att få en ny mellanriksbana till stånd. Det var endast i fråga om linjesträckningen, som meningarna gingo isär. På svensk sida höll man emellertid bestämt på att den nya mellanriksbanan skulle gå fram just över Svinesund. Jag kan icke tänka mig, att Sverige skulle få anledning att frånga den ståndpunkt, som då intogs. Jag vågar gentemot herr Olsson bestämt hävda, att den nya mellanriksbanan obestriddligen komme att bli av stor betydelse såväl för förbindelserna mellan Sverige och Norge som också för förbindelserna mellan Norge och utlandet, kontinenten och Danmark. Jag är också ganska övertygad om, att denna mellanriksbana med all sannolikhet förr eller senare kommer till stånd. Järnvägsstyrelsen säger i sitt yttrande, att enligt vad styrelsen inhämtat skulle frågan för närvarande icke vara aktuell eller, såsom det står, norska järnvägsmyndigheterna icke ha tanke på att upptaga frågan nu. Jag ber att få understryka detta sista

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)

ord. Jag är nämligen övertygad om att man alltjämt har ett mycket stort intresse för att få till stånd en ny mellanriksbana. Jag tror för min del, att därest såsom herr Brännberg framhöll, en elektrifiering på allvar kommer i fråga, det kan gå fortare än man nu tror att få till stånd den nya järnvägslinjen.

Såvitt jag kan finna är det många skäl, som tala för att få en utredning till stånd i det spörsmål, som här framkastats, och det är så mycket starkare skäl för att göra en sådan redan nu, även om det nu närmast gäller att gå in för en landsvägsbro, som, enligt vad handlingarna utvisa, tillskapandet av denna landsvägsbro icke på något sätt skulle förhindra eller försvåra en järnvägslinjes framdragande den vägen. Såvitt jag kunnat finna, skulle, som frågan nu ligger till, en ny landsvägsbro i stället kunna underlätta åstadkommandet av en mellanriksbana, gående över Svinesund. Med hänsyn till vad jag nu sagt ber jag, herr talman, att få ge min anslutning till reservationen och yrka bifall till densamma.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag gjorde ett försök med en kort spelöppning, men det misslyckades tydligen fullständigt. Jag borde ha vetat, att det är svårt att skriva, när det är så pass många, som skola vara någorlunda överens om texten, men att det skulle vara så svårt, som herr Olofsson i Digernäs förutsatte, att man rent av måste tappa huvudet, innan man kan skriva till Kungl. Maj:t, det trodde jag verkligen icke, att jag skulle behöva utgå ifrån.

Jag skall be att få erinra herr Olofsson i Digernäs om att han har lyckats välja bra olika argument i utskottet och här. I utskottet var han rädd för att bron var för hög. Den var 50 meter hög, och en sådan höjd fanns icke på något annat håll. Sedan jag då tillåtit mig påpeka, att bron naturligtvis fick byggas med hänsyn till terrängförhållandena och det ändamål, för vilken den var avsedd, finner han det icke längre vara opportunt att använda det argumentet, utan nu talar han i stället om huvudlösa motionärer och reservanter.

Jag skall emellertid icke vidare uppehålla mig vid hans argumentation på denna punkt. Jag vill endast säga, att när jag gått in för att medverka till en riksdagskrivelse, har det varit för att få veta, om det finns något norskt och svenskt intresse för denna sak, punkt och slut. Finns det ett sådant intresse, så lär väl icke herr Olsson i Mellerud eller herr Olofsson i Digernäs eller någon annan kunna förhindra ett konstaterande av detta faktum.

Herr Olsson i Mellerud, min kollega i det dagliga livet, har här gett sig in på en mycket lång utredning om hur bron är konstruerad och allt detta. Jag skall emellertid be herrarna, om ni icke tappat huvudet till den grad, att ni icke längre kunna läsa innantill, att läsa klämman i reservationen. Den lyder på följande sätt:

»att riksdagen, i anledning av de av herrar Sundberg m. fl. och Brännberg m. fl. väckta motionerna I:41 och II:78, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande möjligheterna för en anläggning under samverkan med vederbörande norska myndigheter av en landsvägsbro av sten över Svinesund.»

Icke står det i denna skrivelse, att bron skall ligga 50 meter över vattnet. Det kan jag icke finna. Icke står det heller, om bron skall vara 4, 5 eller 6 meter bred. Överhuvud taget står det ingenting om detaljer. Det finns ingenting nämnt om sådana. Mina herrar, är det inte bra onödigt i alla fall att resonera, som om den omständigheten, att man här begär en skrivelse till Kungl. Maj:t, skulle innebära, att man nödvändigtvis måste gå in för det förslag, som på sin tid förelåg från mellanriksbanekommissionen? Jag tror snarare, att man gör klokt i att icke alltför mycket hänga upp sig på hur de olika detaljerna skola vara, utan vad man framför allt skall ta reda på är, om det skall vara

en bro på den platsen. Att bron skall vara av sten, är det enda, som är av positiv betydelse här, men icke ens det utgör något som helst hinder för en eventuell norsk och svensk kommission att komma fram med ett annat förslag, som till äventyrs kan vara bättre. Slå icke in öppna dörrar, mina herrar, utan låt saken vara vad den är, nämligen ett förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t, i avsikt att utröna, huruvida frågan nu är mera aktuell än tidigare. Det är alltsammans, och när det icke är mer, herr talman, tror jag, att andra kammaren med stort lugn kan gå på bifall till reservationen.

*Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)*

Herr Olofsson i Digernäs: Det förefaller ju, som om frågan hade blivit mera allvarlig så att säga. Jag trodde att det skulle kunna gå att klara ut den ganska fort och icke alls så allvarligt och långrandigt, som nu har blivit fallet. Jag skall icke bjuda till att svara den siste ärade talaren, ty han är så slängd i mun, att det icke är lönt för mig att svara honom. Jag skall emellertid be att få påpeka några omständigheter.

Först och främst tycker jag, att om man skall tänka sig en utredning om en bro över Svinesund, så borde man gå in för en järnbro, ty det blir det billigaste, efter vad jag hört av fackmän. Därigenom skulle ju också den tryckta järnindustrien här i landet få en släng av slevan. Här skall man nu i stället nödvändigt ha den allra dyrbaraste bro, som står att få. När herr Osberg var inne på denna sak, sade han, att det var bra att göra en stenbro, därför att det skulle bli en så förnäm bro. Har man emellertid råd att kosta på sig sådana förnämheter i dessa dagar? Jag trodde inte det. Vi få nog i stället hushålla med pengarna så långt som möjligt. Jag är fortfarande av den meningen, som jag sade i jons, att vi skola hushålla med pengarna, så att de räcka åt så många arbetslösa i landet som möjligt.

Vederbörande där nere klaga ju över att det råder så stor arbetslöshet, och att staten måste hjälpa till. Ja, men det finns ju arbetslösa också i andra delar av landet, och jag skulle tro, att man i Bohuslän nästan har fått mera hjälp av statsmedel för arbetslösheten än på andra håll här i landet. Vi kunna väl icke lägga pengarna bara på ett ställe, utan vi få väl se till att de bli jämnt fördelade. Därvidlag tror jag, att Bohuslän icke har något att klaga över.

Ja, det är ju egentligen onödigt att fortsätta denna debatt. Enligt den utredning, som en gång gjordes, borde, såsom järnvägsstyrelsen fortfarande säger, initiativet till denna brobyggnad tagas från norsk och icke från svensk sida. I så fall kunna vi väl ha tålamod och vänta för att se, när Norge kommer och vill ha denna bro byggd. Att nu ställa till med en långrandig utredning förefaller tämligen meningslöst, ty utredningar ta ju i allmänhet flera år, och innan utredningen är färdig, kunna vi ju ha helt andra ekonomiska tider i landet. Att här göra en utredning är därför bara att kasta bort tid och pengar.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Brännberg: Herr talman! När herr Olsson i Mellerud talade om vilka olika vägar som användas för landsvägstrafiken till Norge, sade han, att över Svinesund, där det nu är ifrågasatt att bygga en landsvägsbro, går endast en tiondedel av trafiken. Ja, tacka för det! Herr Olsson i Mellerud känner nog till, att den vägen är så gott som ofarbar för närvarande med hänsyn till svårigheten att komma ned till färjläget. Man måste nämligen ge sig utför en verklig ättestupa, och sedan skall man upp igen på andra sidan. Det är verkliga anledningen till att landsvägstrafiken icke går den vägen utan väljer andra vägar, och det känner nog herr Olsson i Mellerud till.

Jag vill ytterligare understryka, att det här endast är fråga om en utredning

Ang.
landsvägsbro
över Svine-
sund.

rörande en landsvägsbro, och jag tycker, att kammaren mycket väl kan gå med på en sådan utredning utan att ta det alltför seriöst.

(Forts.)

Herr Osberg: Herr talman! Jag vill bara säga, att vi bohuslänningar förstå mycket väl att herr Olsson i Mellerud går emot detta förslag så starkt, som han gör. Det är han ju närapå tvungen att göra. En större fråga än de enskilda intressen, som herr Olsson i Mellerud här företräder, är emellertid riksintresset, och i själva verket är det här två riksintressen. Det förstår han nog lika bra som jag, och han förstår nog också, att även om vi icke gå med på reservanternas förslag i dag, så kommer det icke att dröja så många tiotal år, förrän vi ha en linje byggd och en sammanknytning ordnad på det bästa och lämpligaste sättet, trots både Dalslandsbanan och Bergslagsbanan. Jag förstår väl, att herr Olsson såsom anställd vid Bergslagsbanan ser på denna sak, som han gör, men vi hoppas, att riksdagen i framtiden skall taga denna sak, som den bör tas, och se bort ifrån lokala intressen. Vi äro ju i alla fall nu uppe med Bohusbanan nästan vid norska gränsen, och det är bara en liten bit kvar. Den dyrbara bron är bara en spottstyver på det hela.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman, och jag hoppas, att andra kammaren skall visa, att den inser, att det verkligen ligger något i denna utredning.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Den föregående talaren sökte insinuera, att jag på grund av min anställning skulle göra mig till talesman för vissa enskilda kapitalintressen. Jag hoppas, att ingen av andra kammarens ledamöter delar den uppfattningen. För egen del kan jag icke mer än försäkra, att jag är fullständigt fri från beroende på något sätt.

Min vän Anderson i Råstock klandrade mig för att jag givit mig in på en detaljgranskning av brokonstruktionen. Jag vill emellertid erinra honom om, att jag gjorde detta därför, att jag ville visa, att vad man trodde skulle bli ett betydande arbetslöshetsprojekt i själva verket var ett mycket tvivelaktigt sådant. För övrigt är det nog fråga om, huruvida jag icke nödgas ge herr Anderson i Råstock en liten fingervisning. Den brokonstruktion, som jag här talade om, finns återgiven i mellanriksbanekommissionens utlåtande av år 1923, alternativ 2, och den finns också omnämnd i den motion, som vi nu diskutera. I så fall är det ju inte så egendomligt, att den också kommit att sysselsätta diskussionen en smula.

Så var det herr Lundquist i Rotebro. Han ville påbörda mig ett uttalande, som jag icke har gjort. Jag har icke någonsin bestritt, att man genom elektrifiering av Västkustbanan, Bohusbanan och norska statsbanan skulle kunna vinna $3\frac{1}{2}$ timmar från Malmö till Oslo. Det är mycket möjligt. Jag har icke material att för ögonblicket kunna bedöma den saken utan tar för givet, att det är riktigt. Vad jag emellertid vände mig emot var, att man anförde detta som argument för att det behöves en ny linje från Göteborg till norska gränsen. Den riktiga jämförelsen är icke att framhålla dessa $3\frac{1}{2}$ timmar, utan det är att fråga sig, vilken tidsvinst gör man på den nya linjen från *Göteborg till norska gränsen* jämfört med den tid, som behövs å den gamla vägen.

Så har man vänt sig emot det yttrande om statsintresset, som jag hade. Jag håller fortfarande på, herr Lundquist, att det kan ifrågasättas, om det är ett statsintresse att nedlägga ganska stora och omfattande kapitalbelopp utan att vinna något väsentligt men samtidigt ruinera redan nu befintliga företag, som ge bröd åt en hel del människor. Detta var min utgångspunkt, och jag tror, att min konklusion från denna utgångspunkt var riktig.

I fråga om mitt lovordande av energin från Bohuslänsbanken vill jag säga, att komplimangen i fråga icke var spelad, utan den var ärlig och otvetydig. Jag skall i min mån söka bidraga till framgång för dessa deras strävanden att skaffa ökade arbetsmöjligheter förutsatt att de icke, såsom i detta fall, allvarligt skada andra berättigade intressen.

*Ang.
landsvägsbro
över Svinesund.
(Forts.)*

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skulle väl tacka herr Olsson i Mellerud för att han ville inlägga det patos, som han gjorde, för att, som han påstod, stödja våra Bohuslänska intressen. Emellertid framgick det ju, att det icke i detta fall var hans avsikt att stödja våra intressen genom sitt mycket livliga men något malplacerade patosfyllda anförande. Han började med att räkna upp de olika intressen, som här kunde ligga bakom, nämligen enskilda järnvägsintressen, statsbaneintressen eller statsintressen, och han ville påskina, att han här företrädde statsintressena. Jag kan emellertid icke hjälpa, att jag på grund av hans livliga gester kom att tänka på, att det var nog också kanske en del lokalintressen, som medverkade till hans mycket kraftiga och livliga anförande. Jag tycker för min del, att man skall icke höja sig till en högre plattform än som av motiveringen i ens anförande framgår vara avsikten med detsamma.

Emellertid har nu denna fråga blåsts upp till något, som det icke är fråga om. Det är här icke fråga om att bygga en järnväg mellan Sverige och Norge. utan det är fråga om att skaffa arbete åt hungrande människor, som vi på annat sätt kanske icke kunna skaffa något arbete. Man vill därför i god tid söka åstadkomma en utredning, så att man skall ha ett förslag att hänvisa till, för den händelse förhållandena skulle bli så svåra, att man verkligen får gripa till vad som är möjligt att åstadkomma. Det är som sagt icke fråga om något annat. Det är utgångspunkten för motionen, och det är ju den, vi diskutera och icke, huruvida vi nu skola bygga en järnväg mellan Norge och Sverige. Här är det fråga om en landsvägsbro över Svinesund mellan Sverige och Norge, vilken bro skall vara så solitt byggd, att därest i framtiden förslag skulle komma fram om att draga fram en järnväg över Svinesund, skall denna bro kunna tjänstgöra som järnvägsbro. Den saken är ju emellertid inte nu aktuell, utan frågan gäller här att göra en utredning för att se, vilka arbetsprojekt som i framtiden kunna ställas till förfogande, därest vi komma i ett sådant nödläge, att man icke vet, vart man skall hänvisa människor, som icke ha bröd för dagen. Det är ju redan nu flera tusen personer i landet, som icke kunna få hjälp. Hur tro herrarna, att det kommer att se ut, om kristiden kommer att räcka i åratal, såsom vi ha anledning att befara?

Man har här talat om kostnaderna. Ja, det är sant, att det gäller stora belopp, men stora belopp anslås ju också till arbetslöshetsunderstöd utan arbete.

Det har också som skäl emot förslaget anförts, att det icke är utrett, hur vägran slutningarna på ömse sidor om bron skulle te sig. Det är ju i allmänhet vägarbeten, som vi tillgripa, när det gäller att skaffa arbete åt de arbetslösa. Om det alltså här skulle fordras stora och dyrbara vägarbeten, som kunna ge arbetsförtjänster åt så många som möjligt, så är det ju intet ont i det, utan det är snarare ett plus till förmån för förslaget, när man utgår från syftemålet med motionen.

Jag har velat understryka detta, ty diskussionen har kommit in på områden, som gå långt utöver såväl uppslaget till motionen som syftet med densamma. Det är dock inför detta syfte, som man bör stanna.

Jag skall sluta med att vidhålla det yrkande, som jag gjorde i mitt första anförande om bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Ang.
landsvägsbro
över Svine-
sund.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Brännberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen.

Kammaren hade alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 22.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för reparationer å den åt kyrkoherden i Korpilombolo församling upplåtna prästgården;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, dels ock angående gäldande ur biskopslöneregleringsfonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av emeritilön för biskop;

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelande av närmare bestämmelser angående en praktisk och enhetlig tillämpning av strafflagens stadganden om dagsböter;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en internationell konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss med mera samt en internationell lastlinjekonvention med mera;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § sjölagen; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 23.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående eventuellt upphörande av visst slag av privilegier; och yttrade därvid:

*Ang.
ifrågasatt
upphörande
av visst slag
av privilegier.*

Herr Olsson i Golvvasta: Herr talman! Jag skall icke spilla mycken tid på denna lilla motion utan vill endast yttra några ord, innan den kommer att avslås. Jag kommer icke att yrka bifall till motionen i fråga. Hemställen i densamma går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida och i vad mån privilegier av ovan angivet slag skola anses fortfarande gälla sedan den verksamhet, för vars bedrivande de en gång beviljats, nedlagts. Anledningen till motionen är, att ett bruk uppe vid Karlholm, som haft privilegier, som äro över 100 år gamla, har nedlagts. Det var nämligen så, att ursprungligen en s. k. stångjärnshammare var förlagd på en plats, som hette Hilleboda, vars privilegier sedan flyttades ned till Karlholm, där rörelsen sedan drivits ett hundratal år men nu nedlagts. Fortfarande anser sig emellertid bolaget eller verket som äger densamma ha rätt att ha kvar den dammbyggnad, som en gång i tiden beviljades för rörelsen. Då nu bruket är nedlagt, frågar man sig verkligen, om den till verket hörande dammbyggnaden bör i fortsättningen finnas, som numera endast har till uppgift att dränka massor av jord, som ligga ovanför dammen, och som ägas av ovanför liggande bönder. Det rör sig härvidlag om hundratals tunnland jord. Nu har utskottet hört kommerskollegium som uttalat, att man icke kan göra en utredning på detta område utan måste gå domstolsvägen i varje särskilt fall. Man hänvisar även i detta fall till domstolsvägen. Ja, det kan ju vara en framkomlig väg, men det kostar en massa pengar, när folk skall ge sig på att processa för att försöka få rätt. Jag anser, att när en sådan verksamhet som denna är nedlagd, är det väl ändå nationalekonomiskt oriktigt att i fortsättningen hålla kvar en dammbyggnad så pass hög, att den uppenbarligen dränker den ovanför liggande jorden, som annars skulle kunna utvinnas för andra ändamål. När sålunda påtalade vattenkraft icke längre kan ge utkomstmöjligheter och arbete, som den tidigare gjort, utan den enda uppgiften förbyts i skador därför att man icke kan åstadkomma torrläggning av den ovanför liggande jorden, anser jag det vara oriktigt att fortfarande hålla en dammbyggnad, som numera icke har den uppgift, som den ursprungligen haft. Utskottet pekar här på att man skulle ha möjlighet att gå till vattendomstolen, och om vattendomstolen då finner, att dammanläggningen icke haft samma värde som den tidigare haft, skulle man ha möjlighet att få densamma löst för ett billigare pris än man möjligen skulle tänka sig få vid en uppgörelse direkt med bolaget. Ja, det kanske kan vara den väg som är framkomlig, men jag tycker i varje fall, att frågan är av så pass stor ekonomisk betydelse, att jag för min del likväl kan tillstyrka en utredning på detta område. Jag förstår, att det kommer att stöta på en hel massa svårigheter. Det är icke bara detta företag, som kommer att beröras av en eventuell utredning, utan många andra intressen, rekognitionsskogar med mera. Det är väl inför detta stora problem, som utskottet ryggat tillbaka och icke velat förorda en utredning. Och som utskottet är fullständigt enigt i sitt avslagsyrkande, skall jag icke göra något yrkande om bifall till motionen. Men jag har i alla fall velat framhålla att jag anser, att det är oriktigt att hålla en så hög dammbyggnad som icke längre är till nytta för industrien, men till stor skada för ovanför liggande jordbruk.

Herr Björnberg instämde häruti.

Ang.
ifrågasatt
upphörande
av visst slag
av privilegier.
(Forts.)

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Herr talmannen gav nu ordet till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till infallande påsklov hemställer jag, att kammaren må medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av samtliga de kungl. propositioner, vilka i dag överlämnats till kammaren, till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 25.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna, nämligen:

nr 482 av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*;

nr 483 av herrar *Wijkander* och *Forssell*;

nr 484 av herr *Hammarlund m. fl.*;

nr 485 av herr *Pettersson* i Bjälbo *m. fl.*;

nr 486 av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*; och

nr 487 av herr *Hage m. fl.*

Vidare avgåvos motioner av:

herr *Hage m. fl.*, nr 488, angående befrielse för vissa samhällen i Norrbotten från dem ådömd återbetalning av uppburna skattebelopp;

herr *Andersson* i Malmö *m. fl.*, nr 489, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 16 maj 1930 om fördelning av automobilskattemedel;

herrar *Weijne* och *Olson* i Göteborg, nr 490, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 16 maj 1930 om fördelning av automobilskattemedel; och

herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*, nr 491, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 om automobilskatt m. m.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 26.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Brännberg**, som anförde: Herr talman! Det torde väl vara en allmänt erkänd regel för såväl den enskilde som för det allmänna, att vid leveranser och arbetens utförande anbud infordras, varigenom det beredes tillfälle för firmor och leverantörer att få tävla i priser och kvalitéer, och om ej särskilda skäl föreligga, man tager det lägsta anbudet.

Denna princip om anbuds infordrande är så inarbetad i det svenska upphandlingsväsendet och affärslivet, att det undantagslöst borde gälla, ej minst inom de statliga verken, vilket dock ej alltid synes vara förhållandet. Enda sättet att kunna få jämförande priser är väl ändå, att man med anbudsförfarande låter olika firmor och företag få tävla med varandra. Att »köpa under hand» eller att endast infordra ett anbud måste anses högst förkastligt, i varje fall när det är fråga om större leveranser.

I Sv. F. S. n:r 10 1920 ha ock noggranna bestämmelser om statens upphandlingsväsende utformats, såväl med avseende på anbuds infordrande, dess antagande jämte kontroll m. m. Men denna förordning sättes för vissa statliga myndigheters vidkommande ur kraft genom av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser. Så har exempelvis i Kungl. Maj:ts instruktion för Kungl. Lotsstyrelsen, Sv. F. S. n:r 404 § 4 år 1923, stadgats:

Vid verkställande av upphandling eller utförandet av arbete för lotsverkets räkning må, utan hinder av gällande förordning angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. lotsstyrelsen och, i den utsträckning styrelsen finner skäligt medgiva, jämväl underlydande myndighet infordra anbud på sätt i varje fall befinnes lämpligt och, så ofta sådant anses vara fördelaktigt, träffa uppgörelse under hand.

Skälen och motiven för en dylik undantagsbestämmelse från förordningen om upphandling kunna vara de allra bästa, men hur verkar en dylik, åt en styrelse given fullmakt in blanco, att så snart styrelsen finner skäligt den kan frångå förordningen av 1920? Jo, i de av mig härnedan åberopade fallen låter nämnda styrelse, med stöd av sin instruktion, den ena stora beställningen efter den andra år efter år gå till en och samma firma, utan att andra firmor i branschen bliva satta i tillfälle inkomma med offerter.

Enligt lotsstyrelsens protokoll av den 8 juli 1931 har styrelsen uppdragit åt fyringenjören A. Hultman att infordra anbud å en propellermotor från endast en firma. Sedermera har ock anbud inkommit å 16,790 kronor, vilket styrelsen antagit, samtidigt som den uppdragit åt hr Hultman att verkställa besiktning av leveransen. Den här påtalade leveransen avsåg motorinstallation å en lotskutter för Gävle lotsplats, och med avseende på själva båten hade enligt samma protokoll ej mindre än 8 anbud inkommit, men ifråga om motorn synes denna redan på förhand vara »vikt» åt en firma, och att infordra anbud har således endast varit en formalitet.

Det är för den oinvidge omöjligt kunna förstå behandlingen av denna sak. Det är ju allmänt känt, att vi ha ett flertal motorverkstäder här i landet, som både i kvalitet och pris kunna tävla med den firma, lotsstyrelsen tagit till sin leverantör. När anbud infordras från endast en firma, måste några alldeles speciella skäl föreligga, som giva denna firma företräde. Detta vare sagt utan att i något avseende förringa eller nedsätta firman B:s motortillverkning, vilken tvivelsutan står på ett mycket högt plan. Vad som påtalas, och vad det allmänna rättsmedvetandet reagerar emot, är att ej landets övriga med firman B. jämbördiga motorverkstäder bliva i tillfälle få konkurrera om dessa leveranser. Eller vilka motiv stöder sig styrelsen på, när den i fråga om båten låter flera firmor tävla, medan leveransen av maskineriet förbehålles en enda?

Att det ej är småsaker, det här rör sig om, framgår av en rekommendation för firman B:s motorer, som lotsstyrelsens sakkunnige hr Hultman lämnat. Av densamma framgår, att under åren 1921—1931 ha ej mindre än 24 leveranser från firman skett till styrelsen och vissa av dem uppgå till avsevärda belopp belöpande sig på, vi skulle antaga, 50 å 60,000 kronor vardera. Har även i detta fall köp avslutats utan konkurrens från annat håll, så synes det mig angeläget för statsrådet att närmare undersöka lotsstyrelsens upphandlingspraxis och efterse, huruvida ej en förändring i styrelsens instruktion snarast bör komma till stånd. Man har nämligen mycket starka skäl förmoda, att även dessa stora leveranser skett utan anbud från annat håll, ty i slutet av rekommendationskrivelsen sägs: »har hittills endast Edert fabrikat kommit till användning», och detta rör sig om ej mindre än 6 leveranser av maskiner på över 200 hästkrafter.

Detta förhållande att i allmänhet styrelsen endast gynnar en verkstad eller firma vid sitt behov av motorer och övriga artiklar har även för konkurrenterna

Interpellation. andra ogynnsamma verkningar. Det är ju så, att det anses som en ej ofördelaktig merit för en tillverkare eller leverantör att ha staten som kund. En dylik firma brukar ej heller vara sen att vid anbuds avlämnande utnyttja detta till sin fördel gent emot sina medtävlare, och klart är, att dessa senare härigenom bliva handikappade.

Detta intyg giver dock, synes det mig en falsk bild av läget, enär ej andra firmor bliva i tillfälle konkurrera med firman B. i här påtalade fall. Men härom äro säkerligen andra köpare av motorer i fullkomlig okunnighet, vadan de säkerligen bibringas den uppfattningen, att den, som i så stor omfattning och i så många är haft statliga leveranser, den har ett motormärke, som är bättre och billigare än alla andra.

I detta sammanhang bortser jag helt och hållet från det ena motormärkets eventuella företräde framför det andra, likaså prisfrågan. Det är alltså den rent formella behandlingen av dessa frågor, jag vänder mig emot. Det bör enligt min mening stå fritt för alla att tävla om dessa leveranser, sen blir det styrelsens sak att pröva, antaga eller förkasta inkomna anbud. På sätt, som nu sker, får i varje fall styrelsen skenet emot sig, och den meningen gör sig helt naturligt gällande, att firman B. gynnas framför andra. Det verkar ej gott ute i landet ett dylikt förfaringsätt, och Kungl. Lotsstyrelsen borde minst av alla alltför hårt pressa ordalydelsen i 1923 års instruktion.

Men denne lotsstyrelsens speciella sakkunnige på båtar och motorer anlitas även av andra statliga myndigheter i hithörande spörsmål, och även här drar han en lans för den firma, som han föredrager. Av handlingarna, som jag i hithörande frågor tagit del av, framgår, att Kungl. Generaltullstyrelsen anmodat herr Hultman att yttra sig om en motorinstallation på patrullbåten FALKEN. Här rekommenderar herr Hultman i en skrivelse till kustbevakningschefen av den 21 juli 1931 firman B:s motorer och går så långt, att han uppger ett avsevärt lägre inköpspris på den ifrågasatta motorn, än vad en tjänsteman i tullverket, herr Hugo Larsson i en skrivelse av den 3 aug. 1931 uppger. Att det trots herr Hultmans rekommendation ej blev en B-motor utan ett annat motormärke, får väl anses som ett bevis för att även andra motormärken finnas, som med framgång kunna tävla vid statliga leveranser. Men det torde bemärkas, att det låg inom annan styrelsens förvaltningsområde.

Med stöd av ovanstående hemställas om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande spörsmål:

Är det statsrådet bekant, om upphandling i större omfattning sker till statens verk och inrättningar, utan att anbud från flera håll införskaffas?

Är statsrådet villigt medverka till sådan ändring i gällande författningar och instruktioner, att anbud från flera håll i största möjliga utsträckning infordras av statens verk och inrättningar vid verkställandet av upphandling eller arbetes utförande?

Ifrågavarande anhållan biföls.

§ 27.

Interpellation. Herr **Olovson** i Västerås, som nu på begäran erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Den 5 mars detta år förekom i tidningen Svenska Dagbladet en artikel, vari meddelades, att Svenska järnvägsverkstäderna i Linköping planera betydande utvidgning av sin flygplansavdelning. Anledningen till utvidgningen uppgavs vara den, att verkstäderna mottagit stora beställningar från svenska flygvapnet. Det talades i artikeln om beställning av bland annat 25 stycken flygplan av viss angiven typ.

Ett meddelande om att ett svenskt industriföretag står inför betydande

utvidgning skulle under vanliga förhållanden vara ägnat att väcka tillfredsställelse, då ju en utvidgning väl alltid antages komma att medföra ökad arbetstillgång. I förevarande fall synes det emellertid icke finnas anledning till någon glädjeyttring.

Staten äger och driver två verkstäder för tillverkning av flygmateriel, en förlagd i Västerås och en i Malmslätt. Dessa verkstäder torde få anses vara väl rustade för tillverkning av flygmaskiner. De flygplan, som utgått från dessa verkstäder, ha ju varit av fullgod beskaffenhet. Sakkunniga bedömare ha till och med förklarat, att de icke endast varit bättre utan också billigare än på privata verkstäder tillverkade och av flygvapnet inköpta flygmaskiner. Under sådana förhållanden synes det som om flygmaskiner för flygvapnets behov borde tillverkas på statens egna verkstäder, åtminstone i den utsträckning, som de båda verkstädernas nuvarande leveransförmåga medger.

Det torde få anses ådagalagt, att de två staten tillhöriga verkstäderna icke äro helt utnyttjade. Det har med bestämdhet försäkrats, att tillverkningen vid dessa verkstäder skulle kunna fördubblas utan att utvidgning av utrymmena skulle behöva företagas. Till detta kommer att den nu vid dessa verkstäder anställda personalen sedan rätt lång tid tillbaka icke haft full sysselsättning. Vid verkstaden i Malmslätt ha permitteringar förekommit i rätt betydande omfattning. Vid verkstaden i Västerås var arbetstiden inskränkt för verkstadspersonalen från mitten av december förra året till slutet av februari detta år. Från den 25 december förra året till den 7 januari i år var driften helt inställd, enligt uppgift på grund av arbetsbrist. För någon tid sedan fingo arbetarna vid denna verkstad meddelande om att permitteringar äro att vänta den 1 april.

Här omnämnda förhållanden borde kunna anses vara ett starkt skäl för att statens egna beställningar placeras vid statens egna verkstäder. Det kan icke vara god ekonomi att låta de egna verkstäderna stå till hälften tomma och de egna arbetsmaskinerna endast till en del utnyttjade och samtidigt göra beställningar vid en privat verkstad i sådan utsträckning, att denna verkstad måste utvidgas.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet sig bekant, att det råder brist på arbete vid statens flygverkstäder och att det samtidigt för flygvapnets räkning gjorts omfattande beställningar vid en privat verkstad?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga någon åtgärd, som kan leda till att flygvapnets behov av materiel i första hand fyller genom beställningar vid statens egna verkstäder?

Jämväl denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 28.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från statsutskottet, nr 6 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1932/1933 under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

från bevillningsutskottet, nr 81, i anledning av väckt motion om tullfrihet för pomeranser eller förhöjd tull å vissa inlagda eller syltade frukter; samt

från jordbruksutskottet:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet vid domänverket m. m.; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel ur undsättningsfonden för tillvaratagande av stormfälld skog i vissa delar av landet jämte i ämnet väckta motioner.

§ 29.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets

utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

memorial, nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

bevillningsutskottets betänkande, nr 26, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för kondenserad mjölk;

första lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i lagen innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden; och

nr 31, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen upprättad förteckning över av styrelsen under år 1931 försålda eller bortbytta tomter; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, II: 313, angående viss ändring i sättet för länsstyrelses handläggning av ärende rörande utseende av ordförande eller ledamot i kommunal styrelse eller nämnd.

§ 30.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.